

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA İLKÖĞRETİM GÖRSEL
SANATLAR EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE
PROGRAMIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN ÖNERİLER**

DOKTORA TEZİ

Nermin Demirel Aksoy

**Ankara
Ekim, 2010**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA İLKÖĞRETİM GÖRSEL
SANATLAR EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE
PROGRAMIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN ÖNERİLER**

DOKTORA TEZİ

Nermin Demirel Aksoy

**Danışman
Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan**

**Ankara
Ekim, 2010**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim
Dalı'nda DOKTORA TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Cahit Kavcar

Üye Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan (Danışman)

Üye Prof. Dr. Serap Elike

Üye Doç. İsmail Ateş

Üye Yrd. Doç. Şinasi Tek

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... /... /2010

Prof. Dr. Nejla KURUL

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Postmodern Sanat Eğitimi Kapsamında İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitiminin Değerlendirilmesi ve Programın Yeniden Yapılandırılması İçin Öneriler” başlığı altında oluşturulan bu araştırmada, postmodern sanat eğitiminin içeriği, postmodernizm, postmodern sanat ve postmodern eğitim konularını içeren bir anlatım doğrultusunda verilmiştir. Sosyal-kültürel yapılandırmaya ağırlık veren postmodern sanat eğitiminin görsel kültürü içeren yeni yapısı, teori ve uygulama olarak tartışılmış ve bu doğrultuda araştırmanın genel amacı olan postmodern sanat eğitiminin 2006 yılında uygulamaya konan İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitimi Öğretim Programındaki var olma durumu incelenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda sonuca ulaşılmış ve programın yeniden yapılandırılması için öneriler sunulmuştur.

Kısa bir tarihsel geçmişe dayanan postmodern sanat eğitiminin içeriğine ilişkin tartışmalar henüz devam ederken konu ile ilgili kuramsal çerçevenin oluşturulmasındaki zorluklar göz ardı edilemez. Bu konuda yapılan ilk araştırma olması nedeniyle özellikle değerlendirme ve yapılandırma bölümlerinde yer alan bazı eksikliklerin mazur görüleceği ümit edilmektedir. Tüm bu süreçte, engin bilgi ve deneyimiyle araştırmamı yönlendiren ve bana her zaman destek olan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan’a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Katkıları olmaksızın bu araştırmayı sonlandıramazdım. Ayrıca tez izleme komitelerimde yer alan ve eleştirileriyle araştırmama katkıda bulunan değerli hocalarım, Prof. Dr. Cahit Kavcar ve Prof. Dr. Serap Etike’ye önemli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Bu uzun soluklu çalışmada, küçücük yaşına rağmen son derece sabırlı ve olgun davranarak bana destek olan sevgili oğlum Serence’ye sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Nermin Demirel Aksoy

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	viii
SUMMARY.....	x
TABLolar LİSTESİ	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv

BÖLÜM

1.GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	11
Önem	11
Sınırlılıklar.....	12
Tanımlar	12
2. POSTMODERN SANATIN KURAMSAL YAPISI VE ÖĞRETİM	
PROGRAMININ ÖZELLİKLERİ	15
2.1. POSTMODERNİZMİN TANIMI VE İÇERİĞİ	15
2.2. POSTMODERN SANATIN KURAMSAL YAPISI VE ÖZELLİKLERİ	22
2.2.1. Alan Özellikli Yapı	29
2.2.2. Anlık Geçici	29
2.2.3. Eklektizm	30
2.2.4. Melezleştirme	30
2.2.5. Mücadele	31
2.2.6. Uyarılama	31
2.2.7. Küçük Anlatılar	31
2.2.8. Çifte Kodlama	31
2.2.9. Biriktirme/Toplama	32
2.3. POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ	33

3. MEB GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ ÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ VE POSTMODERN BAKIŞ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	57
3.1. PROGRAMIN GENEL ÖZELLİKLERİ	57
3.1.1. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme Öğrenme Alanı	58
3.1.2. Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanı	59
3.1.3. Müze Bilinci Öğrenme Alanı	59
3.1.4. Görsel Sanatlar Öğretim Programının Diğer Özellikleri	60
3.1.5. Ölçme Değerlendirme	62
3.1.6. Görsel Sanatlar Öğretim Programı Kazanımları	63
3.1.6.1. Altıncı Sınıf Kazanımları	63
3.1.6.2. Yedinci Sınıf Kazanımları	65
3.1.6.3. Sekizinci Sınıf Kazanımları	68
3.1.7. Programla İlgili Açıklamalar	70
3.2. POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA MEB İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ	71
3.2.1. Postmodern Sanat Eğitimi Bağlamında Programın Genel Özellikleri.....	71
3.2.2. İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımların Değerlendirilmesi.....	77
4. YÖNTEM	85
Araştırmanın Modeli	85
Verilerin Toplanması	85
Verilerin Analizi	86
5. BULGULAR VE YORUMLAR	87
5.1. LİTERATÜR TARAMASI SONUCU ELDE EDİLEN BULGULAR	87
5.2. GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BULGULAR	91

6. PROGRAMIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN ÖNERİLER	93
6.1. SANAT ÜRETİMİ	94
6.1.1. Malzeme ve Teknikler.....	95
6.1.2. Sanat Uygulamaları	96
6.1.3. Konular	99
6.2. TEORİK BOYUT	101
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	106
Sonuç	106
Öneriler	108
KAYNAKÇA	110
RESİMLER	118
EKLER	134

ÖZET

POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE PROGRAMIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN ÖNERİLER

Demirel Aksoy, Nermin

Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı

Güzel Sanatlar Eğitimi Programı

Danışman: Prof Dr. Ayşe Çakır İlhan

Ekim 2010, 135 + XIV sayfa

Yaşadığımız çağın farklılaşan felsefesi ve yaşamın tüm kültürel alanlarına yansıyan düşünce yapısının sanat eğitimdeki yeni yaklaşımları bu araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde postmodernizmin ne olduğu, sanatta ne gibi farklılaşmaya neden olduğu ve sanat eğitiminde nasıl bir yapılandırma gerektirdiği meseleleri tartışılmış ve belli bir kuramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Sanayi sonrası bilgi toplumlarının sanatla iletişimi ve etkileşimi 1980 öncesi dönemden oldukça farklılık göstermektedir. Günümüzde sanat, yalnızca güzel sanatlarla sınırlı olmayıp pek çok biçimde ve farklı yollarla insanlara ulaşmaktadır; kısaca sanat günlük yaşamın bir parçası durumuna gelmektedir. Postmodern dönemin günlük yaşamdaki önemli bir özelliği, metinsel ifadelerden görsel ifadelere yöneliştir. Bu görsellik veya görsel imgeler gittikçe artarak büyük bir güçle insanları etkilemektedir. İnternet, sinema, televizyon, vb. medyalar görsel imgelerin önemli üretim ve iletim araçlarıdır. Medya araçlarının yansıttıkları görselliğin gücü farklı amaçlara yönelik olarak kullanılmaktadır. Çokuluslu şirketler bu gücü ürünlerinin pazarlanması için, Amerika gibi emperyalist ülkeler ise diğer ülkelerde kendi kültürel yapılandırmalarını sağlamak için kullanmaktadırlar. Birbirinden etkili görsel imgelerin altında yatan niyeti iyi bir şekilde görme, anlama ve yorumlama sanat eğitiminin eğitsel yönünü oluşturmaktadır. Bu durum, görsel

okuryazarlık, eleştirel ve çok yönlü düşünme gibi becerileri ve görsel kültürün eğitime ilave edilmesini içermektedir.

Görsel sanatlar eğitimi günümüzde bireyin kültürel kimliğinin yapılandırılması, sanatın insan hayatında anlam oluşturmaları, bilgiyi sorgulayan, özgün ve özgür düşünen bireylerin yetişmesinde yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp, 2006 yılından itibaren uygulamaya konan İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitimi Öğretim Programı bu içerik doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmış ve programın yeniden yapılandırılması için öneriler sunulmuştur.

SUMMARY

PRIMARY VISUAL ARTS EDUCATION CURRICULUM REVIEW BASED ON THE POSTMODERN ARTS EDUCATION AND ADVICES FOR THE RECONSTRUCTION OF THE CURRICULUM

Demirel Aksoy, Nermin

The Department Of Cultural Foundations Of Education

The Department of Fine Arts Education

Advisor: Prof Dr. Ayşe Çakır İlhan

October 2010, 135 + XIV pages

The changing philosophy of our age and its thinking structure is reflecting all cultural sites of life and its approaches to art education is the main objective of this research. Within the frame of this general purpose, the issues of what is postmodernism, what kind of differentiation it caused for art and what kind of configuration does it requires for art education have been discussed and a certain theoretical framework tried to create.

The post- industrialised knowledge societies' communication and interaction with art is quite different from before 1980s. Art is not only limited with fine arts it also comes to the people's life with very different ways; briefly art is becoming a part of every day life. We can say that, one of the important feature of postmodern era is the shift from text to visual images. This visuality or visual images are increasingly influencing the people with big power. Media such as Internet, movies, television are important production and communication vehicles of visual images. The power of visuality which is produced by media is influencing people and this power is commonly used by the multi-national companies to sell their products. The postmodern art education includes high level thinking skills as visual literacy, critical thinking skills and visual culture.

Visual arts education has a vital importance for constructing individual's cultural identity, creates meaning for people's life, questioning the given knowledge and help to grown up original and free-thinking individuals.

In the line of this content Primary School Visual Arts Education Curriculum, has been tried to evaluate and proposals presented for restructuring of the curriculum.

ÇİZELGELER LİSTESİ

Tablo 1: Postmodern bilgi dünyası ve işçi sınıfının yükselişi.....	19
Tablo 2: Modernizm ve postmodernizm arasındaki farklar.....	21
Tablo 3: Sanat öğretim programında yaklaşımlar	39
Tablo 4: Görsel kültürü oluşturan kültürel üretim alanları	43
Tablo 5: Postmodern görsel kültürü anlamaya yardımcı kavramlar	46
Tablo 6: Görsel kültürü öğretmek için örnek kapsam ve düzen	55
Tablo 7: Postmodern sanatın çok kültürlü, çoğulcu yapısına yönelik yaklaşım doğrultusunda öğretim programı içerik tablosu	73
Tablo 8: Postmodern sanatın çok kültürlü, çoğulcu yapısına yönelik yaklaşım doğrultusunda öğretmen kılavuz kitabı içerik tablosu	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Görsel kültür ve bağlantılı olduğu alanlar	42
Şekil 2: AB ülkeleri ulusal öğretim programlarında farklı sanat alanlarının durumu (2007/08)	135

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Modern mimarinin sonu	118
Resim 2: Marcel Duchamp, “Çeşme”, 1964	119
Resim 3: Ferhat Özgür, “Colleteral identities”	120
Resim 4: Kuzgun Acar, “Kuşlar”, 1966	121
Resim 5: Christo ve Jeanne-Claude, “Surrounded Islands”, 1983	122
Resim 6: Damien Hirst, “Anne ve Bölünmüş Çocuk”, 1993	123
Resim 7: Robert Smithson, “Spiral Jetty”, 1970	124
Resim 8: Christo ve Jeanne-Claude, “Wrapped Reichstag”, 2005	125
Resim 9: Bedri Baykam, “A Clean Sheet For You Mr. President”, 2009	126
Resim 10: Mariko Mori, fotoğraf ve video enstalasyonu, 2000	127
Resim 11: Marry Kelly, “Post Partum Documant”, 1976.....	128
Resim 12: Andy Warhol, “200 Chambell’s Soup Can”, 1962	129
Resim 13: Gülsün Karamustafa “Kronograf” 1994,	130
Resim 14: James Stirling, Staatsgalerie, Berlin	131
Resim 15: Andy Warhol, “Thirty are Beter Than One”, 1963	132
Resim 16: Pablo Picasso, “Guernica”, 1937	133

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

İlkel çağlardan günümüze insan yaşamındaki varlığını sürdüren sanat, toplumların önemli kültürel unsurlarından biri olmuştur. İnsanın doğasında var olan bu yaratı, çağdan çağa ve toplumdan topluma değişen düşünce ve amaçlar doğrultusunda değişik anlamlara bürünmüş ve pek çok farklı biçimde yorumlanıp tanımlanmıştır. Sanat kimi zaman biçim, kimi zaman içerik, kimi zaman da toplumla olan ilişkisi bağlamında anlamlandırılmıştır. İlkel sanattan günümüze, sanatın değişen anlam ve tanımına ilişkin geniş bir tarihsel perspektif yer almaktadır.

İnsanlık tarihinin başlangıcında doğaya hükmetme amacıyla var olduğu öne sürülen sanatın, ortaçağda özellikle Batıda dinin ve soyluların hizmetinde, Aydınlanma çağının devamında ‘yeni’ olanın ifadesi için biçimsel estetik kaygılar doğrultusunda yer aldığı bilinmektedir. Günümüzde ise onu yaratan toplumla bağlantılı olarak ve bazı kalıpların dışında kendi varlığı ve yorumu ile yer almaktadır. Sanatın biçim diliyle bağlantılı estetik varlığının ötesinde toplumsal, kültürel ve politik pek çok farklı yaklaşımı içerdiği düşüncesi yer almaktadır. Sanatın bu güncü durumu ve bu durumun sanat eğitime yansımaları bu araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır.

Tüm toplumların ve kültürlerin yapısında yer alan bu evrensel dilin yani sanatın ne olduğuna ilişkin farklı tanım ve değerlendirmeler yer almaktadır. Ayşe Çakır İlhan’a (2006, 73) göre “İnsan, toplum, doğa ilişkisinin, gerçeğin/gerçeküstünün bilinçli olarak, estetik bir biçimde yeniden üretimi (yorumu) olan sanat; bir duygu, düşünce ve tasarının kişiyi etkileyen anlatımıdır.”

S. Kemal Yetkin (1947, 23) sanatı genel anlamıyla “bilginin işe uygulanması” olarak tanımlar. İ. H. Gombrich (1980) aslında sanat diye bir

şey olmadığını ama sanatçıların var olduğunu ileri sürer. Herbert Read (1981,8) ise, sanatın bir bilgi tarzı olduğunu ve sanat dünyasının “bilim ya da felsefe dünyasındaki bilgiler kadar değerli insana yararlı bilgiler” içerdiğini ileri sürer. Afşar Timuçin (2003,12), “duygu ve düşünce”nin sanatta ayrılmaz bir bütün olduğunu, Ahmet Oktay (1995,19), sanatın, “bir haz alma aracı” olmasının yanı sıra, “bilgilendirme aracı” olduğunu, dünyayı anlama ve anlamlandırma sürecinin de bir parçası olduğunu söyler.

Sanatın bu çok yönlü tanım ve yaklaşımlarında duygu ve düşüncenin özellikle vurgulandığı görülmektedir. Hem duygulara hem de düşüncelere etki eden sanatın geleceğin bireylerinin çok yönlü yetiştirilmesi açısından önemi yadsınamaz. Mustafa Kemal’in daha Cumhuriyetin başlangıç yıllarında sanatın önemini fark edip dile getirdiği “sanatsız kalan toplumların hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözü sanatın bu hayati önemini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Özellikle günümüz multi-medya ve görsel uyaranlar çağında sanat Atatürk’ün işaret ettiği biçimde yaşamsal bir öneme sahiptir. Bu öneme ilişkin bilgiler ilerleyen bölümlerde incelenecektir.

Sanatın bireyin yaşamında belli kurallar, uygulamalar dahilinde bilinçli bir şekilde yer alması ise sanat eğitimi ile sağlanmaktadır. Sanat eğitimi genel olarak sanatla ilgili bilgi ve beceriler eğitimi olarak tanımlanabilir. Bu bilgi ve beceriler kendi içinde doğrudan veya dolaylı birçok edinimi içermektedir. Bu edinimler, sanat eğitimi ile sağlanabilecek veya geliştirilebilecek, estetik duyarlık, eleştirel düşünme, görsel okur-yazarlık gibi üst düzey becerilere ait soyut kazanımların yanı sıra her türlü malzeme ve tekniğin kullanımı ve farklı sanat uygulamalarının öğrenilmesi gibi somut becerilerle sanatı anlamaya yönelik bilgileri de içermektedir. İnci San, sanat eğitimi dar ve genel anlamıyla iki türlü tanımlar; “Sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve dışı yaratıcı sanatsal eğitim, okullarda sınıflardaki ve ilgili bölümlerdeki sanat alanına ilişkin verilen dersler” (2003, 18),

İlhan (2003, 13), sanat eğitiminin günümüzde “daha çok sanatlar eğitimi” olarak adlandırıldığını ve “dil (edebiyat); yüzey (resim, grafik, fotoğraf,

hat. vb.); hacim (heykel); eylem (tiyatro); mekan (mimari); ses (müzik); hareket (bale) vb. tüm sanat alanlarını kapsadığını” söyler. Olcay Tekin Kırıçoğlu (2002, 2), “bütün sanatları ve bu sanatların birbiriyle ilişkisini düşünsel boyutta sanatçı, izleyici, toplum, kültür ve eğitim bağlamında irdeleyen kuramsal çalışmalara güzel sanatlar eğitimi denilebileceği” söyler.

Jale Erzen, sanatın “algılama düşünme ve uygulama arasında, yani zihin ve pratik arasında bütünleşmeyi kurmakta en etkili eğitim şekli” olduğunu söyler. Sanatın duygusal eğitime yönelik önemi konusunda Erzen, sanatın, “teknik yeteneklerin” yanında “manevi” olarak da insanı geliştirip olgunlaştırdığını söyler. Sanatın manevi açıdan öneminin “kişide uyum ve bütünlük hissini geliştirerek yaşamında da bu kaliteleri tercih etmesinde etkili” olmasıyla açıklar. Sanatın ve maneviyatın bir diğer ilişkisi olarak sanatın içerdiği “değer sistemi” ve “eleştiriyi” söyler. Erzen, “kültür ve sanatla eğitilmiş bir kişi çevresindeki olgulara ve olaylara duyarsız olmayacak değer ölçüleri olan ve bunları savunan kişi olacaktır” ifadesiyle sanatın kişilik gelişimi üzerine olan etkisini vurgulamaktadır (Erzen, 1990, 64-65).

Sanat eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar, okullarda nitelikli sanat eğitiminin gerekliliği konusunda önemli bulgular sağlamaktadır. Beynin sol ve sağ bölümünün fonksiyonları ve bu iki bölümün birbirinden farklı uzmanlık alanları üzerine Robert E. Ornsstein’in yaptığı sağ beyin/sol beyin araştırması, beynin sol bölümünün daha yaygın olarak analitik düşünme, özellikle dil ve mantık üzerinde etkili olduğunu, sağ bölümünün ise uzama uyum sağlama, sanatsal yaratıcılık, ve bedeni yönetmede etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Herberholz ve Hanson, 1985, 8). Bu özellikler doğrultusunda Madeline Hunter, ‘Akademik Eğitim ve Beyin’ isimli araştırmasında, beynin fonksiyonunu iki şekilde değerlendirmektedir; “(1) Beyne verilen bilgi: okuma ve dinleme, (2) Beyinden gelen bilgi: yazma ve konuşma”. Hunter, akademik eğitimin beynin sol bölümündeki aktiviteleri içerdiğini ve bu sistemin bütün öğrenenleri engellediğini sanatın ise, genellikle sağ beyin aktivitesine dayandığını ve bu nedenle her iki beynin çalışmasını dengelemek için çok kapsamlı bir sanat eğitiminin okul

programlarında yer almasının önemini dile getirir (Herberholz ve Hanson 1985, 9).

Read (1981), insanların birer sanatçı olarak doğduğunu ama zamanla bu özelliklerini kaybederek sıradan insanlara dönüştüklerini bu dönüşümde de eğitim ve toplumun önemli bir rolü olduğunu ileri sürer. İngiltere’de 2005 yılında gerçekleştirilen “yaratıcılık, eğitim ve ekonomi” isimli araştırma, genç insanların yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf seviyesi arttıkça azaldığını göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre 3-5 yaş grubu 1.600 öğrenci kendilerine uygulanan testlerde % 98 oranında yaratıcı davranış sergilerken 8-10 yaş grubu % 32 oranında yaratıcı davranış ve 13-15 yaş grubu % 10 yaratıcı davranış göstermiştir. Aynı test 25 yaş grubu 200.000 yetişkine uygulandığında bu başarı % 2 ile sınırlı kalmıştır (www.literacytrust.org.uk/).

Yaşadığımız dünyayı anlamak ve anlamlandırmak için görsel sanatlar eğitiminin önemi yadsınamaz. Kerry Freedman (2003, 91), “Sanatı yaratarak ve izleyerek dünya ve kendimiz hakkındaki düşüncelerimizi şekillendirdiğimizi” söyler. Kültürel kimliğe sahip yaratıcı toplumlar oluşturma hedefi doğrultusunda görsel sanatlar eğitiminin günümüz şartlarına göre yapılandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Serap Etike (2001,35), sanat eğitimi, tarihsel bir perspektifle incelediği çalışmada resim eğitiminin eğitsel yönünün önemine ilişkin aşağıdaki değerlendirmeye yer vermektedir:

Sanat eğitiminde resim, eğitsel yönü baskın olan bir daldır. Resim, kendine özgü özellikleriyle, usun ve duyguların eğitiminde önemli bir görev üstlenir. Soyut duygu ve düşünceler somuta dönüşürken var olmayan yeni biçimler, yeni ilişkilerle ortaya çıkar.

Etike’nin bu değerlendirmesi, duygu ve düşüncenin eğitiminde sanatın etkin rolü ve sanat eğitimi ve yaratıcılık arasındaki bağlantıya işaret etmektedir. Read, duyuların eğitiminin önemine ilişkin olarak öğrencinin edindiği estetik deneyimlerin “bütün ussal alanları ve dolayısıyla bu ussal

alanlara bağılı olan davranışları etkileyeceğini” söyler (Akt. Kırıçoğlu, 2002, 24). Kırıçoğlu (2002,7), “sanatın çok yönlü kültürel, iletişimsel, bilgilendirici, aydınlatıcı ve davranış geliştirici işlevine” işaret eder.

Sanat eğitimi bireyin ve dolayısıyla toplumun dönüşümünde önemli bir kaynaktır. Hidayet Telli (1990), sanat eğitiminin birey ve toplum üzerindeki etkisini şöyle özetlemektedir:

- 1. Sanat eğitiminin çağdaş yaşama ve özgür düşünmeye olan etkisi**
- 2. Kişilik gelişimine etkisi**
- 3. Toplumun yaratıcı gücüne etkisi**
- 4. Yaşama biçim verme özelliği**
- 5. Toplumun kültür ve estetik beğenisinin gelişmesindeki fonksiyonu**
- 6. Özgürlük ve bağımsızlık duygularını besleyen yapısı**
- 7. Çok yönlü düşünme yeteneğini geliştirmesi**

Görsel sanatlar eğitimi, duyuların gelişimini, anlatım, hayal gücü ve yaratıcılığın geliştirilmesini hedefleyen bir nitelikte olmalıdır. Cahit Kavcar (2003), “insanı başka varlıklardan ayıran özelliklerin başında, onun yaratıcılığı, güzeli araması ve yaratması”nın geldiğini, bu yaratıcılığın da kendini en çok sanat alanında gösterdiğini” ifade eder. Kavcar’a (2003) göre sanat eğitimi, “ustalık ve beceri kazandırmak değil, estetik duyarlılığın geliştirilmesidir”. Smith (1993), sanat eğitimi programlarının, bazen yeteneği geliştirmede ve anlam oluşturmada yetersiz olduklarını ve bu tür programların malzemelerin yüzeyde denenmesinden ileri gidemediğini söyler. Kavcar’ın değindiği estetik duyarlık ve Smith’in yetenek geliştirme ve anlam oluşturma sanat eğitiminin önemli amaçlarını oluşturmaktadır.

Spratt (1989) sanat üretim sürecinin, düşünme, algı, his, hayal gücü ve eylem gibi pek çok edinimi içerdiğini söyler. Bu süreç öğrencilere kendi çalışmaları, kendileri ve içerisinde yaşadıkları dünya hakkında anlayış kazandırır. Yaparak, keşfederek öğrenme en etkin ve kalıcı öğrenmelerden biridir. Öğrenciler, üretim sürecinin pek çok aşamasında, konu oluşumundan sonuca kadar yer alırlar. Bu süreç zihinsel ve duygusal pek çok faaliyeti içermektedir.

Stephan Dobbs (1997), sanat üretiminin gözlemlere, fikirlere, duygulara, diğer deneyimlere dayalı, yetenek, düşünce ve yaratıcı bir biçimde malzeme ve araçların kullanıldığı yaratıcı bir süreç olduğunu ileri sürer. Bu süreç sonucunda oluşan sanat ürünlerini ise, sanatçılar ve sanatçıların niyetleri, görüşleri ve davranışları, içerisinde bulundukları kültürel ve sosyal şartlar, kullandıkları malzeme ve teknik arasındaki mücadelenin ürünle sonuçlanmış durumu olarak tanımlar. Öğrenciler, sanat eğitimi sürecinde sanatçıların kullandıkları yolları kullanarak bu yaratıcı süreci yaşarlar ve bu sürecin etkileri sanatsal çalışmalarının yanı sıra diğer derslerine ve günlük yaşamlarına yansır. Sanat eğitimi ile öğrencilerin diğer derslerdeki başarılarının arttığını belgelendiren pek çok araştırma mevcuttur. Bu durum sanatın doğrudan amacı değildir ama sanat yoluyla eğitim yaklaşımının bir gerekçesidir.

Görsel sanatlar eğitiminin önemli bir unsuru olan sanat üretimi veya uygulama, malzeme bilgisi, çeşitli teknikler, kompozisyon, algılama becerileri, imgelem gücü, kendini ifade gibi pek çok kavramı içermektedir (Spratt, 1989). Üretim süreci konu hakkında düşünme faaliyeti ile başlar ve konunun etkin anlatımı için pek çok farklı ve detaylı düşünme ile devam eder. Malzeme kullanımı, renklerin uyumu veya vurgusu, birimlerin kağıda yerleştirilmesi vb. kaygılar öğrenci için önemli düşünsel becerileri de beraberinde getirir. Hayal gücü ve çok yönlü düşünme becerileri ve en önemlisi yaratıcılığın, uygulama veya sanat üretimi aşamasında geliştirilebilecek yetiler olduğu bilinmektedir.

Görsel sanatlar eğitiminin üretim ve sanat kültürü (estetik, sanat eleştirisi ve sanat tarihi vb.) alanları konu içeriği ve uygulama biçimlerine göre farklılık gösteren alanlardır. İlköğretim sanat eğitimi kapsamında bu disiplinler farklı alanlar olarak değil birbirini destekleyen, bütünleyen ve geliştiren, bir biçimde iç içe geçmiş olarak verilmeye çalışılmalıdır (Parson ve Blocker, 1993).

Arthur Efland (2002, 7), “pek çok öğrencinin bir sanat çalışmasında ne gördüğünü anlamadan yetişkinliğe geçtiğini” ileri sürmektedir. Sanatı anlamaya ve değerlendirmeye yönelik inceleme çalışmaları görsel sanatlar

eğitimi açısından oldukça önemlidir. Efland, yaratma, anlama ve yorumlama çabası ile bilişsel yeteneklerin gelişebileceğini ileri sürmektedir.

Sanat eğitiminin kapsamlı bir şekilde düzenlenip okullarda uygulanması açısından öğretim programları büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle haftada bir ders saati gibi kısa bir zaman diliminin çok verimli olarak kullanılıp etkin bir çalışma gerçekleştirilmesinin zorluğu dikkate alındığında bu durum daha da önem kazanmaktadır. Bu da öncelikle programın çok iyi bir içerikte hazırlanmış olmasını gerektirmektedir. Etkin bir öğretim için programın genel hedefleri ve amaçları incelikte düşünülüp tasarlanmalıdır. Programın niteliğinin özellikle görsel sanatlar öğretmenlerinin eğitimdeki olası eksikliklerinin etkilerinin azaltılması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Martin Rayala (1995,17-18), 'Sanat Eğitiminde Program Geliştirme' isimli çalışmasında, görsel sanatlar eğitiminin öğrencide sağlayacağı gelişimleri on maddede özetlemektedir:

- 1.Görsel-uzamsal ve devin duyumsal zeka gelişimi.**
Görsel problem çözme, görsel düşünme, görsel hafıza, görsel imgelem terimlerini içerir.
- 2. Kişisel gelişim.**
Kendini gerçekleştirme, yaratıcılık, kendini ifade terimlerini içerir.
- 3. Sosyal gelişim.**
İşbirliği, saygı, tolerans, vatandaşlık gibi terimler.
- 4. Görsel-uzamsal, estetik ve devin-duyumsal algı gelişimi.**
Tanımak, sezmek, anlamak, dikkat, farkına varma terimlerini içerir.
- 5.Görsel-uzamsal, estetik ve devin-duyumsal farkındalığın gelişimi.**
Bazen değerlendirme ve değer biçmeye karşılık gelir.
- 6. Görsel-uzamsal, estetik ve devin duyumsal bilginin gelişimi.**
Bilme, anlama, görsel okur-yazarlık terimleri gibi.
- 7.Görsel-uzamsal, estetik ve devin-duyumsal yeteneklerin gelişimi.**
Beceriler, yetenekler, üretme, gerçekleştirme gibi terimler.
- 8.Görsel-uzamsal, estetik ve devin-duyumsal eleştirinin gelişimi.**
Muhakeme etme, analiz, değerlendirme gibi terimler.

9.Görsel-uzamsal, estetik ve devin-duyumsal becerilerin gelişimi.

İletişim, ifade, keşif, araştırma gibi terimler.

10.Görsel-uzamsal, estetik ve devin-duyumsal buluşların gelişimi.

Hayal etme, icat etme, yaratma, keşfetme gibi terimler.

Rayala, kişisel, sosyal, görsel zeka, görsel algı, estetik algı, görsel okuryazarlık, eleştiri, ifade, yetenek, keşfetme, yaratıcılık vb. gibi pek çok yeterliği görsel sanatlar eğitimi kapsamında değerlendirmektedir. Bu becerileri ortaya çıkaracak veya geliştirecek öğretim programlarının inceliklerle yapılandırılması önemlidir.

Richard Hickman (2004, 165), sanat eğitimi, amaçları doğrultusunda değerlendirir ve sekiz genel amacı şöyle belirtir;

1.Öğrencilerin kendi kültürel mirasını anlamalarını sağlamak

2.Öğrencilerin diğer kültürlerin mirasını anlamalarını sağlamak

3.Öğrencilerin görsel dünyayı algılama yeteneklerini geliştirmek

4.Öğrencilerin kendi iç dünyalarını anlamalarını geliştirmek

5.Malzeme kullanımı yoluyla pratik problem çözme yeteneğini geliştirmek

6.Yaratıcı davranışları ve çok yönlü düşünme becerilerini geliştirmek

7.Keşfetme ve risk alma becerisini geliştirmek

8.Üretilmiş çevre hakkında bilgiye dayalı değerlendirme yapma becerisini geliştirmek

Bu sekiz maddelik genel amaç, sanat ve kültür ilişkisi, görsel okur-yazarlık, bireysellik, yaratıcı problem çözme yetisi, çok yönlü düşünme becerisi, keşfetme ve risk alma gibi önemli üst düzey düşünme becerilerini içermektedir. Bu amaçlar veya sanat eğitimi içeriğine yönelik bu kapsam sanat eğitiminin günümüz koşullarındaki yeni durumuna da işaret etmektedir. Modern dönemin bilgilerin öğrenciye olduğu gibi aktarılması yaklaşımının yerine bilgi kaynağını sorgulayan kendi eğitiminin yapılandırmasında yer alan bireylerin var olduğu bir eğitim yaklaşımına işaret etmektedir. Günümüz sanatının sorgulayan yapısının da bu süreçte önemli rol oynadığı

düşünülmektedir. Sanat teori ve uygulamalarındaki değişim sanat eğitimi de etkilemektedir.

Sanat eğitimi teorileri veya estetik teoriler, 1890'lı yıllardan günümüze değişen kültür ve dünya görüşü doğrultusunda genel olarak dört farklı biçimde uygulanmıştır: Mimetik, formalist, ifadeci ve pragmatik. Tarihsel bir perspektifle değerlendirebileceğimiz bu teoriler, kendileri ile ilgili modellerle açıklanmaktadır:

(1)Mimetik-davranışçı modelde öğrenme davranışta değişiklik olarak tanımlanmakta ve öğrenme süreci kopya ile sınırlandırılmaktadır.

(2)Pragmatik-sosyal yeniden yapılandırma modelinin içeriğini ise pragmatik estetik ve eğitimin toplumu yeniden yapılandırması oluşturmaktadır. Sanat ve eğitim önemli değerlerdir. Sanat eğitimi diğer alanlarda olduğu gibidir. Sanatta bilgi yapılandırması ve gerçek yaşam deneyimleri önemlidir. Öğrenme, yaşam merkezli aktiviteleri içermektedir.

(3)İfadeci-Psiko-analitik modelin anlatımcı estetiğine göre sanat, sanatçının hayal gücünün ürünüdür, sanat eseri düşünce, duygu ve hisleri yansıtır. Eğitim kişi merkezlidir, sanat kişilik gelişiminde önemli bir yardımcıdır.

(4)Biçimci-bilişsel modelde ise, sanatın bilişsel yapısı kavramlar, dil ve tasarım elemanları ile belirlenmektedir (Efland, 1995).

Sanat eğitimi uygulamaları dönemin felsefik, sosyo ekonomik ve kültürel değişimlerine paralel olarak değişmektedir (Freedman, 2003). Günümüz sanat eğitiminde ise postmodern estetik eğitim doğrultusunda önemli değişiklikler ve bu yeni dönemin sanat eğitimi kapsam ve uygulama yöntemlerine yönelik tartışmalarla, en geçerli biçimleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Postmodernizm içerdiği pek çok belirsizlik ve karmaşık yapısıyla sanat eğitiminde farklı uygulama biçim ve modellerini de kapsamaktadır. Postmodern sanat eğitiminin temelini oluşturan “farklı,

çoğulcu ve özgür düşünce” beraberinde pek çok kavram ve değişimi getirmektedir (Swift ve Steers, 2006). Günümüz görsel uyaranlar dünyasında görsel kültürü anlamak ve yorumlamak için görsel okuryazarlık, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerileri sanat eğitiminin önemli unsurları durumuna gelmektedir.

Görsel kültür, sanat eğitimi programlarının önemli bir boyutu olarak yer almaktadır. Amerika, Kanada ve Avusturalya başta olmak üzere 1990’lı yıllardan bu yana görsel sanatlar eğitimi ‘görsel kültür sanat eğitimi’ adı altında yeni bir yaklaşım dahilinde değerlendirilmektedir.

Sosyal değerler bağlamında anlamını bulan Postmodern sanat eğitiminin birbirinden farklı alanlarda sanat uygulamalarını ve çoğulcu toplumun oluşturduğu estetik çeşitliliği yansıtması veya içermesi öngörülmektedir. Postmodern sanat eğitimi, değişim, standartlaşma, önceden belirlenmişlik ve nicelleştirilmiş sonuçlar gibi modern değerler yerine bölgesellik, gelenek, kültürel çeşitlilik gibi değerlerin ön plana çıktığı bir eğitime işaret etmektedir (Hamblen, 1995).

Sonuç olarak; 1980’li yıllarla birlikte yaşamın tüm alanlarında önemli bir farklılaşmaya yol açan postmodern dönemin değişen felsefik ve kültürel yapısı doğrultusunda sanat eğitiminin yapılandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Çağın koşullarına uyum sağlayabilen ve günümüz kültür ve sanatını özümseyen yaratıcı bireyler yetiştirmek için bu önemli bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Sanat eğitiminin postmodernizm ile olan ilişkilendirilmesi doğrultusunda, görsel sanatlar dersi öğretim programının günümüz görsel uyaranlar dünyasını anlama ve anlamlandırmayı da içermesi son dönem sanat eğitimi yaklaşımlarının önemli bir amacını oluşturmaktadır. Ülkemizde, ilköğretim çağında sanat eğitimi alan bireylerlerden pek çoğu yaşamlarının devamında bu eğitimi sürdürememektedir. Eğitim, ekonomik güçle bağlantılı olarak, az sayıda bireyler için genellikle teknik uygulamalar ağırlıklı olarak özel atölyeler, yaygın eğitim kursları veya yerel yönetimlerin düzenledikleri faaliyetlerle devam etmektedir. Bununla beraber sanat kültürü eğitimi neredeyse sonlanmaktadır. Görüldüğü gibi ilköğretim sanat eğitimi

programlarının çok yönlü yapılandırılması, sanatı anlayan, özümseyen, duyarlılık sahibi, eleştirel ve çok yönlü düşünen yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel problemini 2006 yılında uygulamaya konan ilköğretim görsel sanatlar dersi öğretim programının günümüz postmodern sanat eğitimi kapsamında değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Amaç

Araştırmanın genel amacı, postmodern sanat eğitimi bağlamında ilköğretim görsel sanatlar dersi öğretim programının postmodern sanat eğitimi kapsamında değerlendirilmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır:

1.Postmodern görsel sanatlar eğitiminin kuramsal yapısı nedir?
Öğretim programı açısından hangi özellikleri içermektedir?

- a) Postmodernizm nedir?
- b) Postmodern sanat nedir?
- c) Postmodern sanat eğitiminin kuramsal yapısı nedir?

2.MEB (2006) İlköğretim Görsel sanatlar öğretim programı genel anlamda Postmodern sanat eğitimi yaklaşımlarını ne derece kapsıyor?

- a) MEB Görsel Sanatlar Dersi Programının genel özellikleri nelerdir?
- b)Program Postmodern bakış açısından hangi özellikleri içermektedir?

3.Postmodern Sanat Eğitimi kapsamında Görsel Sanatlar Eğitimi Programı genel olarak nasıl yapılandırılabilir?

Önem

1980'li yıllar yaşamın tüm alanlarında belli bir farklılaşma ile modern çağın sonlandığı ve yeni bir çağın başladığı yıllara işaret etmektedir. İleri teknolojilerin ışığında oluşan bilgi toplumlarında üretim ve tüketim modern çağdan oldukça farklılık göstermektedir. Çağını anlayan, sorgulayan, yaratıcı

ve özgür bireylerin yetişmesi yine yaşadığımız çağın eğitime yansıtılmasıyla gerçekleşecektir. Günümüzü bir önceki çağın perspektifiyle algılayıp değerlendiren eğitim-öğretim sistemlerinin ise bu günü yakalamakta yeterince etkili olamayacağı düşünülmektedir. Özellikle görsel sanatlar eğitiminin, geleceğin bireylerinin sağlam bir kültürel alt yapı doğrultusunda, üreten, sorgulayan, çok yönlü düşünen, özgür ve yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmesindeki önemi yadsınamaz. Postmodern sanat eğitimi bilginin yeni durumu ve eğitimdeki yapılandırması, öğretmen ve öğrencilerin eğitimdeki farklılaşan durumu, günlük yaşam ve eğitim arasındaki bağlar, görsel kültürün eğitime dahil edilmesinin yanı sıra uygulamada da farklı yaklaşımları gerektirmektedir.

Bu çalışma, Postmodern sanat eğitimi içeriği, öğretim programı ve son dönem gelişmelerini araştıran ilk çalışma olması açısından önemlidir. Araştırma dahilinde ülkemizde ve diğer ülkelerde uluslararası literatürde tartışılan konular derlenmiş, postmodern sanat eğitiminin kuramsal yapısı oluşturulmaya çalışılmış ve bu kuramsal yapının ülkemiz sanat eğitiminde ne derece yer aldığı araştırılmıştır. Bu doğrultuda MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitimi (2006) öğretim programı (1) genel yapısı (2) Postmodern sanat eğitimi yaklaşımı kapsamında değerlendirilmiş ve programa katkı sağlayacağı düşünülen bazı öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, 2006 yılında uygulamaya konan İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının 6, 7 ve 8. sınıf seviyesiyle sınırlı tutulmuştur.

Tanımlar

İlköğretim: okulöncesi ve 1-8. sınıfları kapsayan, 6-14 yaş grubu öğrencilerin eğitim-öğretim gördüğü resmi veya özel okulları kapsamaktadır.

Görsel Sanatlar Dersi: Resim, heykel, grafik sanatlar, seramik, dekoratif el sanatları gibi sanatın farklı uygulama ve sanat tarihi, estetik ve sanat eleştirisi gibi sanatın bağlantılı olduğu kültürel alanları içeren derstir.

Postmodernizm: Genel olarak 1980'li yıllarla birlikte modernizmin değerlerine bir tepki olarak gelişen yeni sosyo-kültürel yapının oluşturduğu bir dönem olarak tanımlanabilir. Gelenekselliğin yeni ile tekrar gündeme gelmesi, özellikle sanatta batı merkezci ve erkek egemen tavrın sona ermesi, batı dışındaki toplum ve kültürlerin ve tüm cinsiyetlerin varlığının sanat dünyasında kabul edilmesi postmodern bakış açısında yer alan özelliklerdir. Sanayi toplumunun modernist felsefesinin yerini, günümüzde bilgi toplumunun postmodern felsefesi almıştır.

Postmodern Sanat: Modern sanatın biçimciliğinin aksine belli bir biçim kaygısı gütmeyen, farklı malzeme kullanımı ve farklı stiller bütününden oluşan sorgulayıcı, politik ağırlıklı sanat uygulamaları ve izleyiciyi dahil eden bir yaklaşım olarak tanımlanabilir.

Postmodern Sanat Eğitimi: Postmodern felsefe doğrultusunda sanat eğitiminde biçimsel estetiğin teknik eğitiminin ötesinde görsel kültürün sanat eğitimine dahil edilmesidir. Bu yaklaşım, görsel kültürün öğrencinin kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkılarak öğretilmesi, görsel okuryazarlık ve eleştirel düşünme vb. becerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Görsel imgelerin biçimsel görünümünün ötesinde taşıdıkları anlamların, düşüncelerin açığa çıkartılması, yorumlanması ve görsel yollar dahil karşılık verilmesi, kültürel çeşitlilik, farklı toplum ve kültürleri anlama, saygı, tolerans vb. pek çok kişisel ve sosyal perspektifin yer aldığı, kapsamı oldukça geniş bir eğitimi içermektedir.

Öğretim Programı: Bir ders ile ilgili tema, kazanım, etkinlik örnekleri, değerlendirme ve her türlü bilgi beceri ve tanımı içeren ders kılavuzu olarak tanımlanabilir.

Sanat Eğitimi: Görsel Sanatlar, müzik, tiyatro, drama, dans vb. gibi sanatın farklı uygulama alanlarını içeren eğitim olarak tanımlanabilir.

BÖLÜM II

2. POSTMODERN GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN KURAMSAL YAPISI VE ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde, postmodern sanat eğitime yönelik kuramsal yapının açık bir biçimde ortaya konabilmesi bakımından öncelikle postmodernizmin tarihsel ve toplumsal yapı içerisinde ve modernle olan durumu bağlamında kısa bir değerlendirilmesi verilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak sanat eğitimi içeriği açısından doğrudan alanı ilgilendirdiğinden postmodern sanatla ilgili kuramsal yapı ve devamında postmodern sanat eğitiminin özellikleri ve uygulamada yer alması öngörülen bazı durumlar değerlendirilmiştir.

2.1.POSTMODERNİZMİN TANIMI VE İÇERİĞİ

1980'li yıllarla birlikte yeni üretim ilişkileri doğrultusunda değişen toplumsal yapı ve çağın farklılaşan felsefesini ifade etmek için kullanılan Postmodernizm terimi genel olarak, modernizmin döneminin bittiğine ve yeni bir dönemin başladığına işaret etmektedir. Postmodernizm modernden bir kopuş onun estetik kural ve kuramlarına bir tepki içerdiğinden modernizm döneminde kabul görmüş pek çok değer ve uygulama bu yeni dönemle birlikte önemini yitirmiştir. Bu iki farklı dönemin önemli yaklaşım ve uygulamalarını değerlendirdiğimizde, modernizm büyük anlatıları, seçkin tavrı, biçimci estetik anlayışı, batı merkezci ve erkek egemen yapısına karşın, postmodernizmin zengin stilleri, tüm kültürleri dahil eden çoğulcu yapısı, kitle kültürünü benimseyen yaklaşımının büyük bir karşıtlık içerdiği görülmektedir.

Postmodernizm, terim olarak post ve modern sözcüklerinin birleşmesinden oluşmaktadır. Bu iki sözcükten 'post' öneki İngilizce'de sonra anlamı taşıdığından (Redhouse Sözlüğü) modernizm sonrası olarak tanımlamak mümkündür; Literatürde de bu genel anlam doğrultusunda modernle ilişkili olarak açıklanmaktadır. Postmodernizmi modernimle birlikte açıklama gereği, postmodernizmin doğrudan modernizmin bazı yaklaşımlarına olan tepkiden kaynaklanması ile ilgili bir durumdur. Bir dönem

benimsenen ve yüceltilen bazı değerlerin bir sonraki dönemde yadsınıp eleştirilmesi yaşanan dönemlerin sosyo-kültürel ve felsefik yapısı ile ilgili olduğu gibi önemli ölçüde bir dönüşümün yaşandığına da işaret etmektedir.

Postmodernizm, modernizmle olan bağlantısı doğrultusunda genellikle iki anlamı içerecek şekilde tanımlanmaktadır; Charles Jencks (1989,14). postmodernizmi “modernin devamı ve daha ilerisi” olarak tanımlamaktadır. Postmodernizme ilişkin Jencks’in bu tanımı değerlendirildiğinde, modernin devamı postmodernizmin içerisinde modernizmin bazı yönleriyle veya tamamen yer aldığı, ilerisi ise postmoderninden farklı yönler içerdiği şeklinde yorumlanabilir. Lyotard (1990, 95), “postmodernizmin modernin bir parçası olduğunu” söyler. Bu tanım da yine modernizden tamamen bir kopuşu dile getirmemektedir. Hassan (1987, 29), “modernizmdaki değişimin postmodern olarak adlandırılabilceğini” öne sürer. Hassan’ın görüşü de modern-postmodern birlikteliğini ve karşıtlığını içermektedir. Hassan’ın postmodernizm terimini açıklamak için kullandığı şu ifade “bir öncekini sonraki gözlerle görme” farklılaşan toplumsal yapının, yeni yapının kriterleri ile değerlendirilmesi olarak açıklanabilir. Burada hem yeni döneme işaret edilmekte, hem de bu yeni dönemin düşünsel yapısı doğrultusunda eski dönemin değerlendirilmesi yer almaktadır.

R. Neperud (1995, 2), postmodernizmin en iyi şekilde modernim içinde anlaşılacağını çünkü postmodernizmin, modernizmden ortaya çıktığını, ona bir tepki olduğunu veya karşısında olduğunu söyler.

Jencks, Endüstri çağı sonrası dönemi tanımlayan postmodernizmin kültürel, sosyal, ekonomik vb. alanlarda, modernizmden farklılaşan durumunu ve modern çağdan postmodern çağa geçişi şöyle ifade etmektedir:

Sonsuza dek sürecekmış gibi görünen modern çağ, hızlı bir biçimde geçmişin bir parçası oluyor. Endüstrileşme, endüstrileşme sonrasına, fabrika işçiliği, ev ve ofis çalışmasına ve sanatlarda Yeni Geleneği pek çok geleneklerin kombinasyonuna dönüşüyor. Kendilerini modern sanatçı ve mimar olarak nitelendirenler bile hangi stil ve değerlerle

devam edeceklerine karar vermek için geriye ve yan yollara bakıyorlar (Jencks, 1989, 7).

Jencks'in 1980'li yıllar için ileri sürdüğü bu değişimlere karşın postmodernizm teriminin ortaya çıkışı ve ilk kullanımı çok daha gerilere gitmektedir. Postmodernizm teriminin ilk kullanımına ilişkin farklı araştırma ve yorumlar yer almaktadır. Huyssen'e göre postmodernizm terimi ilk kez Irwing Howe ve Harry Levin tarafından 1950'li yılların sonlarında edebiyat eleştirisinde kullanılmıştır. Burada kesin bir tanımlama olmamakla birlikte geçmiş nostaljik bir özlemle ele alınmıştır. Terimin daha sonraki kullanımı ise 1960'ların başlarında Leslie Friedler ve Ihab Hassan tarafından gerçekleştirilir. 1970'lerin başlarından bu yana başta mimarlık olmak üzere resim, müzik, tiyatro gibi sanatın farklı alanlarında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Huyssen, 1998, Jencks, 1989). Mimaride postmodern terimini kullanan ve postmodern mimarinin özelliklerini belirleyen ise İngiliz mimar ve kuramcı Charles Jencks'dir. Bu konuda 1986 yılında İngiltere'de yayınladığı kitabı "What is postmodernism?" (Postmodernizm nedir?) postmodernizme yönelik kapsamlı çalışmalardan biridir.

Hasan Aydın'ın (2006) Doltaş'tan yaptığı aktarımında ise postmodernizm teriminin ilk kez tarihçi Arnold Toynbee tarafından 1947 yılında kullanıldığı ifade edilmektedir. Jencks (1989), postmodernizm kavramının ilk kez 1934 yılında İspanyol yazar Federico De Onis tarafından kullanıldığını ve 1938 yılında tarihçi Arnold Toynbee'nin bir kitabında kullandığını ancak bu kitabın savaştan sonra 1947 yılında yayınlandığını söyler.

Stuard Sim (2006) terimin kullanımının çok daha eski dönemlere gittiğini söyler. Sim'e göre postmodernizm terimi ilk kez İngiliz ressam John Watkins Chapman tarafından 1870'li yıllarda empresyonizmden ileri olduğunu düşündüğü bir sanat hareketini tanımlamak için kullanılmıştır. Ama terimin kullanımının 1970-80'li yıllarda yaşanan kültürel dönüşümle örtüşmesi değişen bir toplumsal yapıyı tanımlayan günümüz anlamını içermektedir.

Bu arařtırmalardan postmodernizm teriminin ilk kullanımının 1930'lı yıllara kadar geri gittiđi ama tam anlamıyla 20. yūzyılın son yirmi yılından itibaren kendi iēeriđinde kullanıldıđı dūřūnūlebilir. II. Dūnya savařından sonraki toplumsal geliřmelerin postmodernizm teriminin belli bir iēerik ve kullanım kazanmasında etkili olduđu dūřūnūlmektedir.

Maden Sarup (1993, 158), postmodernizmi “kapitalist kūltürlerde özellikle gūnūmūzde sanatlarda geliřen bir harekete verilen bir ad” olarak tanımlamaktadır. Postmodernizm sosyal, kūltūrel, tarihsel, felsefik, eđitim vb. alanları iēeren ve disiplinler arası yaklařımıyla geniř ēaplı bir dōnūřūme iřaret etmektedir.

Suzi Gablik(1995, 73), postmodernizmin açık ve kesin bir tanımı olmadığından tam olarak anlaşılmayan bir terim olduğunu söyler. Postmodernizm teriminin daha çok 1980'li yılların sanatını açıklamak iēin kullanılan bir terim olduğunu, tūm stilleriyle ve ēatıřan değerleriyle, eklektik, özūmseyci ve hatta yağmacı bir iēerik taşıdığını ileri sūrer.

Loyatard (1990, 95) 'Postmodern Durum' adlı incelemesinde modernizm dōneminin her řeyi saran ve açıklayan 'būyūk anlatılarına postmodern dōnemde kuřku ile bakıldıđını ifade eder. Lyotard modernizm dōneminde bilgiyi deđerlendirir ve yalnızca bilimsel bilginin önemsendiđini diđer bilgilerin yani anlatıların modernizm dōneminde yer almadıđını öne sūrer.

Jencks (1989), İnsanlıđın yařadıđı dōnemleri ūē bōlūmde toplamaktadır. Bu dōnemler sırasıyla, Modern öncesi (MÖ. 10.000-1450), Modern (1450-1960), Postmodern(1960- řuan yařamakta olduđumuz/sūregelendir). Modern öncesi dōnem, ūretimin tarıma dayalı olduđu, el ile ūretimin ve dađınık yařamın hūkūm sūrdūđu, kral, rahip ve asker gibi yōnetici kesimin ve tarım iřēilerinin var olduđu toplumlara iřaret etmektedir. Modern dōnem ise, özellikle endūstri devrimi ve buna bađlı olarak deđerřen sosyo-kūltūrel yapı, makineleřme ve kentleřme, burjuvazi ve beraberinde iřēi sınıfının dođuřu ve kapitalizmden oluřturmaktadır. Postmodern dōnem bilgi devrimi ve yeni bilgi

iletişim teknolojileriyle küresel bir dünya toplumuna işaret etmektedir. Tablo 1 bu üç dönemin önemli özelliklerini özetlemektedir. (Jencks, 1989).

Tablo 1: Postmodern Bilgi Dünyası ve İşçi Sınıfının Yükselişi

	Üretim	Toplum	Zaman (Çağ)	Uyarlama	Kültür
MODERN ÖNCESİ MÖ.10.000-1450	<i>Neolitik Devrim</i> tarım el ile üretim dağınık	<i>Kabile/derebeylik</i> Kralların, rahiplerin ve askerlerin hükümdarlığı Köylüler	Yavaş-değişen tersine çevrilebilir	<i>Yerel/Kent</i> Tarımsal	<i>Aristokratik</i> Bütünleşmiş stil
MODERN 1450-1960	<i>Endüstri Devrimi</i> fabrika kitlesele üretim merkezi	<i>Kapitalist</i> Burjuvazinin sınıf üstünlüğü İşçiler	Çizgisel (doğrusal)	<i>Milliyetçi</i> İş dünyasının modernizasyonu Bir zümreye has	<i>Burjuva</i> Kitle kültürü egemen stiller
POSTMODERN 1960-	<i>Bilgi Devrimi</i> ofis parçalara ayrılmış üretim merkezi olmayan	<i>Küresel</i> Sınıf karşıtı bilgi işçisi ofis çalışanları	Hızlı-değişen devirli	<i>Dünya/Yerel</i> çok uluslu çoğulcu eklektik Kapsamlı	<i>Farklı beğenilere açık kültürler</i> çeşitli tarzlar

Kaynak: Charles Jencks, What is Post-Modernism?(Postmodernizm nedir?)

Modern öncesi dönem, çok geniş bir zaman dilimini içermektedir. Bu durum dönemin özellikleri ile bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Doğa karşısında güçsüz olan insan doğayı tanıyıp çözümledikçe ve doğaya egemen olmaya çalışarak (doğa ile mücadele ederek) ilerlemesini sürdürmüştür.

1450’li yıllarla birlikte başladığı öne sürülen modernizmin en önemli dönemini ‘Endüstrileşme Çağı’ olarak adlandırdığımız 1900’lü yıllar oluşturmaktadır. O dönemde, Sosyo-kültürel yaşam, yeni üretim ilişkileriyle doğru orantılı olarak değişmiş, daha önce kabul gören pek çok düşünce etkisini yitirmiştir. Yeni üretim biçiminin bir sonucu olarak insanlar dağınık kırsal yaşamdan sanayinin geliştiği büyük kentlere göç etmiş ve yeni bir sosyo-kültürel yapı oluşmuştur (Giddens, 1998). Modernizmle nitelendirilen bu kentlerin “bilimin, sanatların ve kozmopolit bir kültürün odak noktaları” olduklarını ama her zaman ufak bir seçkinler grubunun ayrıcalığı olarak kaldığını ifade etmektedir (Giddens, 1998,96). Bu ayrıcalıklı sınıf elbette ki

kapitalist sistemin yarattığı işveren sınıfı veya bir diğer adıyla burjuva sınıfıydı.

Modern dönem insanının doğa ve teknolojiye hakimiyeti ile üretim ilişkileri ve dolayısıyla toplumsal yaşam değişmiş ve insanın bitmek bilmeyen lüks ihtiyaçları, (özellikle Batı toplumlarının) doğanın tahrip edilmesi ve kaynakların büyük oranda tüketilmesiyle son bulmuştur. Tüm bunların sonucu olarak da dünyayı çevreleyen ozon tabakası zarar görmüş iklim değişmiş ve buzullar erimeye başlamıştır. Elbette ki bu olumsuz değişimler insan yaşamında da olumsuzluklara yol açmaktadır.

1970'li ve 1980'li yıllar ise, yeni medya çağı ve bilgi ekonomisi ile modern toplumun yeni bir dönüşümüne işaret etmektedir: Bilgi Çağı Toplumu. Bu yeni dönemle birlikte ortaya çıkan üretim biçimi ve toplumsal yapı bilgi iletişim teknolojilerinin sağladığı avantajlarla yeni bir kültürel yapının oluşmasına yol açmıştır. Modernin olduğu Batı merkezli yapı yerini diğer kültürlerin de kabul gördüğü postmodern çoğulcu bir yapıya bırakmıştır. Modernin seçkinciliğinin, ayrımcılığının yerine postmodernizmin çoğulculuğu ve dahil eden yapısı gündeme gelmiştir.

Postmodern dönem insanın tahrip ettiği doğaya ve tükettiği kaynaklara daha duyarlı davranmaya başladığı çevre sorunlarının küresel boyutta değerlendirildiği, dünyanın geldiği bu olumsuz duruma yönelik olarak düşünceler üretmeye çalışıldığı bir döneme işaret etmektedir. Üretim biçimleri ve buna bağlı olarak toplumsal yapının ve yaşam biçimlerinin de büyük oranda değiştiği görülmektedir. Artık bilginin üretim ve ekonomi için büyük bir güç olduğu tartışmasızdır. Bilgiye sahip toplumlar, ekonomik, siyasal vb. alanlarda dünyanın liderleri konumundadırlar. İnsanlar arasındaki sınıfsal ayrım büyük oranda yok olmuştur ve doğulan ülke dışında yaşama imkanları oldukça artmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde farklı milliyetten insanların oluşturduğu zengin kültürel dinamik oldukça ön plandadır. Günümüzde dünyanın önemli metropolleri çok kültürlülüğün merkezleri durumundadırlar. Bu çok kültürlülüğün olumlu yanlarının tüm toplumun

faydaları dikkate alınarak değerlendirilmesi 'öteki'nin anlaşılması, barış ve geleceğin güvenliği açısından önemli görülmektedir.

Modernizm ve Postmodernizm arasındaki tematik farklara yönelik olarak İhab Hassan'ın (1987, 91-92) belirlediği bazı kavramlara ilişkin tablo her iki dönemin çarpıcı yönlerine işaret etmektedir. Bu kavramlardan bazılarının birbirine tamamen zıt olduğu örneğin, *form* ve *antiform*, *varlık* ve *yokluk*, *merkezleşme* ve *dağılma* vb. bazılarının ise, *amaç* ve *oyun*, *sanat objesi* ve *süreç*, *mesafe* ve *katılım* gibi zıt değil ama farklı yönlerde, olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Modernizm ve postmodernizm arasındaki farklar

Modernizm	Postmodernizm
Romantizm/Sembolizm	Parafizik/Dadacılık
Form(birleştirici/kapalı)	Antiform (ayırıcı,açık)
Amaç	Oyun
Tasarım	Raslantı
Hiyerarşi	Anarşi
Hakimiyet/Logos	Tükenme/Sessizlik
Sanat Objesi/Bitmiş Yapıt	Süreç/Performans/Happening
Mesafe	Katılım
Yaratma/Bütünleştirme	Yaratımı imha/yapı-bozum
Sentez	Antitez
Varlık	Yokluk
Merkezleşme	Dağılma
Tür/Sınır	Metin/Metinler-arası
Semantik	Retorik
Paradigma	Sentagma
Hipotaksi	Parataksi
Metafor (mecaz)	Mecazı Mürsel
Seçme	Bileşim
Kök/Derinlik	Rizom/Yüzey
Yorum/Okuma	Yoruma Karşı/Yanlışı Okuma
Gösterilen	Gösteren
Okunaklı (Okuyucuvary)	Yazılabilir (Yazarvary)
Anlatı/Büyük Tarih	Anlatı Karşısı/Küçük Tarih
Ana Kod	İdiyolekt (kişisel dil)
Belirti	Arzu
Tür	Mutasyona Uğramış
Tenasül uzuvları /Fallik	Çok-biçimli /Androjin
Paranoya	Şizofreni
Köken/Neden	Fark-fark/iz
Tanrı Baba	Ruhülkudüs
Metafizik	İroni
Belirlenmişlik	Belirsizlik
Aşkınlık	içkinlik

Sonuç olarak postmodernizm, modernizmden farklı yönler içermektedir. Modernizmle olan bağlantısı onun devamı ve modernizmin yerleşik kurallarına bir karşı koyma veya ret etme durumundan oluşmaktadır. İleri modernizmde olduğu gibi postmodernizm de sanatta daha belirgin etkiler içermektedir veya bu etkiler postmodern sanatı oluşturmaktadır. Günümüz ileri teknolojileri toplumun metin ağırlıklı yapısını imge ağırlıklı yapıya dönüştürmektedir. Çağdaş kitle iletişim araçları, televizyon, sinema, bilgisayar oyunları, magazin vb. toplumların dönüşümünde önemli rol oynamaktadır. Doğrudan görsel algılara yönelerek çoklu yaklaşımlarla insanların düşüncelerine etki eden bu imgeler ses ve sözle daha etkili olmaktadır. Bu durum günümüz toplumlarının tipik bir özelliği olarak tanımlanmaktadır.

2.2. POSTMODERN SANATIN KURAMSAL YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

Postmodern sanat, 20. yüzyılın yaklaşık son 30-40 yıllık döneminden itibaren, modern sanatın biçimsel estetiğinin yadsınmasıyla sanatta yeni ifade biçimlerinin, farklı stillerin ve yaklaşımların yer almaya başladığı günümüz sanatının tüm toplum ve kültürleri içeren zengin anlatımlarını tanımlamaktadır. Burada sözü geçen yeni ifade biçimleri, resim ve heykelin sınırını aşan, farklı malzemelerle yeni anlatımları; stiller ise, bir çalışmada veya farklı çalışmalarda birbirinden farklı anlatım dillerine, farklı yaklaşımlar, sanatın biçim dilinde farklılaşan görüşlere işaret etmektedir.

Andreas Huyssen (1998, 215) postmodernizmin, “gelenek ve yenilik, koruma ve yenileme, kitle kültürü ve yüksek sanat” arasındaki gerilimde yer aldığını söyler. Modernizm dönemi bilindiği gibi bir ‘yeniler’ dönemi olarak tanımlanmaktadır. Sanat akımları, her biri bir öncekinin reddi ve eleştirisi olarak ortaya çıkmışlardır. Her ‘izm’ veya ‘akım’ farklı kural ve kuramlarıyla sanat dünyasında yer almaktadır. Her eser yansıttığı akımların özelliklerini içermektedir ve her akım birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaktadır. Çalışmaların biçimsel özellikleri ait oldukları akımın kuram ve uygulamalarını yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra kitle kültürü veya popüler sanat ‘izm’ler arenasında her zaman dışlanmış ve sorgulanmıştır.

Parson ve Blocker (1993), postmodern sanatın daha çok çeşitli sanat formları ve akımları ile tanımlanabileceğini, postmodernizmin tek bir teori olmadığını, farklı görüş ve akımların düzensiz bir birikimi olduğunu öne sürer. Postmodernizm bir sanat ürünüde veya farklı sanat ürünlerinde aynı anda birçok stilin egemen olduğu zengin stiller dönemidir. Günümüz sanat ortamında çok çeşitli malzemelerle oluşturulmuş zengin ifade biçimlerinin bu yorumlarla paralellik gösterdiği görülmektedir. Belli bir kavram dahilinde pek çok sanatçının katılımıyla gerçekleştirilen sergilerde bu stil zenginliğini görmek mümkündür. Özellikle İstanbul'da düzenlenen sanat bienalleri bu bağlamda önemli veriler sunmaktadır.

Postmodern sanat 1960'lı yıllarda ilk olarak mimaride bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Mimaride modernden bu kopuşun önemli bir nedeni olarak modern mimarinin sanatsal yapısının insandan uzak ifadesi söylenebilir. 1972 yılında Amerika, St Louis'deki Pruitt-Igoe Apartman bloklarının (Bkz. Resim 1, s. 118) yıkılması modern mimarinin sonu ve postmodern mimarinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. İnsanların yaşamlarını sürdürecekleri binaların insana göreliği örneğin, süslü, bezemeli, renkli, çok detaylı vb geleneksel özelliklerinin yanı sıra mimarın sanat dilini de yansıtacak nitelikleri barındırır olma özelliği postmodern mimarinin genel içeriğini oluşturmaktadır. Jencks, bu durumu çiftte kodlama olarak tanımlamaktadır. Çifte kodlama, geçmiş dönemlerin geleneksel üslubuylar çağdaş ifadenin aynı yapıda bir arada yer alması olarak tanımlanmaktadır (Jencks, 1989).

Gencay Şaylan (2002), postmodern sanat söyleminin, ilk olarak New York'ta modern sanata karşı bir içerikte kullanılmaya başlandığını söyler. Bu karşı olmayı modern sanat ve estetiğinin kurallarının ret edilmesi ve postmodern sanat ve estetik anlayışının benimsenmesi şeklinde açıklar.

Jale N. Erzen (1997, 1507), başlangıcını 1970'ler sonrasına dayandırdığı postmodernizmi, "bireyci, özgün, çeşitli kaynaklardan ayırım yapmadan etkilenmeye açık, genelde çarpıcı niteliklere sahip ve biçimsel bütünlüğü amaç gütmeyen çalışmaların sınıflandırıldığı genel bir yaklaşım türü" olarak kullanıldığını söyler. Bu dönüşümün nedeni olarak da II. Dünya

savaşında insanoğlunun yaşadığı yıkımla, sorgulanan ve değerini yitiren modernizmin “mutlak, evrensel ve metafizik değerlerinin” bir kenara itilmesiyle sanatçıların yeni arayışlara yönelmesini göstermektedir.

Modern sanatın seçkinci yapısı yerine, popüler kültür, kiç ve graffiti, arazi sanatı, enstalasyon sanatı vb. gibi pek çok yeni anlatım biçimi sanat dünyasındaki yerini almıştır. Sanatın bu yeni anlatım dilleri ayrıca postmodern sanatın galeri ve müze dışındaki yeni yüzüne de işaret etmektedir. Sanat artık müze ve galeri gibi belli mekanların değil insanların çevresinde günlük yaşamda her an karşılaşılabilecekleri bir anlatı durumuna gelmektedir. Telli (1990, 7), sanatın toplumla olan bağlantısını ve yeni durumunu şöyle özetlemektedir:

Sanat, artık belirli elit bir kesimin uğraşı olmaktan çıkmaktadır. Aynı zamanda sanat, müzelerin, galerilerin tutsaklığından da kurtulup, sıradan insana, insan yığınlarına, onun günlük yaşamına oturduğu kente, kentin sokaklarına, parklara, evin duvarlarına, evin içine girmektedir. Böylece, sanat, insanın günlük yaşamı içerisinde, kültürel yerini almış oluyor. Başka bir deyişle yaşama biçim veriyor.

Telli'nin ifade ettiği elit kesim veya sanatın elitist yapısı postmodern felsefenin önemli tartışma konularındandır. Modern sanatın seçkinciliği ya da elitist yapısı sanatın yalnızca biçimsel anlamıyla ilişkilendirilen arı formundan çok az sayıda insanın estetik haz alabilmesi durumuyla ilgilidir. Efland (1995), modern dönemin sonlarına doğru sanatın salt biçimsel estetik değerlere yöneldiğini ve bu nedenle izleyici sayısının oldukça azaldığını söyler. Gablik (1995), bu konu bağlamında önemli sanat merkezlerinden biri olan New York'u değerlendirir ve 1980 öncesi ve sonrası sanatçı sayısındaki nicel farklılığı belli tarihlerde galerilerde sergi açan sanatçı sayısı ile bağlantı kurarak açıklar. 1952 yılında 50 sanatçı, 1961 yılında 25 sanatçı, 1982 yılında ise 14.000 sanatçının New York galerilerinde kayıtlı sanatçı olarak ürünlerini sergilediklerini belirtir. Gablik'in bu nicel araştırmasında 1980 sonrası dönemdeki farklılık oldukça dikkat çekicidir.

Hickman (1995, 37), sanatın tam olarak sosyal dünyadan ayrılmış estetik meseleler ve değerleriyle, özerk, kendi kendine yeten eski nosyonunun, sanat çalışmaları ve onları açıklamak için kullanılan felsefeler ve onları yükselten kültür ve toplumun birbirleriyle ilişkili olduğu düşüncesiyle yer değiştirdiğini ileri sürer.

Neperud, (1995, 5) Bireysel faaliyetlerin, dil ve sanatın toplumu dönüştürmede etkisiz olduğunu ve modernizmin, toplumdan soyutlandığı için, anlam yaratmada başarısız olduğunu ileri sürmektedir. Neperud'a göre, "modern sanat, toplumdan ve kendi bilincinden vazgeçerek kendini yansıtır duruma gelmiştir". Böylelikle sanat toplumun kültürel dönüşümüne her hangi bir etkisi olmaksızın kendi içinde bir kültürel dönüşüme referans olmaktadır.

Yeni arayış modern sanatçıların modernizm dönemindeki toplumun önünde olmaları misyonunu dolayısıyla kahramanlık misyonlarını da beraberinde getirmiştir. Sanatçılar birer kahraman olarak toplumdan ayrıcalıklı konumlarını sürdürmüşlerdir. Bu ayrıcalıklı durum veya toplumdan kopuş sanatçılarla toplum arasında diyalogu sağlayan veya sanata nasıl bakılacağını belirleyen sanat eleştirmenleri ve sanat tarihçilerin varlığını meşrulaştırmıştır. Sanat eleştirmenleri sanata nasıl bakılacağını izleyiciye gösteren ve bu bağlamda da sanatı yönlendiren kişiler durumuna gelmişlerdir. Belli bir isim yapmış eleştirmen ve sanat tarihçiler aynı zamanda sanat tarihinin çizgisini de belirlemekteydiler. Onların işaret ettiği kişiler sanat tarihinin önemli yapıtaşlarını oluşturuyorlardı. Sanat tarihine biçim veren bu uzmanlar tarafından kabul edilmeyen sanat ve sanatçılarsa bu tarihsel oluşumda hiçbir şekilde yer almıyor ve sanatları kabul görmüyordu. Postmodernizmle birlikte sanat dünyasındaki bu olumsuz durum 'öteki' nin lehine değişmiştir. Çünkü postmodernizmin çoğulcu yapısı ile batı dışındaki toplumların sanatları da sanat dünyasında yer almaya başlamıştır. Antmen (2008), bu durumu postmodern sanatın, sorgulayan, eleştiren, eylemci ve kimlik arayışlarını içeren durumuyla ilişkilendirir.

Postmodernizmle Batı merkezci sanat tarihi söylemi bir kenara bırakılmış, E. H. Gombrich, Kenneth Clark gibi kuramcıların oluşturduğu, Batı

dışındaki toplumları ve tüm cinsiyetleri içermeyen sanat tarihsel anlatımlar artık eleştirel gözle değerlendirilmeye başlanmıştır. Batının yüzlerce yıldır oluşturduğu bu tek merkezli kalesi artık demokratikleşme ile yüzyüze gelmek durumunda bırakılmıştır. Bedri Baykam'ın (1994) 'Monkeys' Right to Paint and the Post-Duchamp Crisis' (Maymunun Resim Yapma Hakkı ve Duchamp Sonrası Kriz) isimli çalışması ve Malcolm Bernard'ın (2002) 'Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür' isimli çalışmaları Batının bu tek merkezli söyleminin eleştirel gözle değerlendirildiği önemli çalışmalardan bazılarıdır. Bernard (2002, 41), 400 yıldır egemen olan Avrupa kültürünün, dünya kültürünün bir parçası olduğunu, kültürün kendisi olmadığını, "daha demokratik ve çok boyutlu bir kültür" kavramının gerekli olduğunu söylemektedir. Hollands (2004, 62), 'a göre, "*Sanatın Öyküsü* iyi bir öykü olabilir ama kesinlikle sanatın yalnızca tek öyküsü değildir." Sanatın Öyküsü Batılı ve erkek sanatçıların sanatları üzerine kurulu bir sanat tarihi anlatımını içermektedir.

Neperud (1995) postmodernizmle birlikte, Batı merkezci, biçimci, ifadeci ve erkek egemen sanatın yerini, çoğulcu, her iki cinsin egemen olduğu ve her türlü stilin kabul gördüğü yeni sosyo-kültürel tarzların aldığını söyler. Hamblen (1995, 47) Postmodernizmin, "sosyal çoğulculuk, etnik çeşitlilik, gelenek ve çevreyi içerdığını" öne sürer. Michael Murder Kamhi sanatın günümüz çoğulcu yapısını ürün açısından değerlendirerek, hiçbir çalışmanın bir diğerinden daha değerli veya ödüle layık olmadığını söyler (Akt. Hardy 2006, 9).

Modern sanatın kuram ve kurallarına en önemli karşı çıkış Duchamp'ın 'hazır nesne'leriyle gerçekleşmiştir. İlhan (2006, 74), Duchamp'ın "*Çeşme*" çalışmasından sonra sanatın artık yeni bir işlev kazandığını söyler (Bkz. Resim 2, s.119). Antmen (2008, 287) ise postmodernizm doğrultusunda oluşan bu yeni durumu "kapsamı büyük ölçüde belirsizleşen ifade biçimleri" olarak değerlendirir. Sanatın bu belirsizleşen veya çok katmanlı yapısını pek çok farklı ifade biçimiyle ön plana çıkan sanatçıların çalışmalarıyla değerlendirmek mümkündür.

Postmodern sanatın özellikleri, stillerinin zenginliği oranında çeşitlilik göstermektedir. Tom Hardy (2006, 8-9) postmodern sanat felsefesinden yola

ıkarak (1)k anlatılar, (2)yerleşmiş geleneklere karşı çıkma, (3)diyalog ve metin (4)eklektik yapıyı postmodern sanatın özellikleri olarak tanımlamaktadır. Nigel Wheale (1995, 43-52) postmodern sanatı sanatçı ürünleriyle ilişkilendirerek eklektizm, parodi, ironi, alegori, liste (dizin), değersiz, ki, taklit ve gerçekçilik kavramlarıyla açıklamaktadır.

Efland (1995, 36), modern sanat teorilerinin ekspresyonizm ve biimcilikle postmodern estetik teorilerin ise sanat sosyolojisi ve sanat dünyası ile ilgili doktrinleri içerdiğini ileri sürer. Her iki sanat teorisini izleyici açısından değerdendiren Efland, Modern sanat teorisinin izleyiciye sanata nasıl bakacağıını bildirdiğini, Postmodern sanatta ise sanat çalışmasının yalnızca kendi yorumuyla var olduğunu söyler. Postmodern sanat izleyiciye de büyük bir özgürlük sunmakta ve sanatın varlığını izleyici ile bütünleştirmektedir. Artık sanat kendi yorumuyla vardır ve sanatı doğru okuma yalnızca bir okumadan ibaret değildir. Bir sanat ürününün birden çok yorumu veya çok anlamlı yorumları olabilmektedir.

Postmodern sanata ilişkin bu çok çeşitli kavramlar bütünü değerdendirildiğinde günümüz sanatında ağdaş olanla birlikte gelenekselin ve birbirinden farklı stil ve tarzların sanat dünyasında yer aldığı görülmektedir. Dekoratif sanatın tekrar önem kazandığı, modern dönemin estetik kurallarının yadsındığı ürünlerde bireysel özgürlük ve toplum ön plana çıkmaktadır.

İlhan (2006, 74), modernizm döneminde birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış olan sanat alanlarının sınırlarının, günümüzde kavramsal sanat, fluxus, happening, vuct-beden sanatı, video sanatı gibi sanat akımlarıyla ortadan kalktığını söyler. (Bkz. Resim 3, s.120) . Bu sanat alanları içerdikleri felsefe ve izleyiciyle olan durumları açısından modernist akımlardan farklı özellikleri ifade etmektedir. Örneğin, Kuzgun Acar'ın (Bkz. Resim 4, s.121), heykellerini değerdendirmek için soyut sanatın biçimsel özellikleri ve sanatçının biçim dilinin incelenmesi gerekmektedir. Oysa ki Christo'nun çalışmalarını değerdendirmek için onun plastik kaygılarından çok 'geçici' enstalasyonlarının altında yatan düşünceyi, sanatçının niyetini vb. değerdendirmek daha önemlidir. (Bkz, Resim, 5, s.122).

Günümüz kültür ve sanatını yorumlamak farklı bakış açısı, eleştirel ve özgür düşünme gibi bazı zihni beceriler gerektirmekte ve içermektedir. Bu beceriler, geleceğin çağdaş ve demokratik vatandaşlarını yetiştirmek için de önemlidir. Dünyaya eleştirel bakmak, kendine sunulan bilgileri doğrudan kabul etmeyip sorgulayan bireyler yetiştirmek günümüz toplumlarının önemli hedeflerini oluşturmaktadır. Postmodern sanatla birlikte bir sanat eserinin birden farklı yorumu olabileceği düşüncesi yerleşmiş ve sanat eseri ve izleyici arasındaki ilişki artık daha nesnel bir duruma gelmiştir.

Lee Emery (2002, 212), günümüz sanatının değerlendirmesinde yedi farklı çerçeveye değinir. Modernizm döneminde çalışmanın yalnızca biçimsel yönlerinin incelendiği eleştiri çalışmaları yerine günümüzde değişik içerikleri yansıtan veya farklı stilleri içeren çalışmaları incelemek için kullanılan bazı yaklaşımları şöyle belirlemektedir;

- (1) biçimci eleştiri**
- (2) semiotik**
- (3) yapıbozumcu**
- (4) kültürel**
- (5) psikoanalitik**
- (6) sosyal gerçekçi**
- (7) cinsiyetçi**

Günümüz sanatının çok dilli yapısı bu eleştiri yaklaşımlarından birini veya birkaçını kullanmayı gerektirebilmektedir. Örneğin, Damien Hirst'ün dondurulmuş inek ve buzağı kullanarak gerçekleştirdiği “Anne ve Bölünmüş Çocuk” çalışmasını biçimsel yaklaşımla değerlendirmek pek mümkün görünmemektedir. Belki biçimsel olarak farklılıktan başka bir ifadesi olmayabilir ama çalışmanın taşıdığı felsefe yani çalışmanın altında yatan düşüncenin (sanatçının niyetinin) anlaşılması için farklı yorumlama biçimleri gerekmektedir. (Bkz. Resim 6, s.123).

Postmodern sanata yönelik bazı özellikler, alan özellikli yapı, anlık/geçici, eklektizim, melezleştirme, mücadele, uyarılma, küçük anlatılar, diyalog ve metin, yerleşmiş geleneklere karşı çıkma, çifte kodlama,

biriktirme/toplama vb. gibi aşağıda ayrı ayrı değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu özelliklere parodi, ironi gibi diğer bazı içerik özellikleri de ilave edilebilir.

2.2.1. Alan Özellikli Yapı

Modernizmde sanatın, yalnızca sanata yönelik çalışmaları yerine postmodern dönemde sanatın bazı mekanlara veya izleyiciye göre planlanıp gerçekleştirilmesi yeni bir anlatım dilinin doğmasına yol açmıştır. Sanat galerilerde veya müzelerde saklanan değerli obje olma durumundan belli oranda uzaklaşıp kentler, belli alanlar, parklar, binalar vb. pek çok farklı ortam için üretilmeye başlanmıştır. Owens (1992), bu uygulamaların mükemmel bir modern resmin zamansızlığına ve evrenselliğine bir tepkiyi dile getirdiğini öne sürer. Amerikalı sanatçı Robert Smithson'un 1970 yılında Utah'taki Great Salt Lake'de gerçekleştirdiği "Spiral Jetty" isimli çalışması bu tür çalışmalara önemli bir örnektir (Wheale, 1995). (Bkz. Resim 7, s.124).

2.2.2. Anlık/Geçici

Kalıcı sanatın özel yapısına bir tepki için geçici malzemelerle geçici ürünler oluşturmak olarak özetlenebilir. Modernizm döneminde bronz, taş, mermer, yağlı boya vb. kalıcı malzemelerle üretilen ve müze ve galerilerle elit statüsü garanti altına alınan sanat ürünlerine bir karşı koyma için günlük veya kısa ömürlü malzeme veya içerikle sanat çalışması üretmektir (Wheale, 1995).

Bu tür çalışmalara örnek olarak, Christo ve Jeanne- Claude'un 1995 yılında Berlin'de Reichstag binasını tamamen kaplayarak gerçekleştirdiği "Wrapped Reichstag", adlı enstalasyonu örnek gösterilebilir. Bu çalışmada 90 profesyonel dağcı ve 120 işçi çalışmıştır. 100.000 metre kare kumaşa ilaveten 15.000 metre boyunda ve 3.2 cm çapında mavi urgan kullanılmıştır. Çalışma tamamlandıktan sonra 24 haziran tarihinden itibaren 14 gün süreyle bina paketlenmiş olarak kalmıştır (<http://www.christojeanneclaude.net/>). (Bkz. Resim 8, s.125).

2.2.3. Eklektizm

Eklektizm postmodernizmin doğasında bulunan ve sanatın orijinalliğine karşı çıkan yapısından kaynaklanan eski bir sanat eserinin seçilip alınarak yeni bir estetik yapıda bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Hardy, 2006, 9).

Terimin ilk kullanımı geç klasik döneme kadar geri gitmektedir. Eski Yunan filozoflarının dile getirdikleri düşüncelerin kendilerine ait olmadığını var olan okullardan seçilmiş düşünceler olduğunu beyan etmeleriyle ilişkilendirilmiştir. Eklektizm günümüze kadar kullanılagelmiştir. Modernizm dönemindeki kullanımı kolaj, montaj ve fotomontaj teknikleriyle gerçekleştirilmiştir. Postmodern dönemde ise daha radikal bir kullanımı göze çarpmaktadır. Mimariden, yazın, moda tasarımı, görsel sanatlar ve medya üretimi dahil pek çok alanda kullanılmaktadır (Wheale, 1995, 43).

Günümüzde pek çok görsel sanatlar çalışmasında eklektik anlatım yaygın olarak kullanılmaktadır. Bedri Baykam'ın 2009 tarihli "A Clean Sheet For You Mr. President (History Will Judge)" adlı çalışması farklı dönemlerden liderlerin fotoğrafları ve farklı sanatçıların resimlerinden alıntılarla oluşturulmuş bir çalışmadır. Resimdeki imgelerin kodlarını çözümlmek ise belli oranda politik, tarihsel ve kültürel bilgi gerektirmektedir. (Bkz. Resim 9, s.126).

2.2.4. Melezleştirme

Sanat objesinin 'tek'liğine bir tepki için malzemelerin, tarzların ve dönemlerin hem biçim hem de içerik olarak birlikte kullanılmasıdır. Günümüzde sanatçıların etkili enstalasyonlar yaratmak için, fotoğraf, bilgisayar animasyonları, sesler, geniş çaplı video projeksiyonları kullanmaları bu kapsamda düşünülebilir (Wheale, 1995, 120). Mariko Mori'nin çalışması bu tarz çalışmalara önemli bir örnektir. (Resim, 10, s.127).

2.2.5. Mücadele

Sanat çalışmasının duygulara hitap eden yapısı ve kışkırtma yapısını bir arada kullanılmasıdır. Aynı çalışmada tutarsız bir durum sergileyen yazılı izah sanat çalışmasını eklemlerle birleştirme ve tartışmacı bir duruma getirme örneğin, Marry Kelly'nin "Post-Partum Document" isimli çalışması. (Bkz. Resim 11, s.128)

2.2.6. Uyarılama

Sanatın özel yapısı yani sanatın üstünlüğünün fotografik ve mekanik bir anlatımla tek veya çoklu anlatımlarla ifade eden çalışmalar. Wheale, bu tür çalışmalara örnek olarak Andy Warhol'un 1962 yılında tuval üzerine yağlı boya ile gerçekleştirdiği bir seri resminden birini örnek göstermektedir: "200 Cambell's Soup Cans". (Bkz. resim 12, s.129).

2.2.7. Küçük Anlatılar

Küçük anlatılar, kültürel bir kaynaşma çerçevesinde bireysel hikayeler ve sembolleri ifade etmektedir (Hardy, 2006). (Bkz. Resim 13, s.130)

2.2.8. Çifte Kodlama

Mimari bir yapıda geleneksel olanla birlikte çağdaş dilin de yer alması durumu çifte kodlama olarak adlandırılmaktadır (Jencks, 1989). Sim (2006), postmodern mimarinin çifte kodlama özelliğinin önemli bir örneği olarak mimar James Stirling'in Stutgard'daki Staatsgalerie binasını gösterir. Staatsgalerie binası, klasik ve popüler sanatın çağdaş sanatla birleştirilmiş bir anlatımını sunmaktadır. (Bkz. Resim 14, s.131).

2.2.9. Biriktirme/Toplama

Tekrarlamalı mantığı kullanarak seri sanat üretim sürecini kayıt altına alma olarak ifade edilebilir. Bu tür çalışmalara örnek olarak, Andy Warhol'un, "Thirty Are Beter Than One" (Otuz Bir'den Daha İyidir) isimli çalışması verilebilir (Weale, 1995). (Bkz. Resim 15, s.132).

Sonuç olarak, 1980'li yıllar sanatta yeni bir dönemin başladığı veya sanatta bir dönüşümün gerçekleştiği yıllara işaret etmektedir. İnsan hayatının ayrılmaz bir bütünü olan sanat postmodern sanatla birlikte insanla olan bütünleşmesini bir kez daha yenilemiştir. Günümüzde sanat insan yaşamında anlam oluşturma açısından önemli değişimler içermektedir. Sanat, artık tüm sanatları, kültürleri ve insanları dahil eden yapısıyla yaklaşık 30-40 yıllık bu serüveninde önemli yollar kat etmiş gibi görünmektedir. Batının çağdaş sanatın tek uygulayıcısı olma talebi ve diğer kültürleri geleneksel üretimle sınırlı tutma arzuları artık geçerliliğini yitirmiştir. Geleneksel değerler elbette ki tüm insanların yapısında geçmiş kültürüyle bağlantılı olarak yer almaktadır ama Batı dışı toplumları yalnızca geleneksel sanatları içeren anlatımlara yöneltmek ve çağdaş sanat üretme hakkına Batının sahip olma dönemi artık son bulmuştur. Sanat dünyası daha demokratik bir yapıya bürünmüş ve modern dönemin birbirini yadsıyan ve ard arda gelen sanat akımlarının yerini aynı anda var olan pek çok akım ve dil zenginliği almıştır. Bu yeni sanatsal yapı, elbette ki sanat eğitiminde de farklı bakış açıları ve içeriklerle bağlantılı uygulamalar gerektirecektir.

Sanat dünyasında yaşanan bu değişimlerin sanat eğitime nasıl yansıtılacağı veya varlığını tüketmiş olan modernist sanatın öğretilerinin ötesine yani postmodern sanat doğrultusunda bir eğitime nasıl geçileceği halen sürmekte olan bir tartışma konusudur.

2.3. POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ

Sanat eğitimi öğretim yöntemleri, içerisinde bulunulan çağın felsefik, sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik vb. özellikleriyle bağlantılı olarak değişmektedir. Postmodern dönüşümün egemen olduğu günümüz toplumlarında ise sanat eğitimi uygulamaları oldukça farklılık göstermektedir. Sanat eğitimi elbette ki sanattan ayrı düşünülemez bir durumdur. Bu düşünceden yola çıkarak günümüz sanatının sanatçı, sanat eserleri ve bu eserlerin altında yatan felsefe ve içerdiği unsurların eğitime dahil edilmesinin postmodern sanat eğitiminin önemli bir boyutu olduğu düşünülmektedir.

Postmodern sanatla ilgili olarak önceki bölümde ifade edilen bazı açıklamalar postmodern sanat eğitiminin kuramsal yapısında da doğal olarak yer almaktadır. Dünya kültürlerinin sanatlarını herhangi bir ayırım yapmadan içeren postmodern yapı, sanat eğitiminde diğer kültürlerin ve sanatlarının öğrenilmesi yaklaşımını da beraberinde getirmektedir. Postmodern sanatın çok dilli yapısı farklı sanat uygulamaları, sanat eğitimi uygulamalarında da klasik çerçeveyi aşan bazı yenilikler gerektirmektedir. Günümüz sanatının önemli örneklerinin öğrenciler tarafından bilinmesi ve modern çağdan farklı olarak diğer kültürel alanlarla bağlantılı olarak öğrenilmesi, çağın ve farklı kültürlerin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Günümüzde görsel sanatların kültürel dönüşüm için önemli bir mihenk taşı olduğu uzmanlarca kabul görmektedir. Yaşadığımız çevre, binalarımız, kaldırımlarımız, çevre düzenlemelerimiz, yapılarda kullandığımız malzemeler, tekstil tasarımlarımız, renklerimiz, kullandığımız eşyalar ve hatta evimizi kullanış biçimimiz ve çevremizde yer alan her türlü görsel unsur kültürümüzün birer yansımalarıdır. Bu kültürel görünümde etken rolün, bu oluşumda payı olan bireylerin görsel sanatlar doğrultusundaki yeterlikleri olduğu düşünülmektedir. Freedman (2003, 1), "Postmodern durumu karakterize eden politik söylem, sosyal etkileşim ve kültürel kimliğin, kültürel dönüşümü için görsel sanatların bir temel durumuna geldiğini" öne sürmektedir.

Freedman (2003, 108), postmodern sanatın, bireyler, kültürel gruplar, temsil biçimleri ve profesyonel disiplinler arasında etkileşime önem verdiğini ileri sürer. Bu bağlamda geleneksel olarak okullarda öğretilen bilgilerin artık geçerliliğini yitirdiğini dile getirir. Örneğin, Picasso'nun Guernica adlı çalışmasını değerlendirmek için resmin yalnızca biçimsel özelliklerinin analizi yeterli olmayacaktır. Daha derin bir anlayış için, ürünün oluşturulduğu dönemin, sosyo-kültürel ve politik yapısının, yaşanan iç savaşın ve Guernica kasabasının bombalanması ile ilgili bilgilerin de bilinmesi önemlidir. (Bkz. Resim 16, s. 133)

Hickman (2004), Postmodern sanat eğitiminin, çok kültürcü yaklaşımı ve postmodern dünyanın tüm kültürel sembol, işaret ve imgelerini içermesi gerektiğini ileri sürer ve görsel sanatlar dersinin bu doğrultuda öğrenciye mümkün olduğunca geniş bir sanat kültürü içeriği sunması gerektiğine işaret eder. Winner ve Hetland (2007) hızla değişen günümüz dünyasında sanatın öğrencilere görme, imgelem, keşif ve düşünmeyi öğretmek için hayati bir unsur olduğunu söyler (Aktaran, Sandell, 2009, 288). Sandell, öğrencilerin, sentez yapabilmek, yaratıcı olmak, saygılı ve ahlaklı düşünce yapısı için yeni bilişsel beceriler edinmeleri gerekliliğini savunur (Sandell, 2009).

Günümüzde sanat eğitiminin önemli yanlarından biri eğitimin yalnızca okul sınırları içinde kapalı bir mekanda toplumdan steril bir ortamda değil, sanat ürünlerinin yer aldığı tüm kültürel alanlarda gerçekleşmesidir. Bu da sanatla yaşam arasındaki bağın güçlenmesi açısından önemli görülmektedir. Ayrıca sanatı anlama ve içselleştirmenin önemli durumlarından biri sanatı üretildiği, sergilendiği ortamlarda incelemektir. Bu bağlamda, müzeler, galeriler, sanatçı atölyeleri, üniversitelerdeki üretim ortamları vb. sanat eğitiminde öğrenme ortamları olarak eğitime dahil edilebilir. Günümüzde müzelerde gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri görsel sanatlar eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Tansuğ (1982, 14), sanat eğitiminde yaşamla bağlantısı olmayan sıkı kuralları içeren eğitimin değersizliğinden bahseder ve kişisel değerler

yetiştirebilmenin ilk şartının “insanın çağdaş hayata açık gelişim özgürlüklerine hak tanımak” olduğunu söyler.

Freedman (2003), sanatsal becerilerle birlikte kavramlar ve düşüncelerin de sanat eğitime dahil edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Swift ve Steers (2006, 17), postmodern sanat eğitiminin “farklı, çoğulcu ve özgür düşünce” üzerine kurulu olduğu fikri doğrultusunda, araştırma, deneyim ve yaratıcı fırsatı içeren bir ortamda, öğrenenler ve eğitimciler için daha fazla karar verme ve otonomiye tartıştığını ileri sürer. Swift ve Steers bu üç kavramı şu şekilde açıklamaktadır:

Burada sözü edilen farklılık, kişisel ve sosyal seviyede tartışma ve davranış için bir alt yapıya işaret etmektedir. Çoğulculuk, her sorun için, sorunun türüne göre, çeşitli metodlar, anlamlar ve çözümler olduğunun farkında olmayı ifade etmektedir. Özgür düşünce ise bireyselliği, meydan okuma/karşı çıkma kapasitesini, yaratıcılık, sanatta öğrenme ve öğretmenin doğasında kendi düşünce duygularını tahlil etme yani iç gözlemi içermektedir

Postmodernizmin temel mantığını oluşturan bu üç kavramın kendi içinde oldukça detaylı alt kavram ve beceriler gerektirdiği görülmektedir. Bu kavramlara yönelik olarak yeniden yapılandırılacak sanat eğitimi programı, öğretmen eğitiminde de (hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim dahil) bu amaca yönelik düzenleme gerektirmektedir. Sanat eğitimi, teknik becerilerin ötesinde insanın bilişsel, duyuşsal ve duygusal becerilerinin de ileriye götürülmesini hedeflemektedir.

Swift ve Steers (2006) postmodern sanat eğitimini uygulama ve teori bağlamında değerlendirmiştir. Uygulamayı, okulda ve mezun olduktan sonra, kişinin karşı görüş ve düşüncelere yaratıcı bir biçimde karşılık vermek için, malzeme ve teknikleri zekice, yaratıcı, duygulara hitap edecek biçimde ve deneysel metotla kullanma yeteneğini geliştirmek olarak tanımlamaktadırlar. Teoriyi ise, diğer kültür, toplum ve tarihsel dönemlerde sanatın değeri ve

nasıl bir fonksiyonu olduğu konusundaki bilgi ve anlayışı biçimlendirme olarak tanımlamaktadırlar.

Sanat, teori ve uygulamasının birlikteliği, araştırma-sorgulama duygusunu, uygulamada entelektüel risk alma yeteneğini geliştirme, kendinde ve diğerlerinde var olan yaratıcı karşılıkları araştırma ve değerlendirme, tercih ve kalite yargılarını, estetik değerlerin nedenlerini ve toplum hayatındaki sanat ve doğayla ilgili bilgi ve deneyimleri içermektedir (Swift ve Steers, 2006).

Swift ve Steers'e (2006), göre sanat, yaratıcı düşünce ve eylem, farklı yaklaşım ve sonuçlar için duyarlık, örneğin, ırk, kültür, yetenek, yaş vb.leri anlama esnekliği, kültürü neyin oluşturduğuna yönelik kapsamlı bir görüş ve yaşamın bu gibi biçimlerinden memnun olma ve zevk almayı sağlar. Farklı, çoğulcu ve özgür düşünce üzerine kurulu bir sanat eğitimi, kişiler arası hoşgörü, farkındalık ve duyarlık, farklı durumlar için yaratıcı çözümler, bilgili zihni yapı, bulgu ve sonuçların karşılaştırılması, kendisi için öğrenme ve insan kültürü ve doğal çevreye yönelik değerleri uygulama gibi bir takım bireysel ve sosyal avantajlar sağlamaktadır.

Emery (2002, 70-71), "Postmodern Dünyada Sanatı Öğretmek" adlı kitabında sanat eğitiminde postmodern uyarılma için dokuz anahtar kavram belirlemektedir. Bunlar;

- (1)Birey olarak sanatçı,**
- (2)Estetik çoğulculuk,**
- (3)Sanatın anlamı,**
- (4)Yüksek sanat ve düşük sanat,**
- (5)Çok-kültürlülük,**
- (6)Eleştirmen olarak izleyiciler,**
- (7)Kronolojik olmayan sanat bilgisi,**
- (8)Cinsiyet,**
- (9)Şüphesizlik ve postmodern kuşku.**

Emery'nin dile getirdiği bu kavramlar, modernist bakış ağısından farklılaşan düşünce yapısını yansıtmaktadır. Bunlardan, sanat tarihinin bugünkü durumu, çok-kültürlölük, estetik çoğulculuk, sanatın anlamı, sanat ve izleyici gibi konular sanat eğitimindeki yeni yaklaşımları ifade etmektedir.

Çok-kültürlölük veya çok-kültürcölük, sanat eğitiminde de farklı kültürlerin (Batı dışı sanatçıların da) sanat uygulamalarının eğitime dahil edilmesini içermektedir. Postmodernizmle birlikte literatüre giren çok-kültürlölük 'çok-kültürlü sanat eğitimi' modelinin yaygınlık kazanmasına neden olmuştur.

Estetik çoğulculuk farklı sanat stillerinin aynı anda varlığının eğitime yansımaları olarak değerlendirilebilir. Bu durum özellikle günümüz sanatıyla özdeşleşmektedir.

Sanatın anlamı, sanatın biçimsel yapısının altında yatan düşünce ve duyguların toplum, kültür ve birey bağlamındaki durumunu içermektedir. Burada söz konusu olan kültürel yapılandırmadır.

Sanat ve izleyicinin durumu ise, sanat eserlerinin varlığının ve değerinin izleyici tarafından değerlendirmesini içermektedir. Yani izleyici sanatı kendi yorumuyla değerlendirmektedir. Bu yönelim bir soru için yalnızca bir cevap olmadığı düşüncesinden hareketle açıklanmaktadır. Böylelikle sanat eğitiminde eleştirel bakış ve yorulama becerileri önem kazanmaktadır. Bu duruma ilişkin olarak, eleştirel düşünme, görsel okuryazarlık gibi becerilerin geliştirilmesi sanat eğitiminin amaçlarını oluşturmaktadır.

Ronald R. MacGregor (1992) Sanat tarihinin, yalnızca stilleri açıklayan bir anlatım olmaktan öte, 'anlam'a ilişkin soruların oluşturulduğu ve tartışıldığı bir alan olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu düşüncesine açıklık getirmek için farklı dönemlerin birbirinden oldukça farklı iki toplumun ürünlerini karşılaştırır. Avustralya yerlilerinin atalarının figürleriyle, Sistine Kilisesinin tavanındaki çalışmaların aynı genel soruyu sorduğunu söyler; "Biz nereden geldik?". Buradan aynı temanın farklı dönemlerden farklı toplumlar tarafından

ele alınıp değerlendirildiği anlaşılmaktadır (<http://www.ericdigest.org/1992-2/art.htm>).

Postmodern sanat eğitiminin bu genel içeriği doğrultusunda birbirinden farklı yorum ve uygulamalarla ve teoriden kaynaklanan esneklik doğrultusunda oldukça farklı sanat uygulama ve yaklaşımları sanat eğitiminde yer almaktadır.

Lesley Burgess ve Nicholas Addison'un (2004, 18) sanat eğitimindeki farklı uygulamaları içeren tablosu, değişik dönemlerden sanat uygulamalarının günümüzde devam eden durumunu yansıtmaktadır. (Bkz. Tablo, 3, s. 39)) Tabloda yer alan yaklaşımların pek çoğunun öğretmenler tarafından kullanıldığı düşünülebilir. Bu durum öğretmenin aldığı eğitim ve kişisel görüş ve düşünceleri, yaşadığı toplumun kültürel yapısı vb. pek çok özellikten kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Sanat Öğretim Programında Yaklaşımlar

Algısal	Taklitçi uygulamalar, 'kesin kopya' görüntüye indirgeme için araştırma
Biçimci	Görsel elemanlara indirgeme egzersiz yönelimli, temsili ve/veya soyut
İfadeci	Sezgisel üretim etkili ve/veya malzeme araştırması: aranan (esas olanın) ve tek olanın (bireyselliğin) ayrıcalığı
Tarz temelli	Uzman öğretmenler tarafından sürdürülen belirlenmiş klişeler ve örneklerin taklidi, geçmişte başarılı olmuş öğrencilerin çalışmaları örneğin natürmort, canlı modelden desen, manzara, CD'ler, kilden figürler
Pastiche	Kabul görmüş örneklerin taklidi, zaman zaman postmodernizmin kötü taklit uygulamalarını özümseme
Teknik	Farklı teknik becerilerin belli bir sıra dahilinde geliştirilmesi: deseni baskı resim, batik vb. uygulamaların takip etmesi gibi
Objeye temelli	Evrensel olana bir karşılık – bazen temalı, sıklıkla görülmeğe değer natürmort /enstalasyon formunda eserler, örneğin doğal ve yapılmış formlar; çok kültürlü bir potpuri
Eleştirel ve Çevresel	Sosyal ve kültürel anlamda sanatın incelenmesi, bilişsel ve analitik uygulamaların ayrıcalığı
Konu temelli	Geçerli ve itilafli meselelere karşılık olarak kişisel, sosyal, politik ve ahlaki değerlerle bütünleşmesi
Postmodern	Çoğulcu perspektiflerin ve yaklaşımların teşvik edilmesi ve yeni teknolojilerin benimsenmesi

Günümüzde, modernist sanatla ilişkilendirilen biçimsel estetiğe yönelik çalışmalar yaygın bir biçimde devam etmektedir. Çünkü modern biçimci estetiğin kurallarına göre yetişen kişilerin modernizmin etkilerini yaşamlarından ve davranışlarından uzaklaştırmaları oldukça çaba gerektirir bir durumdur. Tavin, yeni mezun öğretmenlerin eski öğretmenlere oranla sanat eğitimindeki yeni yaklaşım ve tutumları daha rahat benimseyip

uyguladıklarını, bu durumun da yeni mezun öğretmenlerin postmodern koşullarda yetişmiş olmalarından kaynaklandığını söylemektedir.

Freedman (2003, xiii), çağdaş sanat eğitimi programının postmodern estetiğin meselelerine yer vermesi gerektiğini ama bunun modernist kurumsal yapılandırmaların ters tepen durumundan dolayı zor olduğunu öne sürmektedir. Bunun da ancak eğitimcilerin karşılık vermeleriyle çözümlenecek bir durum olduğunu ve tüm seviyelerde sanat eğitiminin geleceğini şekillendireceğini öne sürer.

Sanat eğitimi uygulamalarında özellikle teori alanında günümüzde en etkin tartışma konusu, görsel kültürün sanat eğitime dahil edilmesidir. Aguirre (2004) son yıllarda sanat eğitiminin uygulama becerileri ve teknikler üzerine kurulu yapısından uzaklaşarak görsel kültürü anlama ve yorumlamaya yöneldiğini ileri sürer. Görsel kültürü anlama ve yorumlama belli oranda bilgi ve bu bilgileri yorumlayabilmek için eleştirel düşünme becerisi gerektirmektedir. Yorumlama becerisinin, günümüz postmodern sanat eğitiminin önemli özelliklerinden olduğu düşünülmektedir. Özellikle İngiltere sanat eğitiminde ağırlıklı olarak kullanılan eleştirel pedagoji, bilgilerin sorgulanarak yapılandırılmasını içermektedir. Eleştirel çalışmalar içerik olarak görsel kültür sanat eğitimiyle paralellik taşımaktadır.

Günümüz sanat eğitiminin postmodern yapılandırmasında önemli bir unsur olan görsel kültürün kapsamı ise ileri teknolojiler ile daha da genişlemiştir. Görsel Kültür sanat eğitiminin içeriğinin anlaşılması için öncelikle görsel olanın günümüzdeki durumu değerlendirilecektir.

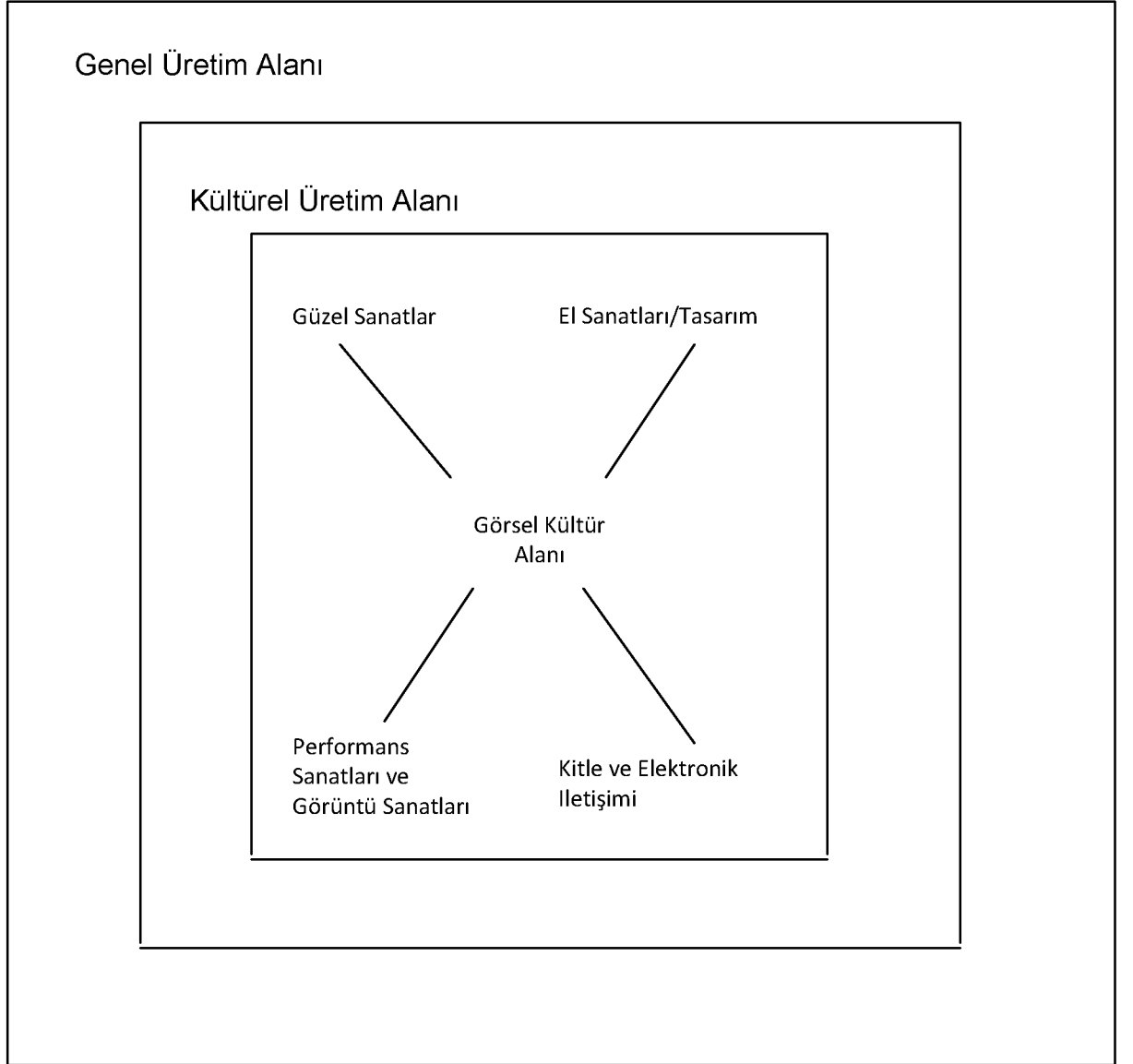
Görsel kültür, görsel olan ve kültür terimlerini içermektedir. Görülen şeylere yükleyebileceğimiz bir anlam olan görsel, algılarımızla bağlantılı bir içerik taşımaktadır. Malcom Bernard (2002, 34) görsel olanı, “insanlar tarafından üretilmiş, yorumlanmış ya da meydana getirilmiş, işlevsel, iletişimsel ve/veya estetik amacı olan her şey” olarak tanımlamaktadır. Bernard, tanımında daha çok görsel olanın üretim biçimine vurgu yapmaktadır.

Günümüzde görsel olan bilimden tekniğe pek çok alanlarda kullanılmaktadır. Örneğin sağlık sektöründe hastalıkların teşhisinde yardımcı olan bazı önemli araçlar, MR, EKG, EEG, Ultrasonagrafi vb. cihazlar, verileri görsel olarak belgelendirmektedir. Ekonomide de pek çok ekonomik göstergenin grafiklerle anlatıldığı görülmektedir. İnternet yine görselliğin çok çeşidini sunan bir teknoloji ürünüdür ve görselliği içeren web tasarımı bilgisayarla birlikte yeni bir meslek dalı olarak ortaya çıkmıştır. İnsanoğlunun geçmişine yönelik bilgiler yine onların oluşturduğu görsel kayıtlar (resim, obje, eşya, işaret vb.) çözümlenerek öğreniliyor. Görsel kültür insanları 21. yüzyılın karmaşık görsel dünyasında yer almaları için gerekli donanımları içermektedir. Analiz ve eleştiri, görsel kültür çalışmalarıyla elde edilen önemli yetilerdendir (www.visualculture.wisc.edu/).

Görsel kültür, görsel olanın toplumla olan durumunda yer almaktadır. Buradaki içeriği ise, her türlü politik, estetik, tarihsel ve kültürel ilişkilerdir. Bu yönüyle de disiplinler arası bir yaklaşım sergilemektedir. Duncum (2009, 65), görsel kültürün güzel sanatları ve popüler kültürü kapsayan bir üst terim olduğunu söyler. Freedman (2003, 1), görsel sanatların, görsel kültürün çoğunluğunu oluşturduğunu öne sürer.

Görsel kültürün daha kapsamlı bir araştırmasını yapan, John A. Walker ve Sarah Chaplin'e göre (1997, 33), genel üretim alanı ve devamında kültürel üretim alanı, (1)*güzel sanatlar*, (2)*el sanatları/tasarım*, (3)*performans ve görüntü sanatları*, (4)*kitle ve elektronik iletişimi* içermektedir. Bu dört alanın ortasında ise görsel kültür yer almaktadır. Güzel sanatlar, el sanatları/tasarım, performans ve görüntü sanatları ve kitle ve elektronik iletişim alanlarından gelen imge ve düşünceler görsel kültürü oluşturmaktadır. Bu dört bölüm veya alan ise kendi alt alanlarından oluşmaktadır. (Bkz. Şekil: 1, s.42).

Şekil 1: Görsel Kültür ve Bağlantılı Olduğu Alanlar

Walker ve Chaplin'in (1997, 33) görsel kültürle bağlantılı olarak belirlediği alanlar algılamayı kolaylaştırmak amacıyla tablolaştırılarak verilmiştir. (Bkz. Tablo 4, s. 43).

Tablo, 4: Görsel Kültürü Oluşturan Kültürel Üretim Alanları

<i>Kültürel Üretim Alanı</i>	<i>Kapsadığı Alanlar</i>
<i>Güzel Sanatlar</i>	<i>resim, heykel, baskı-resim, desen, karışık teknik, enstalasyon, fotoğraf-metin, avangart film ve video, happening ve performans sanatları, mimarlık gibi alanlardan oluşmaktadır.</i>
<i>El Sanatları/Tasarım</i>	<i>kent tasarımı, perakende ve toplu dizayn, logo ve semboller, endüstri tasarımı, teknik tasarım, grafik, ürün tasarımı, otomobil tasarımı, savaş silahları tasarımı, taşımacılık ve uzay araçları tasarımı, tipografi, ağaç oymacılığı ve mobilya tasarımı, mücevher, metal işleri, ayakkabı, seramik, düzenleme tasarımı, bilgisayar destekli tasarım, alt kültür kostüm ve moda, saç tasarımı, vücut süslemeleri, dövmeler, peyzaj ve bahçe tasarımı.</i>
<i>Performans ve Görüntü Sanatları</i>	<i>tiyatro, hareket (jest) ve vücut dili gösterileri, müzik enstrümanı çalma, dans/bale, gösteriler, striptiz, moda gösterileri, sirk, karnaval ve festivaller, sokak yürüyüşleri, törenler (resmi geçit), resmi törenler örneğin taç giyme töreni, eğlence fuarları, luna parklar, Disney dünyası, video oyunları, ses ve ışık gösterileri, havai fişek gösterileri, aydınlatma ve neon ışıkları, pop ve rock müzik konserleri, panoramalar, balmumu çalışmaları, planetaryumlar, büyük ralliler spor müsabakaları.</i>
<i>Kitle ve Elektronik İletişimi</i>	<i>fotoğraf, sinema/film, animasyon, televizyon ve video, kablo ve uydu, reklamcılık ve propaganda, kartpostallar, ve tıpkıbasımlar, resimli kitaplar, magazinler, çizgi film ve karikatürler, gazeteler, multimedia, compact-disc, internet, asıl gerçeklik, bilgisayar imgeleri</i>

Tavin (2009, 2-3) görsel kültürün bireyler, toplumlar, imgeler ve hayal gücü arasındaki ilişkileri incelediğini söyler. Görsel kültürü birbiriyle ilişkili olarak üç şekilde tanımlar:

- (1) insan deneyimlerinin imgeler, görme için yeni teknolojiler ve çeşitli görme, gösterme ve resimleme uygulamaları tarafından tamamen etkilendiği bir durum
- (2) imge, obje ve araç çeşitlerini içeren düzen veya
- (3) kültürün içinde ve kültür üzerine farklılaşan birincil görsel manifesto ve deneyimleri inceleyen ve yorumlayan eleştirel bir çalışma alanıdır.

Bu üç tanımın, “üst üste geldiğini, ortak bir noktada birleştiğini ve birbirini açıkladığını” söyler. Görsel kültürün “gerçeklik algılarımızda değişim ve imgelerin (hareketsiz, hareketli, dijital, gerçek veya hayal ürünü) olduğu günümüz şartlarında, bilginin yaratılmasında ve kimliğin oluşturulmasında merkezi bir rol oynadığını” öne sürer (Tavin, 2009, 2).

Tavin (2009, 3-4), görsel kültür teriminin teknolojik ve ekonomik gelişmelerle birlikte imgelerin üretiminin ve tüketiminin arttığı dünya ve ondan kaynaklanan kimliğin farkındalığıyla dünyanın ve bağlamın çoğunun tamamen değiştiği toplumda değişim veya dönüşüm anlamına gelebileceğini öne sürmektedir. Görsel kültür teriminin sıklıkla kültürle veya kültürde yapılandırılan kimliklerin vurgulandığı kültürel bir durum olarak tanımlandığını söyler.

Gittikçe görselleşen dünyada görsel eğitimin önemini dile getiren Freedman’ın (2003) görsel kültür çalışmaları, teknolojiyi de kapsamaktadır. Teknoloji, özellikle sanayi sonrası toplumların yaşamla iç içe geçmiş önemli bir özelliğini oluşturmaktadır. Günümüzde teknoloji ve insan etkileşimi teknolojinin tanıdığı sınırsız imkanların oluşturduğu imgelerle açıklanmaktadır. İnsanlar ve dolayısıyla toplumlar üzerinde son derece etkili olan teknoloji, insanlara ulaşmak için görsel imgelerden yararlanmaktadır. Bu görsel imgelerin taşıdığı ama çoğu zaman gizli olarak sunduğu politik, sosyal ve kültürel söylemlerin incelenmesinin günümüz sanat eğitime dahil edilmesi postmodern felsefenin önemli bir yaklaşımıdır.

Postmodern felsefe doğrultusunda günümüz sanat eğitimi uygulamalarına görsel kültürün dahil edilmesi dünya genelinde önemli bir tartışma konusudur. Freedman (2005) görsel kültürün sanat eğitime dahil edilmesini sanat eğitiminde postmodern yaklaşım olarak değerlendirmektedir. Görsel kültür sanat eğitiminin kapsamını ise;

- (1) kültürel kimliklerin çeşitliliği,
- (2) bilginin disiplinler arası özelliği,
- (3) teknolojinin etkisi oluşturmaktadır. (Akt. Popovich, 2006, 35).

Görsel olanın ekonomi, toplum, kültür vb. birçok toplumsal unsurla olan bağlantısı disiplinler arası bazı yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Antropoloji, Tarih, Arkeoloji, Eleştirel Teori, Sanat Eleştirisi, Sanat Eğitimi, Kültürel Çalışmalar, Tasarım, Feminist Çalışmalar, Film Çalışmaları, Dil Bilim, Edebiyat Eleştirisi, Marksizm, Medya Çalışmaları, Felsefe, Postyapısalcılık, Psikoanalitik Teori vb. gibi pek çok alan görsel kültür alanını içermektedir (Walker ve Chaplin,1997,3). Bir sanat eserinin biçimsel özelliklerinin altında yatan düşünce, üretildiği dönemin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik pek çok yönüyle ilgilidir. Bir sanat eseri estetik tadın yanında pek çok bilgiyi de içermektedir. Sanatın bu bilişsel yanının eğitimde yer alması günümüz eğitiminin önemli yaklaşımlarından birini oluşturmaktadır. Zengin bir içerik sunan öğretim programı eğitim faaliyetleri öğrencilerin bilgilenmelerinin yanı sıra görsel okuma, estetik karar verme ve eleştirel düşünme gibi yetilerinin geliştirilmesinde de önemli bir unsurdur. Freedman (2003, 88), öğretim programının “sanatın yapıldığı, izlendiği ve çalışıldığı kültürler, ülkeler, topluluklar, okulları da kapsayan kurumlar ve sosyal, politik koşullar gibi üretim ve izleme bağlamlarını içermesinin bir gereklilik” olduğunu ifade etmektedir.

Tavin (2009, 8), “son zamanlarda dünyada sanat eğitimi disiplininin görsel kültür alanıyla birleştiğini” söylemektedir. Geleneksel sanat üretimi ve düşünmeden kültürün tamamen eleştirel, tarihsel, politik ve kendini yansıtan anlayışa doğru değişiminin, dönüştürücü öğrenci üretimiyle eşleştirilmesine bir yönelim olduğunu dile getirir.

Freedman (2003, 95) sanat eğitiminde görsel kültürün içeriğini açıklamak için kültürel üretim olarak sanat, zamana ait ve uzamsal çözülme, demokratikleşme, kavramsal karşıtlığın kabulü ve çoklu okumalar olarak beş kavram ve bu kavramların içeriğiyle bağlantılı alt kavramları belirlemektedir. Freedman’ın belirlediği bu kavramlar, görsel kültür ve sanat eğitime yönelik çerçevenin anlaşılmasına yöneliktir.

Tablo, 5: Postmodern görsel kültürü anlamaya yardımcı kavramlar

KÜLTÜREL ÜRETİM OLARAK SANAT	<i>Kültürel şartların bir yansıması</i> <i>Kültürel eleştiri</i> <i>Kültürel semboller</i> <i>Yüksek modernizmin seçkinciliğine karşı</i> <i>koyma</i>
ZAMANA AİT VE UZAMSAL ÇÖZÜLME	<i>Çevrecilik</i> <i>Pastiş</i> <i>Eklektizim</i> <i>Yeniden üretim ve dönüşüm</i>
DEMOKRATİKLEŞME	<i>Güç/bilgi</i> <i>Çoğulculuk</i> <i>Popüler kültür</i> <i>“iyi” estetik veya “iyi” tasarıma daha az</i> <i>vurgu</i>
KAVRAMSAL KARŞITLIĞIN KABULÜ	<i>Parçalanma</i> <i>Uyumsuz güzellik</i> <i>Kolaj</i> <i>Yapı-bozum</i>
ÇOKLU OKUMALAR	<i>İmgeleri okuma</i> <i>Temsil meseleleri</i> <i>Eklenmiş anlamlar</i> <i>Çifte-kodlama</i>

Freedman (2003,91), 20. yüzyılın sonunda tekrar canlanan figüratif sanatın modern sanatta insanın objektif olarak anlam verdiği bilgiler yığını yerine bilginin yapılandırıldığı ve kimliğin şekillendirilmesi için kullanıldığı yollara yöneldiğini söyler. “Kim olduğun-ne bildiğin anlayışı ontolojik ve epistemolojiktir. Biz ne biliyoruz? sorusu yerine, biz kimiz? sorusu gelmiştir.” Freedman’nin bu saptaması sosyo-politik ve kültürel pek çok alanda göze çarpmaktadır.

Efland (1995, 39), postmodern sanat eğitimi öğretim programının eleştiri ve tarihsel bilgi için daha kapsamlı çalışmalar içermesi gerektiğini söyler. Bu düşüncesi için de postmodern sanatın içeriğini ileri sürer ve estetik değerlendirme, tarih ve eleştirinin sanat eğitimindeki önemine işaret eder.

Freedman, yaratıcı öğretim programı geliştirme ve öğretim metotlarının anlamı öğretmeyi desteklediğini, hem kavramları hem de anlatımcı sanat üretimi, yazılı metin ve konuşmadaki analiz, eleştiri ve sentez becerilerini vurguladığını söyler. Böylelikle öğrencilerin sanatın günlük yaşamlarındaki önemini anlayacaklarını ve bu bilgileri diğer iletişim biçimleriyle de bağlantılandıracaklarını ifade etmektedir (portal.unesco.org/culture/en/files/30187/).

Mcfee (1995, 187) sanatı “kültürü geliştiren, özünü yaratan, koruyan veya değiştiren büyük bir iletişim sistemi” olarak tanımlamaktadır. Mcfee’nin bu tanımında sanatın kültür üzerindeki etkili gücü ve kültürel değişimdeki etkin rolü dile getirilmektedir. Kültürün bir parçası olan sanat aynı zamanda kültürün bir yansımasını oluşturmaktadır. Sanat kültürel değişim veya dönüşümün de önemli bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda sanat eğitiminin kültürel temelli yapılandırması toplumsal bir içeriği de beraberinde getirmektedir. Böylesine etkili bir dilin bazı olumsuz yapılandırmalarda da kullanılabileceği yorumunu çıkarmak da mümkündür. Örneğin günümüz tüketim toplumunun büyük sermaye şirketleri sanatın ve görsel kültürün her türlü imkanını ürünlerini geniş kitleler pazarlama amaçlı kullanmaktadır. Reklamlar, afişler ve pek çok televizyon programlarında bu çabalar görülmektedir. Tüketimin bu sınırsızlığı günlük yaşamımızın her anında karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma karşın eleştirel bir bakış açısı geliştirmek ancak çevresindeki bu kültürel iletimleri değerlendirebilen bireyler tarafından gerçekleştirilebilir.

İleri teknolojilerin tanıdığı imkanlar doğrultusunda, kitle iletişim araçlarının yarattığı ve çok uluslu şirketler tarafından yalnızca ticari kaygılarla oluşturulan görsel imgeler bireyin kişiliği üzerinde de önemli bir etkiye ve yapılandırmaya neden olmaktadır. Duncum (2001) özellikle Küreselleşmenin

etkisiyle Amerika'nın büyük şirketlerinin farklı toplumların kültürel kimliklerini yok edici önemli faaliyetlerde bulunduklarını, toplumların buna karşı koymak için eleştirel bakış açısına sahip bireyler yetiştirmelerinin bir gereklilik olduğunu öne sürer.

Günümüzde sanat eğitiminin önemli yönlerinden biri 'kültürel kimliği' oluşturmaktır. Kültürel kimliğin sanat eğitimi öğretim programlarında etkin bir şekilde yapılandırılması özellikle son dönem araştırmalarının önemli bir yaklaşımıdır. Keery Freedman, Paul Duncum ve Kevin Tavin'in bu kapsamda yaptıkları araştırmalar ve görsel kültür temelli sanat eğitimi yaklaşımları bu konuda önemli veriler sunmaktadır.

Görsel unsurlardaki görsel kodları çözümlene görsel kültür sanat eğitiminin önemli bir yaklaşımını oluşturmaktadır. Bu çözümlenmeler eleştirel düşünme ve eleştirel bakış açısını da içermektedir. Görsel kültür sanat eğitimi aynı zamanda pek çok alanın etkileşimini gerektirmektedir. Modern dönemin yalnızca biçime odaklı eğiliminin yerini günümüzde görsel kültürü içeren çalışmalar sanat eğitime dahil edilmektedir. Bilgisayar, televizyon programları, sinema, video oyunları vb. kültürel alanlar hem görsel hem de işitsel alanlara yöneliktir.

Nur Balkır (2009, 10), görsel kültür eğitiminin öğrencilerin kendilerine sunulan anlamları pasif olarak kabul etmeleri yerine kendi anlamlarını keşfetmelerini desteklediğini söylemektedir.

Eğitimde yer alan bilgi kaynakları görsel ve metinsel ifadeler olarak iki farklı anlatım biçimiyle öğrencilere ulaşmaktadır. Günümüz teknolojilerinin ürettiği görsel ifadelerin çözümlenip yorumlanması görsel okuryazarlık becerisini gerektirmekte ve aynı zamanda bu becerinin gelişimini desteklemektedir. Freedman (2003), görsel okuryazarlığın günümüzde oldukça önemli bir yeti durumuna geldiğini ifade etmektedir.

Meecham (1996,73), “21. yüzyıl gençliğinin beceri içeren çalışmaların yanı sıra görsel imgelerin anlamlarını, içerdiği duygularla çözümleyebilmek için görsel bir sözlüğe ihtiyaçları olduğunu” söylemektedir. Kurtuluş (2006, 52) çağdaş sanat eğitiminin kapsamının “yaratıcılık ve estetik duyarlılığı geliştiren, sanatı tanıma, anlama, değerlendirme becerisi kazandıran, insanın sanatsal gelişimini ve toplumun kültürel yaşamını destekleyen” bir yapı içerdiğini söyler.

Günümüz teknolojileri insanlar arasındaki iletişim biçiminde oldukça etkili bir konuma gelmektedir. Teknolojinin sunduğu imkanlar doğrultusunda ise bir kaynaktan gelen bilgi geniş bir kitleye büyük bir hızla ulaşmaktadır. Televizyon bu araçların en etkili olanıdır diyebiliriz çünkü dünyada milyonlarca evde televizyon kullanılmaktadır ve insanların televizyon izleyerek geçirdikleri süre insan yaşamında ciddi bir zamana işaret etmektedir. Thompson (1994) insanların üç iletişim biçimi ile etkileşimde bulunduklarını söyler. Bu iletişim biçimleri; (1)yüz yüze, (2)aracı ile, (3)aracı ile benzer etkileşimli. Yüz yüze iletişim veya etkileşimde kişiler aynı ortamda olduğunda, aynı zaman dilimini paylaştıklarında ve karşılıklı konuştuklarında gerçekleşir. Aracı ile etkileşim, aynı anda aynı yerde olmayan kişilerin telefon veya mektupla görüşmesi gibi. Aracı ile benzer etkileşimli ise tek mantıklıdır ve yalnızca bir yönde gerçekleşir yanı sinema, internet, reklamlar, televizyon vb. gibi kitle iletişim araçlarıyla çok büyük bir kesime ulaşır (Akt. Freedman 2003, 4).

Duncum (2004, 252), çağdaş kültürel formlar olarak tanımladığı televizyon ve internetin görmenin algısal sisteminden ve bir iletişim aracı olarak görsel imgelerden daha ileri olduğunu öne sürer. Anlamanın müzik, konuşulan ses, ses efektleri, dil ve resimlerle etkileşimle oluştuğunu söyler. Bu yüzden sanat eğitiminin “iletişimsel yapılar arasındaki etkileşimi içermesi gerektiğini” söyler. Son dönem kavramlardan olan *çoklu-okuma* (*multileteracy*) ve *çoklu- tarzın* (*multimodality*) bu amaçla ortaya çıktığını söyler.

Burns (2006), görsel okuryazarlığın, düşünce ve kavramların görsel temsillerinin anlamlarını biçimlendirmek için görsel imgelerin kodlarını çözümlmek, anlamak ve analiz etmek” olduğunu söyler (May, 2009, www.loexconferans.org/2009/). Raney (1999, 45-46) görsel okuryazarlığın çeşitleri olarak, algısal duyarlık, kültürel alışkanlık, eleştirel bilgi, estetik açıklık ve görsel söz söyleme sanatını belirtmektedir.

Günümüz sanat eğitiminin önemli bakış açısını oluşturan görsel kültür, hem güzel sanatları hem de popüler kültürü içeren bir üst terimdir (Duncum, 2009, 65). Tavin (2003, 197), sanat eğitimcilerinin pek çoğunun öğrencileri eleştirel bakış açısını geliştiren görsel kültür çalışmalarına yöneldiğini ama halen popüler kültürün öğrencilere olan etkilerini engelleyici bir stratejinin tam anlamıyla oluşturulamadığını ifade eder. Öğretmenlerin, müzeden bir sanat eserini öğretim programlarının tam ortasına yerleştirerek öğrencileri popüler kültürle kimliklerini yapılandırmaya ittiklerini ileri sürer. Kevin bu durumun en tepede olan seçkinlerin sanatının en altta olanlar tarafından benimsenip yapılandırılmamasından kaynaklandığını öne sürmektedir.

Sanat eğitime görsel kültürün dahil edilmesine yönelik tartışmalar bu alandaki yapılandırmaların halen devam ettiği düşüncesini desteklemektedir. Sanat eğitiminde yaratıcı kendini ifadeden eleştirel pedagojiye geçişi içeren görsel kültür çalışmalarının tam olarak etkililiği açısından farklı uygulama ve yaklaşımların incelenmesi ve uygulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Türkiye için çok yeni bir tartışma alanı olan görsel kültür sanat eğitiminin görsel sanatlar öğretmenlerinin eğitimleriyle bağlantılı olarak araştıran Balkır (2009, 12), görsel kültür kavramının Türkiye için yeni bir terim olduğunu ve bilinçli bir şekilde eğitime dahil edilmesine ihtiyaç olduğunu öne sürmektedir.

Freedman, Postmodern sanat eğitiminin en önemli amaçlarından birinin öğrencilerin yaşamlarında anlam oluşturmak olduğunu söyler. Öğretim programlarının bu anlamları sağlayacak altyapıları sistemli bir şekilde içermesi gerektiğini ileri sürer. Freedman’a göre, “Postmodern sanat eğitimi programı, şeffaf olmalıdır ve öğrencilerin kolay anlayabileceği bilgileri

içermelidir veya soyut olanı somuta indirgemelidir". Sanat eğitimi programının öğrenme süreçlerini canlandırması gerektiğini söyler ve programın, "çocukların umutlarını, rüyalarını, bildiklerini, düşündüklerini geçici veya kalıcı yollarla ifade etmesine imkan tanınması" gerektiğini öne sürer. "Programlar, bir kolaj gibi düşünülmeli ve pek çok bilgi kombinasyonuna yer verilmelidir, farklı hayat görüşleri gibi çoklu anlamlar içermelidir" (Freedman, 2003, 110).

Modern sanatın biçimsel özellikleri her ne kadar eleştirilse de öğrencilerin farklı tekniklerle kendini ifade çalışmaları görsel kültürle dengeli bir şekilde sürdürülmelidir. Freedman (2003, 21-22), modern felsefeye göre hazırlanmış öğretim programlarının postmodern felsefeye uyarlanmasının etkin bir sanat eğitimi için geçerli olamayacağını belirtmektedir. Ona göre postmodern bakış açısının sanat eğitimi programlarında yapılandırılması aşağıdaki aşamaları içermektedir.

1. Alanın tekrar bağlamlanması, Geçmişte sanat eğitimi sanat objelerine, daha çok güzel sanatlara odaklanmıştı. Şimdi objelerin aracılığıyla, sanatı üreten ve izleyici arasındaki ilişkilerin önemine dikkat çekiliyor. Bu ilişkiler eğitimsel bir konu olarak önemli, çünkü sanatı niyetinden ve amacından, yorumları ve etkilerinden ve pek çok formunun gücünden ayırmak insan varlığı için sanatın merkezliği hakkındaki anlayış eksikliğine yol açtı.

2. Anamlı estetik. Görsel biçimler yapıldığı ve izlendiği kendi çevresi ile ilişkili olarak anlaşılabilir. Aynı zamanda bu çevreler görsel kültür formlarıyla şekillendirilirler. Öğretim programı görsel sanatların bağlamını daha çok yansıtan bir duruma geliyor, bu nedenle görsel kültürün karmaşıklığını anlamak için uygun bilgiye ihtiyaç vardır.

3. Sosyal perspektif. Görsel kültürün sosyal yaşamı, küresel ölçekte tekrar tanımlanıyor melez (karışık) kültürler oluştu ve görsel teknolojiler sınırları aşan bilgi özgürlüğünü biçimlendirdi. Endüstri sonrası demokrasilerde görsel formların ifadesi ve eleştiri, sosyal yaşamı etkiler ve aynı zamanda yansıtır. Bireyler ve sosyal gruplar tarafından görsel formlarla ifade edilen durum ve düşüncelerin eğitici gücü öğretim programında yeni bir vurgudur.

4. Etkileşimli kavrama. Yeni bilişsel araştırmalar sonucunda insanlar ve objeler arasındaki ilişkinin önemi gittikçe daha görünür oluyor. Bilginin bireysel yapılandırılmasındaki farklılıklar şimdi dikkate alınmalıdır, fakat aynı zamanda, grup kavrayışı ve durum kavrayışı çalışmaları bize, insanların, insan ve çevresel bağlarla ilişkili olarak öğrenmeye geldiğini söyler. Öğrenciler, önceki edindikleri bilginin ve dönüştürdükleri imgeler ve karşılaştıkları düşünceler üzerine kurulu yaratır ve yorumlarlar. Onlar, disiplinler arası incelemeler ve gelişimsel stratejiler doğrultusunda öğrenmeye gelirler ve yalnızca profesyonel disiplinlerin yapısı bağlamında eğitilmemelilerdir.

5.Kültürel yanıt. Öğretim programı gittikçe çeşitli kültürel grupların görsel sanatlarını içeriyor. Kültürel farklılık görsel sanatlarla incelikte tanımlandı ve desteklendi. Çok-kültürlü, karşıt(çapraz)-kültürlü, kültürlerarası meseleler sosyal yaşamlarımızın özelliği ve çevreler sanatta sıklıkla kritik meselelerdir ve sanatı öğretmek için de en önemli durumdur. Yaratma ve yorumlama kültürel ve aynı zamanda bireysel cevaplardır.

6.Disiplinler-arası yorum. Sanat eğitimi şimdi görsel kültür hakkındadır, görsel kültür tüm görsel sanatları içerir, güzel sanatlar, bilgisayar oyunları, film, oyuncak tasarımı, reklamcılık, televizyon programcılığı, moda tasarımı ve diğerleri. Toplumda, görsel kültürün gittikçe artan ve genişleyen etkisi ile sanat eğitimcilerin görevi öğrencilerin yaşamları için hayati duruma geliyor. Sanat eğitiminin alanı olduğu gibi, eğitim programlarında da görsel kültürün ölçeği ve etkisi önemle artırılmalıdır.

7.Teknolojik deneyim. Desen (çizim) ve renkli resimden farklı olarak, bilgisayar grafiği insanları, kopyalama, projelendirmeye, kullanmaya, silmeye ve imgeleri kolay ve hızlı biçimde yaratmaya götürdü, bu da yetenek ve tekniğin geleneksel kavramlarına bir karşı duruştur. Görsel sanatları yeniden şekillenme sürecinde ileri teknolojiler değişti bu da öğretilecek anlamına gelir.

8.Yapıcı eleştiri. Bilgi, görsel kültür dahil, okul dışında pek çok kaynaktan gelir. Bunlar, parçalar, sıklıkla çatışmalı, çok disiplinli ve kültürlerarası başvurulardır (bilgilerdir). Belki bunlar, öğrencilerin okuldaki dersleri anlamaları için bir disiplin yapısı üzerine temellendirilmiş öğretim programından daha iyi olabilirler. Sonuç olarak, öğretim programı görsel kültürün eleştirel analizi ve görsel sanatlar için uygun olan öğrenci

değerlendirmelerine daha büyük bir önem vermeye başlıyor.

Postmodern sanatın eğitimle bağdaştırılması, postmodernizmin bu karmaşık içeriği gibi çeşitlilik göstermektedir. İngiltere ve Amerika eğitim sistemlerinin ne kadar postmodern olduğuna yönelik tartışmalar veya postmodern sanat eğitiminin içeriğine uygun yapılandırmalar halen devam eden tartışma konularıdır. İngiltere'nin "Eleştirel Çalışmaları" ve Amerika'nın "Görsel Kültür Sanat Eğitimi" eleştirel bakış açısını geliştirmeye yönelik modelleri içermektedir. Ülkemizde de günün koşullarına uygun olarak postmodern programın içeriğiyle bağdaşan yapılandırmacı yaklaşım ile görsel sanatlar öğretim programı yeniden yapılandırılmıştır.

Postmodernizmin sanat eğitimindeki etkileri onun 'devamlılık ve değişim' tanımının içeriğinde de yer aldığı gibi modernizmin bazı unsurlarının devam etmesinin yanı sıra yeni bazı postmodern yaklaşımların da sanat eğitimine dahil edildiği görülmektedir. Sanatın biçim dili, estetik duyarlılık gibi modern değerler günümüzde de devam etmektedir. Bunun yanı sıra sanatın anlamı, diğer disiplinlerle olan bağlantısı günümüz sanat eğitiminin önemli yaklaşımını oluşturmaktadır. Uygulamalı çalışmalar yanında, zengin içeriğiyle görsel kültürün, öğrencilere önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. İlköğretim seviyesinde özellikle günümüz sanatçıların ve popüler sanatın ürünlerinin yorumlanması postmodern sanatın eleştirel yanının anlaşılması ve öğrencide de bu eleştirel bakış açısının ve görsel okuryazarlığın gelişmesinde önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sanat eğitiminde yalnızca güzel sanatlara odaklanmak, tek çizgili Batı sitili gelişmeye yönelmedir. Biçimsel ve teknik kaliteler sanat objeleri arasındaki en önemli birleştirme kavramlarıdır. Hatta eğitimsel içerikler örneğin, figür, manzara veya ölü doğa, biçimsel ve teknik olarak öğretilir. Bunlar ve diğer ürünler arasındaki yorumlar ve bağlantılar – sanat objeleri arasındaki varlıkların nedeni olan düşünceler – genellikle kaçırılır. (Freedman, 2003, 18).

Freedman'a (2003, 19) göre sanat eğitiminin öğrencilere "görsel sanatları kendi karmaşıklıkları, ilişkileri, özgürlükleri, çatışan düşünceleri, kabul edilmiş amaçlarını ve sosyal düşüncelerle bağlantılarını ve aynı zamanda diğer profesyonel uygulamalarla ilişkilerini bilmeye yardım etmesi" gerektiğini söyler.

Freedman (2003, 24) göre estetik,

iki taraflı metal paradır. Güzel, cazip ve ilgi çekici, bizi görsel kültüre bakma isteği uyandırır. Estetikler, dürüstlük duygularını destekleyebilirler, önemli mesajlar iletir ve mükemmelliği görselleştirirler. Bunlar görsel kültürün özellikleridir, bize algısal sistemlerimizin mükemmelliğinin ve karmaşıklıklarının farkına vardırırlar. Bununla birlikte bize zayıflıklarımızı da hatırlatırlar. Aynı estetikler yüceltebilirler bizi gördüklerimize inanmaya yönlendirebilirler. Estetikler stereo-tipleri benimsemeye kışkırtabilirler, gerçek olmayan imgeleri kabul etmeye ikna edebilirler ve bizi, eleştirel yansız ürünleri satın almaya razı edebilirler.

Bu açıklama, estetiğin, güzellikle olan ilişkisinin yanı sıra kişilik gelişimindeki rolü, etkileme gücü, eleştirisiz (pasif) kabullenmedeki etkisi gibi, bazı önemli yönleri değerlendirilmektedir. Bu yönler, eleştirel bakış açısının kazandırılmasının önemine işaret etmektedir.

Postmodern sanat eğitiminin önemli bir yönü olan görsel kültürün sanat eğitimine dahil edilmesi, elbette sanat eğitimi uygulama ve yöntemlerine yeni yaklaşımların ilave edilmesini de gerektirmektedir. Sanat sanat içindir görüşünün kabul edildiği dönemde eğitimde sanatın biçimsel ve dolayısıyla teknik yönlerine ağırlık verilirken sanatın toplumsal yönünün önemli görüldüğü veya sanatla hayatın bütünleştiği günümüzde sanat ve insan ilişkisine ağırlık verilmektedir. Freedman'ın (2003, 116-117) görsel kültürü öğretmek için hazırladığı örnek kapsam ve düzen tablosu sanat eğitimindeki bu yeni yapılandırmanın uygulamadaki durumunu kısaca özetlemektedir. (Bkz. Tablo 6, s. 55).

Tablo, 6: Görsel kültürü öğretmek için örnek kapsam ve düzen

DÜZENLEYİCİ	BAŞLANGIÇ SEVİYESİ	ORTA SEVİYE
1. TOPLUM	Sanat insanlar tarafından ve insanlar için yapılır.	Sanatın pek çok sosyal amacı ve kapsamı vardır.
2.HAYAL GÜCÜ	İnsanlar sanat yaratmak için hayal güçlerini kullanırlar.	Sanat düşünce ve duyguların biçimlerinin tasarımında yer alır.
3.BAKIŞ AÇISI	Sanat bir bakış açısı önerir.	Sanatçılar, çalışmalarında bir bakış açılarını ifade ederek taraf tutabilirler.
4.YORUMLAMA	Farklı insanlar sanatı farklı yorumlarlar.	Sanat pek çok olası cevabı olan sorular sorar, fakat bu cevaplardan bazıları diğerlerinden daha desteklenebilir yapıdadır.
5.KİMLİK	Her insan kendisi ve kendi dünyası hakkında sanat üretir.	Sanat insanlara kimliklerinin farkında olmalarında yapılandırmalarında yardım eder.
6.KÜLTÜR	Her kültürün insanları sanatı kendi yöntemleriyle yaparlar.	Sanat öğrenci alt kültürleri dahil alt kültürlerin gelişmesinde merkezidir.
7.ARACILIK	İnsanlar sanatla hikayeler anlatırlar.	Sanatsal anlatı ve temsille insanlar birbirleriyle iletişimde bulunurlar.
8.GEÇMİŞ/ŞİMDİKİ	İnsanlar daima sanat yaptılar.	Sanatın bazı yaklaşımları aynı kalırken bazıları değişir.
9.FORM	İnsanlar sanatı tasarlar.	Sanat yapmak biçimsel kaliteleri bilgili kullanmayı gerektirir.
10.MALZEME	İnsanlar çeşitli malzemelerle sanat yaparlar.	Hünerli iş, teorik beceriler ve malzemeleri anlama üzerine kuruludur.
11.ARAŞTIRMA	İnsanlar gördüklerine ve bildiklerine dayanarak resim yaparlar.	Deneyim ve keşif sanat yapma için sıklıkla önemlidir.
12.ELEŞTİRİ	İnsanlar sanata pek çok nedenden dolayı değer biçerler.	Sanat, genellikle topluluk tartışmalıdır, pek çok kritere karşı (sosyal, biçimsel vb.) yargılanır.
13.KAPSAM	Sanat günlük yaşamın bir parçasıdır.	Sanat bizim çevre hakkındaki düşüncelerimizi biçimlendirdiği gibi çevreyi de biçimlendirir.
14.YANSITICI UYGULAMA	Sanat insanı düşündürür.	İleri düşünme becerileri sanat yapma ve izleme için önemlidir.
15.DİDAKTİK	Sanat eğitir.	Sanat temsil yollarıyla bilgilendirir, ikna eder, stereotipler üretir.

(Kaynak: Kerry Freedman, 2003, 116-117)

Sonuç olarak, postmodern sanat eğitimi veya bir başka değişle görsel kültür sanat eğitimi, sanat eğitiminde yeni bir yaklaşımdır. Konu ile ilgili tartışmaların 1990'lı yıllardan daha gerilere gitmediği görölmektedir. Bu çok yeni olan yaklaşımın kuramsal yönüne ilişkin tartışmalar devam ederken görsel kültür sanat eğitimi başta Amerika olmak üzere, İngiltere, Avustralya, Kanada gibi pek çok ülkede okul öncesinden öğretmen eğitimine kadar geçen süreçte uygulanmaktadır.

BÖLÜM III

3. MEB İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ VE POSTMODERN BAKIŞ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde görsel sanatlar dersi öğretim programı (1) genel özellikleriyle (2) postmodern sanat eğitimi bakımından incelenmiş ve bu konudaki görüş ve düşünceler ifade edilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde öğretim programının tanıtılması amaçlanmış, ikinci bölümde ise postmodern bakış açısından bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Bu değerlendirmede önceki bölümlerde tartışılan konular dikkate alınmış, belli bir çerçeve dahilinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye ilave değerlendirmeler yapılabileceği gibi bazı değerlendirmeler yerinde de bulunmayabilir. Burada gerçekleştirilmeye çalışılan belli bir bakış açısının yakalanmaya çalışılmasıdır. Elbette ki herkesin kendine özgü bir anlatımı ve yaklaşımı olacaktır. Bu da postmodern sanat eğitiminin önemli yanlarından biridir.

3. 1. MEB GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Ülkemizde, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından itibaren resim, grafik sanatlar, el sanatları, seramik, heykel gibi alanları bünyesinde toplayan Resim/Resim-iş dersi, 2006 yılında uygulamaya konan öğretim programı ile "Görsel Sanatlar" dersi adını almıştır. Görsel Sanatlar eğitimi, İlköğretim 1-3. sınıflarda haftada iki ders saatlik, 4-8. sınıflarda ise haftada bir ders saatlik eğitim süresini kapsamaktadır (MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği).

Öğrenci merkezli, yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan Görsel Sanatlar dersi öğretim programı üç öğrenme alanı doğrultusunda yapılandırılmıştır. Bu alanlar: "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme", "Görsel Sanat Kültürü" ve "Müze Bilinci" olarak tanımlanmaktadır (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, s.5-7). İlk olarak bu üç öğrenme

alanı ve bu üç alanın öğretim programında hangi içerikte yer aldığına ilişkin açıklamalarla, kazanımlar ve ölçme değerlendirme bölümleri değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu bölümde amaç, programın içeriğinin yansız bir şekilde ortaya çıkarılması yönündedir. Kısaca uygulanmakta olan programın içerik ve uygulama açısından özellikleri incelenecektir. Bu üç öğrenme alanı ve diğer bölümler programda verildiği sıra ile verilmiştir.

3.1.1. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme Öğrenme Alanı

Görsel Sanatlarda Biçimlendirme, ifadesinden de anlaşılacağı gibi, sanat üretimi ile ilgili faaliyetleri kapsamaktadır. Programın giriş bölümünde biçimlendirme ile ilgili olarak aşağıdaki tanıma yer verilmiştir:

Çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekan, renk gibi görsel sanat öğeleri ile denge, vurgu, ahenk, değişiklik, hareket, ritim, dereceleme, oran-orantı gibi sanatsal düzenleme ilkelerinin, seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve teknikler eşliğinde duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik uygulamalar içinde sezdirildiği, pekiştirildiği bir öğrenme alanıdır.

Yukarıda belirtilen sanatın unsurları ve tasarım ilkeleri, sanatın özüne yönelik biçimsel yaklaşımları yansıtmaktadır. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme öğrenme alanının tanımında yer alan açıklamalar etkili bir görsel sanatlar eğitimi uygulaması bakımından oldukça önemli bilgiler içermektedir. Bununla beraber, programın başarısı açısından bu içerikle kazanımların belli bir paralellikte olmasının sağlanması önemli görülmektedir. Programda sanatın elemanları ve tasarım prensiplerinin, çocuğun bulunduğu sınıf seviyesine uygun olarak nasıl ve hangi içerikte verildiği oldukça önemlidir.

3.1.2. Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanı

Görsel Sanat Kültürü öğrenme alanı, estetik, sanat eleştirisi ve sanat tarihi disiplinlerini kapsamaktadır. Programın giriş bölümünde yer alan Görsel Sanat Kültürü öğrenme alanı için aşağıdaki açıklamaya yer verilmiştir:

“Görsel Sanat Kültürü” öğrenme alanında, öğrencilere ulaşmaları beklenen kazanımlar, “estetik”, “sanat eleştirisi”, “sanat tarihi” gibi varlığını sanattan alan diğer disiplinlerin birbiri içine geçirilerek sarmal olarak verilmesiyle oluşturulmuştur. Böylelikle sanatsal uygulamalar yapan ve sanat yapmaktan zevk alan bireylerin yetiştirilmesi hedefinin yanı sıra sanat eserini çözümleyebilen, sanat eseri niteliğini içerenle bu niteliği içermeyeni değerlendirebilen, sanatçı ile zanaatçı farkını algılayabilen, ve her ikisinin de toplumda yerini ve önemini kavrayabilen, daha da önemlisi sanatçı ile sanatçı olmayanı birbirinden ayırt edebilen çağdaş bir nesil yetiştirilmesi hedeflenmektedir (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı 2006, 11-12).

Bu bölümde programın sanat üretimi özelliğinin yanı sıra, estetik duyarlık, estetik karar verme yetisi, eleştirel düşünme gibi yetilere sahip bireylerin ve dolayısıyla çağdaş bir toplumun temellerinin atılması öngörülmektedir.

3.1.3. Müze Bilinci Öğrenme Alanı

Müze Bilinci öğrenme alanı ise müzelerle ilgili kuramsal bilgiler ve müze eğitimi çalışmaları şeklinde oluşturulmuştur. Müzelerin günümüz ‘eğitim ortamı olma’ özelliğinden yola çıkarak eğitimdeki önemi şöyle özetlenmektedir:

Eğitimde aktif olma, deneyim sahibi olma, çevre, inşaa ve etkileşim kavramlarının ön plana çıkmasıyla müzeler, çocuk eğitiminde önem taşıyan kurumlar haline gelmiştir. Çünkü müzeler, çocukların yaparak-yaşayarak duyuşsal, devinimsel, zihinsel, bilişsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunabilecek uygun bir ortam sağlamaktadır (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı 2006,12).

Müzeler, tarihi ve turistik mekanlar, anıtlar ve sanat galerileri müze bilinci öğrenme alanının çalışma alanı içerisinde değerlendirilmektedir. Müze bilinci çalışmalarıyla öğrencilerin kazanacakları beceriler üç maddede kısaca belirtilmiştir:

- **Görsel sanatların birbirinden farklı olan kültürel ve tarihsel kalıtını öğrenirler.**
- **Çok çeşitli ve zengin bir arkeolojik katmanlardan oluşan Türkiye Cumhuriyeti topraklarını, Anadolu uygarlıklarını tanır ve bu değerlere sahip çıkma bilincini edinirler.**
- **Müzelerin eğitim yoluyla bireylere sunacağı geniş olanaklar ve seçenekli bakış açılarının yanı sıra öğrencilerin yeni yaratımların ortaya çıkarması ve içinde bulunduğu toplumu, coğrafyayı ve farklı kültürleri kavraması sağlanır (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı 2006,13).**

Müze eğitime yönelik yapılandırmalar MEB tarafından önemli ölçüde desteklenmektedir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 24.01.2008 tarihinde alınan bir kararla, İlköğretim okulları Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen ve Teknoloji dersleri öğretim programlarına da “Müze ile Eğitim”in dahil edilmesine olanak sağladı. Böylelikle Müze Eğitimi, Görsel Sanatlar ve Sanat Etkinlikleri derslerinin yanı sıra yukarıda belirtilen derslerin içerikleri doğrultusunda da uygulanmaya konmuştur (www.ttkb.gov.tr).

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı öğrenme alanlarının devamındaki program açıklamalarında yer alan bazı özellikler konu başlığına göre verilmeye çalışılmıştır.

3.1.4. Görsel Sanatlar Öğretim Programının Diğer Özellikleri:

Öğrenme ve öğretme süreçleri bölümünde, öğrenci merkezli olarak hazırlanan programın, “gelişim basamakları ve bireysel farklılıkları “dikkate aldığını ve kazanım ve etkinliklerin de bu doğrultuda belirlendiği ifade edilmektedir (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 15).

Programda öğretmenin rolü, “öğrenciyi yönlendiren, ona yardımcı olan ve kendini geliştirmesinde yol gösteren bir rehber” olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin görsel sanatlarla ilgili “bilgi ve becerileri” kazanmalarının yanı sıra “yeni bilgi ve çözümler üretme” alışkanlıkları kazanmaları da hedeflenmektedir. (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 15). Öğrencilerin kazanacakları bilgi ve beceriler ve öğretmenin bu süreçteki rolü yedi maddede toplanmıştır:

- **Öğrenciler, karşılaştıkları sorunlara bireysel ve grup olarak yaratıcı çözümler üretir, bu bilgi ve deneyimlerini geliştirerek sosyal çevreleriyle paylaşır.**
- **Öğrenciler, bağımsız olarak öğrenmeyi, çeşitli araştırma teknikleriyle bilgiye ulaşmayı, değerlendirmeyi, sorgulamayı ve yorumlamayı hayatlarının bütün safhalarında bir alışkanlık haline getirir.**
- **Öğretmen, öğrenme sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları zorluklarda onlara yardımcı olur ve yapıcı eleştirilerle onları yönlendirir.**
- **Öğretmen, öğrenme sürecinin her aşamasında öğrencilerin ürünlerini dikkate alır ve onları destekler.**
- **Öğretmen, öğrencilerin öğrenme etkinlikleri içindeki gelişimlerini izler, değerlendirir, onları kendilerini değerlendirmeye özendirir.**
- **Görsel sanatlar hayatın her alanında bir bütünlük ve devamlılık gösterdiğinden, öğretmen öğrencilerin aileleriyle iş birliği içinde olmalı, okul dışında da estetik duyarlığın geliştirilmesini sağlamaya yönlendirmelidir.**
- **Öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencilerin etkinliklere istekle katılmaları, ilgi ve dikkatlerini canlı tutmaları, kendilerini tarafsız gözle değerlendirebilmeleri amacıyla bütün öğretim süreçlerinin hayata dönük olması amaçlanmıştır (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 15-16).**

İfadelerden anlaşıldığı gibi, öğrencilerin yaratıcı problem çözme yetisi, araştırma, sorgulama, yorumlama ve estetik duyarlığın geliştirilmesi öngörülmektedir. Son maddede belirtilen, “öğretim süreçlerinin hayata dönük olması” amacı günümüz eğitim yaklaşımı açısından oldukça önemli bir diğer unsurdur. Önemli olan bu öngörünün uygulamada da geniş oranda yer bulmasıdır.

3.1.5. Ölçme Değerlendirme

Programın geniş içeriğinin sonuçlarının değerlendirilmesine yönelik olarak “öz değerlendirme, kontrol listeleri, derecelendirme ölçekleri, öğrenci süreç dosyası, performans ve proje ödevleri, dereceli puanlama anahtarları” gibi ölçme değerlendirme araçlarının kullanılacağı belirtilmiştir. Bu ölçme araçlarının uygulama tercihi ise öğretmenlere bırakılmış, yani öğretmen istediği ölçme aracını seçmekte ve uygulamakta özgür bırakılmıştır (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı,16-17).

Dersin konu alanı doğrultusunda oldukça önemli bir yere sahip olduğu düşünülen öğrenci süreç dosyası değerlendirmesi süreç dosyasının önemine yönelik açıklamalar, öğrenci süreç dosyasının amaçları, dosyada bulundurulması gerekenler olmak üzere gruplandırılmıştır. Öğrenci süreç dosyası, bütün bir yıl gerçekleştirilen çalışmaların belli bir gelişim dahilinde değerlendirilmesini içerdiğinden ve öğretmene uygulamaya koyduğu konuların ne derece etkin (verimli) veya etkisiz olduğu yönünde de objektif ip uçları vereceğinden oldukça önemlidir. Öğretmen gelecek yılki yıllık plan konularında bu uygulamalarının bazılarının devamına veya kaldırılmasına veya farklı sınıflarda uygulanmaya devam edilmesine vb. yönelik olarak karar verebilecektir.

Öğretim programındaki süreç dosyasının amaçları:

- 1.Öğrencinin öz disiplin ve sorumluluk bilincini geliştirmek ve kendi kendini değerlendirme becerisi kazandırmaktır.**
- 2.Öğrencinin gelişimini örneklerle ve daha sağlıklı izleyebilmektir.**
- 3.Öğrencinin gelecekteki öğrenmelerine bilgi sunmak ve ışık tutmaktır.**
- 4.Öğrencilerin yeteneklerini geliştirmek ve ilgi alanlarını geliştirmektir.**
- 5.Öğrencilerin arkadaşlarının gelişimini izleyerek birbirlerine yardımcı olmalarını sağlamak ve böylelikle gelecekte yapacakları ekip çalışmalarına başlangıç yapmaktadır.**
- 6.Öğrencilerin kendi çalışmalarını değerlendirmeye yardım etmektir.**
- 7.Öğretmene eğitsel kararlar vermede yardım etmektir.**

8.Ailenin öğrencinin çalışmaları hakkında bilgi almasını sağlayarak iletişim kurmaktır.

9.Ürün ve süreci değerlendirmek için bilgi toplamaktır (MEB İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 30-31).

3.1.6. Görsel Sanatlar Öğretim Programı Kazanımları

Öğretim programının içeriğinin uygulamaya yansımaları sağlayacak olan kazanımlar bölümü, üç öğrenme alanıyla bağlantılı olarak 1. sınıftan 8. sınıfa kadar tüm seviyeler için ayrı ayrı belirlenmiştir. Programın giriş bölümünde kazanımların yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda öğrenciyi merkeze alan ve her sınıf seviyesi için aşama aşama gelişme hedeflenerek hazırlandığı ifade edilmektedir. 6, 7 ve 8. sınıf kazanımları aşağıda verilmiştir.

3.1.6.1. Altıncı Sınıf Kazanımları

a) Görsel Sanatlarda Biçimlendirme Öğrenme Alanı 6.Sınıf Kazanımları:

- 1. Nokta ve çizgi etkisini üç boyutlu çalışmalarında kullanır.**
- 2. Yüzey üzerinde hareket ve üç boyutluluk etkisi yaratmada çizgileri kullanır.**
- 3. Sanatçıların, mekanı belirlemek için ışık ve gölgeyi nasıl kullandığını tartışır**
- 4. Kompozisyonlarında üç boyutluluk etkisi yaratmada ışık ve gölgeyi kullanır**
- 5. Sanat eserlerindeki denge unsurunu tartışır.**
- 6. Renklerin, duygu ve ruh hallerini yansıttığını fark eder.**
- 7. İki ve üç boyutlu çalışmalarında benzerlik, zıtlık ve tekrarları kullanır.**
- 8. Her rengin bir leke değeri olduğunu fark ederek renklerin açık-orta-koyu değerleri ile kompozisyonlar yapar.**
- 9. Çalışmalarında diğer alanların müzik, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi ürünlerinden esinlenir.**

6.sınıflar için, görsel sanatlarda biçimlendirme öğrenme alanına yönelik olarak ifade edilen kazanımlarda, iki ve üç boyutlu çalışmalarda çizgi, renk, ışık-gölge, armoni, ritim, denge gibi unsurlara odaklanıldığını görülmektedir. Bu unsurların çalışmalar sırasında nasıl yapılandırılacağı ise öğretmenlerin hazırlayacağı aktivitelerle belirlenmektedir. Bu açıdan işlenecek konuların inceliklerle belirlenmesi, oldukça önemlidir. Konu bağlamında ise “müzik, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi” özgün çalışmalardan yararlanılabileceği ifade

edilmektedir. Belirtilen alanların zenginliklerinin çocuklara yakın durumuyla da bağlantılı olarak, görsel sanatlar eğitimiyle birleştirilerek öğrencilerin hayal gücü ve etkili anlatımlarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

b) Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanı 6. sınıf Kazanımları:

- 1. Sanat eserlerini ve endüstri ürünlerini örneklerle açıklar.**
- 2. Sanat eserleri ile endüstri ürünlerini karşılaştırır.**
- 3. Ulusal kültür mirasımızdan örnekler verir.**
- 4. Ulusların tanınmasında güzel sanatların örneklerini tartışır.**
- 5. Ulusal kültürü yansıtan ve tanıtan görsel çalışmalar yapar.**
- 6. Gösterilen sanat eserlerinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder.**
- 7. Gösterilen sanat eserlerinden edindiği izlenimlerden yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.**
- 8. Sanattaki niteliği insan eli ve duyarlılığının belirlediğini fark eder.**
- 9. Doğadaki güzellik ile sanattaki güzelliği karşılaştırır.**

Görsel sanat kültürüne yönelik kazanımlar sanat tarihi, sanat eleştirisi ve estetik alanlarını içermektedir. 3, 4 ve 5. kazanımlar, ulusal kültürümüz dahil sanat tarihine yönelik kazanımlardan oluşmaktadır. Sanat eserlerinin ve endüstri ürünlerinin ne olduğu ve bu iki farklı üretim biçimi ürünlerine ilişkin karşılaştırmalarla sanatın anlayışa dönüşmesini hedefleyen kazanımlar Estetik konu alanı dahilinde belirlenmiştir. Sanat eleştirisine yönelik olarak bazı başlangıç çalışmaları da 6 ve 7. kazanımlarda belirtilmiştir. 8 ve 9. kazanımlar ise, insan eli ve duyarlılığıyla üretilen sanatın ve doğanın güzelliklerinin irdelenmesini dolayısıyla yine estetiğe ilişkin çalışmaları içermektedir.

c) Müze Bilinci Öğrenme Alanı 6. Sınıf Kazanımları:

- 1. Müzedeki eserlerle, bu eserlerin ait oldukları dönemler arasında ilişki kurar.**
- 2. Değişik kültürlerle saygı duyar.**
- 3. Eserler aracılığıyla Anadolu uygarlıklarını tanır.**
- 4. Görsel tasarımlarında Anadolu uygarlıklarına ait eserlerden yararlanır.**
- 5. Müzedeki eserlerden yola çıkarak çeşitli görsel tasarımlar yapmanın kendi kültür birikimine katkısını tartışır.**
- 6. Yaptığı görsel tasarımlarını sergilemenin kıvancını yaşar.**

7. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.

Müze bilinci öğrenme alanı özellikle sanat tarihi disiplini yönelik kazanımlar içermektedir. 1, 2, 3, 4 ve 5. kazanımlar belli oranda sanatın farklı dönemlerdeki kültürlerin yapılanmasına yönelik özellikleri dikkate almaktadır. Genel amaç eserleri inceleyerek ve bu eserlerden yola çıkarak bazı bilgilere ulaşmak olarak ifade edilebilir. Görsel algı, görsel okuryazarlık gibi yetilerin kullanılmasının bu süreçte önemli oranda yer alacağı düşünülmektedir.

Sanat üretimi ile de ilişkilendirilen müze bilinci öğrenme alanı, aynı zamanda ülkemizin sahip olduğu kültürel zenginliklerin öğrenilmesini de içermektedir.

Çoğulculuğu desteklemeye yönelik ifade ise 2. kazanımda bir ölçüde vurgulanmaktadır. Çoğulculuk bilincinin nasıl geliştirileceği konusundaki aktiviteler ise öğretmenin bu alanda yeterli bilgi ve birikim sahibi olmasını gerektirmektedir.

3.1.6.2. Yedinci Sınıf Kazanımları

a) Görsel Sanatlarda Biçimlendirme Öğrenme Alanı 7. Sınıf Kazanımları:

- 1. Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi türlerinden yararlanarak görsel çalışmalar yapar.**
- 2. Nesne ve figürlerin geometrik biçimleri olduğunu algılar.**
- 3. Nesne ve figürleri yalın bir anlayışla geometrik biçimlere dönüştürür.**
- 4. Çalışmalarında ve izlediği sanat eserlerinde görsel biçimlendirme özelliklerini ayırt eder.**
- 5. Sanatsal düzenleme ilkelerine doğadan ve çevresinden örnekler gösterir.**
- 6. Kompozisyonlarında çeşitli renk ilişkilerini uygular.**
- 7. Pozitif ve negatif biçimlerin ilişkisini kurar.**
- 8. Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleriyle ifade eder.**
- 9.Yaptığı çalışmaları sergilemekten ve çevresindekilerle paylaşmaktan haz alır.**

Görsel sanatlarda biçimlendirme öğrenme alanına yönelik 7. sınıf kazanımlarının birinci maddesi olarak belirtilen “şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı ve efsane gibi çalışmalardan yararlanma” daha önce altıncı sınıf seviyesinde benzer bir nitelikte verilmişti. Bu bölümde ağırlıklı olarak sanatın biçimsel diline yönelik kazanımların yer aldığını görmekteyiz. 2, 3, 6, 7 ve 8. kazanımlar biçimsel kaygılara yönelik içerik yansıtmaktadır. 8. kazanım ise resim, heykel, seramik, fotoğraf vb. gibi farklı uygulama biçimlerine işaret etmektedir. 9. kazanım ise programın içeriği açısından bağlantısı tam olarak anlaşılamamış olsa da izleyiciyle bağlantısı ve kendine güven açısından belli oranda değerlendirilebilir.

b) Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanı 7. sınıf Kazanımları:

- 1. Doğanın sanat eserlerinin oluşumundaki rolünü örnekler vererek açıklar.**
- 2. Farklı duygu hallerinin sanatsal yaratıcılığa katkısını fark eder.**
- 3. Görsel sanatlar alanındaki soyut ve somut ifade biçimlerini ayırt eder.**
- 4. Grafik tasarım ürünlerinde sembol, işaret, renk ve lekelerin işlevlerini ayırt eder.**
- 5. Piktogramların evrensel görsel semboller olarak günlük yaşamdaki önemini kavrar.**
- 6. Gösterilen sanat eserlerinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder.**
- 7. Sanat eserlerinin toplum ile sanatçı arasında bir iletişim aracı olduğunu fark eder.**
- 8. İlgi duyduğu sanat eserleri ve sanatçılar hakkında araştırma yapar.**
- 9. Güzellik kavramının ölçütlerinin kültürlere göre farklılaşabileceğini değer sistemine katar.**
- 10. Bir eserin niçin gerçeğe benzemek zorunda olmadığını tartışır.**
- 11. Yaşadığı çevrenin yöresel özelliklerinden esinlenerek görsel tasarımlar yapar.**

7. sınıf görsel sanat kültürü öğrenme alanı kazanımları yine estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisi alanlarına yönelik kazanımlarda oluşmaktadır. Grafik tasarıma yönelik bazı bilgilerin 4 ve 5. kazanımlarda ifade edildiğini görmekteyiz. Estetik eğitiminin yedinci sınıfta biraz daha volüm kazandığını

görmekteyiz. Bu açıdan 9. kazanım önemli bilgileri de beraberinde getirmektedir.

Sanat eleştirisine yönelik olarak ise 6. kazanım verilmiştir. Bunun yanı sıra, 2, 3, 8,10. kazanımlar sanat eleştirisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu kazanımlardan bazıları sanat tarihi kapsamında da değerlendirilebilir nitelik taşımaktadır, örneğin, 8. ve10. kazanımlar. Yerelliğin yedinci sınıfta da vurgulandığını görmekteyiz (kazanım 11).

c) Müze Bilinci Öğrenme Alanı 7. Sınıf Kazanımları:

- 1. Müzelerin, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin geçmişten geleceğe taşındığı mekanlar olduğunu kavrar.**
- 2. Ulusal kültürümüze sahip çıkmanın önemini kabul eder.**
- 3. Tarihi eserlerin ve kültürün taşıyıcısı niteliğindeki sanat eserlerinin kayıt altına alınmasının gerekliliğini ve önemini fark eder.**
- 4. Sanat eserlerinin özelliklerini kavrar.**
- 5. Tarihi eserlerin, özelliklerini açıklar.**
- 6. Tarihi eser ile sanat eserlerinin özellikleri arasındaki farkı belirler.**
- 7. İlgili duyduğu sanat eserleri hakkında araştırma yapar.**
- 8. Bulunan bir tarihi eserin müzeye nasıl ulaştırılması gerektiğini bilir.**
- 9. Kültürel miras olan eserlerin, kaçakçılığının sonuçlarını tartışır.**
- 10. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.**

7. sınıf müze bilinci öğrenme alanında konular, 6. sınıftan farklı olarak daha çok müzenin anlam ve önemine ilişkin bilgi içeren kazanımlardan oluşmaktadır. Söz konusu kazanımlar: 1, 2, 3, 8, 9 ve 10. kazanımlardır. Bu kazanımlar belli oranda müzeye yönelik kuramsal bilgi içermektedir. 4, 5 ve 6. kazanımlar ise müze çalışmalarıyla öğrencilerin kendi incelemeleri doğrultusunda keşfedebilecekleri bilgilere yönelik bir içerik taşımaktadır.

6. sınıfta müze eğitime ağırlık verildiğini, çalışmaların daha keşfetme yoluyla öğrenildiğini, müze eğitiminin sanat eğitimi için bir araç niteliğinde olduğunu ama 7. sınıfta daha çok müze ile ilgili bilgilerin yer aldığını görmekteyiz.

3.1.6.3. Sekizinci Sınıf Kazanımları

a) Görsel Sanatlarda Biçimlendirme Öğrenme Alanı 8. Sınıf Kazanımları:

- 1.Şiir, öykü, masal, efsane, mitoloji, karikatür gibi çeşitli alanların ürünleri ile ilişki kurarak görsel biçimlendirme çalışmaları yapar.**
- 2.Görsel çalışmalarında ton derecelendirmeleri ile derinlik etkisi oluşturur.**
- 3.Sanatsal düzenleme ilkelerinden yararlanarak özgün kompozisyonlar meydana getirir.**
- 4.Coğrafi ve kültürel etkenlerin renk seçimindeki belirleyici rolünü tartışır.**
- 5. Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleriyle ifade eder.**
- 6.Çizgilerin kişiye özgü olduğunu kavrar.**
- 7. Yaptığı çalışmaları sergilemekten ve çevresindekilerle paylaşmaktan haz alır.**

Görsel Sanatlarda Biçimlendirme Öğrenme alanına yönelik olarak “şiir, öykü, masal, efsane, mitoloji, karikatür gibi” alanların konu veya tema bağlamında ele alınabileceği 8. sınıf kazanımlarında ifade edilmektedir. Sanat elemanları ve tasarım prensiplerini içeren çalışmaların yine 8. sınıfta da yer aldığını görmekteyiz, iki boyutlu çalışmalarda hacimsel veya üç boyutlu etkiyi oluşturma açısından bir rengin veya renklerin değişik tonlarının kullanımı öngörülmektedir.

5. kazanım görsel sanatlar dersi kapsamında yapılabilecek tüm çalışmalara açıklık getirmektedir. Yani, heykel, seramik, grafik tasarım, medya çalışmaları vb. pek çok alternatif çalışma bu kazanım doğrultusunda gerçekleştirilebilecektir.

b) Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanı 8. sınıf Kazanımları:

- 1.Sanatın kendine özgü bir anlatım dili olduğunu kabul eder.**
- 2.Sanatın anlatım dilinin evrensel olduğunu fark eder.**
- 3.Farklı sanat akımları hakkında bilgi edinir.**
- 4.Farklı ifade biçimlerinin sanatın dallarını oluşturduğunu fark eder.**
- 5.Duygu ve düşüncelerini görsel sanatların farklı dalları ile ifade edebileceğini bilir.**

- 6.Gördüğü sanat eserindeki görsel biçimlendirme öğelerinin sanatsal düzenleme ilkelerine göre nasıl kullanıldığını açıklar.**
- 7.Karşılaştığı evrensel ve ulusal sanat eserlerinin sanatçılarının yaşam öykülerini öğrenmeye istek duyar.**
- 8.Sanat eserlerindeki konu çeşitliliğini sorgular.**
- 9.Görsel sanat eserlerinin oluşmasında, dönemin düşünce ve inanç sistemlerinin, coğrafi özelliklerinin ve çeşitli olayların etkisini tartışır.**
- 10.Sanatın kültürü aktarma yollarından biri olduğuna ilişkin örnekler verir.**
- 11.Teknolojik gelişmelerin görsel sanatlara etkisini tartışır.**
- 12.Duygularını, düşüncelerini ve izlenimlerini yansıtan görsel tasarımlar yapar.**
- 13.Gördüğü sanat eserleri hakkında bir yargıya varır.**

Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanı 8. sınıf kazanımlarında estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisinin daha kapsamlı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. 8. sınıf konuları 6. ve 7. sınıfta verilen bilgilerin anlayışa dönüşmesine yönelik uygulamaları içermektedir. 9. kazanım sanatın toplumsal yönüne ilişkin bilgileri içermektedir. 12. kazanım biçimlendirme öğrenme alanında verilen 5. kazanımla içerik olarak benzerlik taşımaktadır.

c) Müze Bilinci Öğrenme Alanı 8. Sınıf Kazanımları:

- 1.Türk müzeciliğinin kurulmasında öncülük eden kişileri araştırarak bilgi edinir.**
- 2.Seçtiği herhangi bir eserin müzeye ulaşma sürecini tartışır.**
- 3.İnternet üzerinden bir müze ziyareti yapar.**
- 4.İnternet üzerinden araştırdığı müzeye yönelik tanıtıcı görsel çalışmalar yapar.**
- 5.Kültürel mirasa sahip çıkmanın önemini pekiştirmede bilişim teknolojilerinden yararlanır.**
- 6.Müzedeki eserler, tarihi yapılar, anıtlar vb.den yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.**
- 7. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.**
- 8.Tarih, kültür ve görsel sanatlar arasındaki ilişkinin farkına varır.**

Müze Bilinci Öğrenme Alanı 8. sınıf kazanımlarının proje veya performans ödevi olarak belirlenebilecek kazanımları ağırlıklı olarak içermektedir. Müzeye yönelik araştırmaların daha çok ağırlık kazandığını 8. sınıfta da görmekteyiz. Müze 8. sınıf kazanımlarında da kendi alanına yönelik

kazanımlar içermektedir. Müze eğitiminin bir araç olarak kullanılmasının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Tüm sınıflar ve her üç öğrenme alanı için öngörülen kazanımların uygulanmasına yönelik etkinlik örnekleri ise kazanımlar tablosunda yer almaktadır. Öğretmenler bu örnek çalışmalar doğrultusunda kendi etkinlik örneklerini oluşturabilme özgürlüğüne sahiptirler. Program merkezi olduğu halde konu sınırlandırması olmadığından öğretmenler için daha fazla özgürlük içermektedir. Yalnız programın tam olarak anlaşılıp, etkili bir biçimde uygulanabilmesi için öğretmenlerin estetik, sanat tarihi, sanat eleştirisi ve sanat uygulaması alanlarında yeterince bilgiye sahip olmalarının bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, görsel sanatlar dersi öğretim programından iki yıl sonra yayınlanan Öğretmen kılavuz kitabı programın kuramsal yapısını somut örneklerle daha anlaşılır kılmaktadır.

3.1.7. Programla İlgili Açıklamalar

Bu bölümde, programın uygulanmasında öğretmenin rolü, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sanatsal yönelimleri, etkinlik örnekleri, görsel sanatlarda yöntem ve teknikler, öğrenme-öğretme süreci ile ilgili açıklamalar, öğrenme-öğretme süreci örneği, çalışmaların sergilenmesi, sağlık ve güvenlik önlemleri başlıkları altında toplanmış açıklamalar yer almaktadır.

3.2. POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA MEB İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde görsel sanatlar dersi öğretim programı iki ayrı içerikte değerlendirilmiştir. (1) Öğretim programının postmodern sanat eğitimi açısından yansıttığı genel anlam; (2) Programın içeriğini yansıtan ve uygulamaya taşıyan kazanımların işaret ettikleri modern veya postmodern özellikler doğrultusunda değerlendirilmesine yer verilmiştir.

3.2.1. Postmodern Sanat Eğitimi Kapsamında Programın Genel Özellikleri

Bu bölümde, postmodern sanat eğitime yönelik olarak belirlenen yeni kavram ve uygulamaların görsel sanatlar dersi öğretim programındaki var olma durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Postmodern sanat eğitiminin görsel kültür bağlamında yapılandırılması günümüz değişen dünyasının önemli bir durumunu oluşturmaktadır. Önceki bölümlerde tartışılan içerik doğrultusunda postmodern sanat eğitiminin görsel kültür yaklaşımının programdaki var olma durumu ise daha çok kazanımlar bağlamında değerlendirilmiştir.

Postmodern sanat eğitimi, içerdiği esnek yapıdan dolayı farklı metot ve uygulamaları içerebilecek özellikler taşımaktadır. Bazı teorisyenler çok kültürcü yapıya ağırlık verirken, kimileri görsel kültürü, kimileri de eleştirel çalışmaları önemsemektedir. Bu nedenle, İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının içeriğinin değerlendirilmesinde eklektik bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Görsel sanatlarda biçimlendirme öğrenme alanında (İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 2006,11), sanatın biçimsel estetiğine yönelik yaklaşımına yer verilmektedir. Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin sanat üretimi içeriği doğrultusunda yer alan sanatın öğeleri ve tasarım prensiplerinin öğretilmesi öngörülmektedir. Biçimsel estetik doğrultusunda yer

alan bu bilgilerin öğrencilerin seviyesine uygunluğu tartışmalı bir durum sergilemektedir. Ayrıca yönergeler doğrultusunda uygulanma özelliği taşıyan bu çalışmalar öğretmenin otoritesinde sürdürülebilir bir durum da içermektedir. Öğrencilerin buluş ve araştırmaları büyük oranda sınırlandırılmaktadır.

Görsel sanat kültürü öğrenme alanı, 'estetik, sanat eleştirisi ve sanat tarihini' kapsamaktadır. Belirlenen bu üç alan yine Disiplin Temelli Sanat Eğitiminde yer alan sanatın bağlantılı olduğu alanları içermektedir. 1985 yılında J. Paul Getty Vakfı tarafından geliştirilen Disiplin Temelli Sanat Eğitimi günümüzde sanat eğitiminin içeriğiyle bağdaşmayan bazı özelliklerinden dolayı eleştirilmektedir. Hamblen (1995, 48-49), Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin yaratıcılığı dikkate almadığı gerekçesiyle eleştirildiğini, bu eleştiride eğitimsel aşamaların sıralanması sorumluluğu ve sonuçların öngörülebilirliğinin etkili olduğunu belirtmektedir. Hamblen ayrıca Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin diğer okul derslerine içerik ve metotlara çok yakın benzerliğinin de eleştirildiğini öne sürmektedir. Oysaki sanat eğitiminin içerik ve uygulama metotları açısından diğer derslerden oldukça farklı bir içeriğe sahip olduğu bilinmektedir.

Eser eleştirisi etkinlik örneklerinde kullanılmak üzere 116. sayfada verilen 'Sanat Eleştirisi Bilgi Yaprağı Formu' Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin Sanat Eleştirisi alanıyla ilgili olarak belirlenmiş olan betimleme, çözümleme, yorumlama ve yargı aşamalarıyla sınırlandırılmış olan biçimsel estetiğin değerlendirilmesine yöneliktir. Bu çalışma da yine önceden belirlenmiş bir format doğrultusunda bilgilerin eklenmesini gerektirmektedir. Günümüzde sanat eleştirisi, çalışmanın toplumla olan bağlantısı, biçimin altında yatan düşünce, farklı dönem ve kültürlerle olan bağlantısı ve öğrencinin kendi yorumu ve eleştirel bakış açısını da içermektedir.

Postmodernizmin çoğulcu, çok kültürlü ve özgür yapısının tüm toplum ve kültürleri, tüm cinsiyetleri içeren özelliğinin program ve öğretmen kılavuz kitabındaki durumu tablolastırılarak verilmiştir (Bkz. Tablo, 7-8, s. 73).

Tablo, 7: Postmodern sanatın, çok kültürlü, çoğulcu yapısına yönelik yaklaşım doğrultusunda Öğretim Programı içerik tablosu:

Kadın sanatçıların çalışmalarından örnekler	1
Erkek Sanatçıların Çalışmalarından örnekler (Yerli ve yabancı birlikte)	48
Yeri Sanatçı Ürünlerinden örnekler	36
Batılı sanatçıların çalışmalarından örnekler	13
Batı dışı diğer kültürlerden sanatçı çalışma örnekleri	-
Dönemler	Modern öncesi ve modernizm dönemi çalışmaları

Tablo, 8: Postmodern sanatın, çok kültürlü, çoğulcu yapısına yönelik yaklaşım doğrultusunda Öğretmen Kılavuz Kitabı içerik tablosu:

Kadın sanatçıların çalışmalarından örnekler	5
Erkek Sanatçıların Çalışmalarından örnekler (Yerli ve yabancı birlikte)	134
Ulusal Sanatçı Ürünlerinden örnekler	66
Batılı sanatçıların çalışmalarından örnekler	68
Batı dışı diğer kültürlerden sanatçı çalışma örnekleri	-
Dönemler	Modern öncesi ve modernizm dönemi çalışmaları

Tablolarda da görüldüğü gibi, kadın sanatçılara ait örnekler yeterince yer verilmemiştir. Kendi kültürümüzden örneklerle Batılı sanatçıların örneklerine ağırlık verilmiştir. Batılı ve Yerli sanatçılar haricinde diğer kültürleri kapsamadığı görülmektedir. Bu da postmodern sanatın çoğulcu, farklı ve özgür yapısını desteklememektedir. Günümüz sanatının çok sitilli yapısının da örnekler dahilinde yer almadığı görülmektedir. Özellikle günümüz teknolojileri doğrultusunda sanatın farklılaşan yeni yüzünün bazı önemli örneklerle ifade edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Görsel kültür, günümüz görsel uyaranlar dünyasının öğrenilmesine yöneliktir. Sanatın farklı kültür, toplum ve dönemlerdeki fonksiyonu ve önemi, Batı sanatı dahil farklı kültürel grupların sanatlarını incelemeye yönelik çalışmaları içermektedir. Görsel kültür, analiz ve yorumlama görsel okuryazarlık, eleştirel düşünme gibi becerilerin geliştirilmesini de kapsamaktadır. Günümüz sanatının değişen yapısına programda yeterince yer verilip verilmediği de değerlendirilecektir. Öğrencilerin yaş ve ilgi seviyeleri dikkate alınarak günümüz sanatının önemli yerli ve yabancı sanatçılarının kendileri ve çalışmalarının araştırılmasını sağlamaya yönelik verilere sahip olup olmadığı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Sanat uygulaması, öğrencilerin belli bir konu ve malzeme ve malzemenin gerektirdiği teknik doğrultusunda atölyede gerçekleştirilen çalışmaları kapsamaktadır. Öğretim programında sanat uygulaması görsel sanatlarda biçimlendirme alanı adı altında yapılandırılmıştır. Araştırmaya konu olan her üç sınıf için de sanatın farklı uygulama alanlarında çalışmalar ön görüldüğü belirlenmiştir. Birbirinden farklı sanat uygulama ve tekniklerin öğrencilerin farklı bakış açıları edinmeleri için önemli olduğu düşünülmektedir. Görsel sanatlar dersi, yalnızca kağıt üzerine yapılacak renklendirme çalışmalarıyla sınırlı tutulmamıştır. Bunun yanı sıra uygulama biçimleri belirlenmediğinden yalnızca resim çalışmalarıyla sürdürülmesine yönelik de bir yoruma da neden olabileceği düşünülmektedir.

Postmodern sanat eğitiminin okul ile sınırlı olmayan eğitim ortamı müze, galeri ve kültürel bağlamda değerlendirilebilecek pek çok ortamı görsel

sanatlar eğitimine dahil etmektedir. Bu kapsamda program genel olarak özellikle müzelere önemli bir ağırlık vermiş ve müze bilincini görsel sanatlar eğitimi öğretim alanları bağlamında yapılandırmıştır. Müze, galeri ve diğer kültürel ortamlarda nasıl bir eğitim yapılandırması olacağına ilişkin yeterince bilgi verilmemiştir.

Öğretim programı özellikle uygulama alanında öğretmenlere önemli ölçüde serbestlik sağlamaktadır. Bu da postmodern sanat eğitiminin bakış açılarından biridir. Daha önceki bölümlerde Swift ve Steers'in öğretmen ve öğrenciler için daha çok özerklik talepleri değerlendirilmişti. Öğretmenler kendi kişisel uygulama programlarını büyük bir esneklikle, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre planlayabileceklerdir. Öğretim programının konu bağlamında sunduğu serbestliğin postmodern bakış açısı doğrultusunda önemli bir adım olduğu düşünülmektedir. Özellikle günümüz güncel meselelerinin konu veya tema bağlamında yer alması, hatta konu seçiminin büyük oranda öğrencilerin tercihine bırakılması önemli görülmekle birlikte, araştırmacının yaptığı uygulamalar, öğrencilerin özellikle resim çalışmalarında belli bir konu beklentisinde oldukları ve eğer bir konu verilmezse bocaladıkları ve resme başlamakta zorlandıkları belirlenmiştir.

Uygulama için verilen etkinlik örneklerinde, genel olarak, modernist bakış açısının biçimsel özelliklerini içeren çalışmalara ağırlık verildiği görülmektedir. Örneğin;

Gördüğü sanat eserindeki görsel biçimlendirme öğelerinin sanatsal düzenleme ilkelerine göre nasıl kullanıldığını açıklar.

Görsel çalışmalarında ton derecelendirmeleri ile derinlik etkisi oluşturur.

Sanatsal düzenleme ilkelerinden yararlanarak özgün kompozisyonlar meydana getirir.

Postmodern sanat eğitiminde ise modern sanatın yaygın biçim dilinin yerine farklı stil ve anlatım biçimleri yer almaktadır. Sanatı eleştirel değerlendirme, sadece onun biçim dili ile değil çalışmanın arkasında yatan

eleştirel yön veya düşüncenin açığa çıkarılması ile gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Richard Long'un Spiral Jetty isimli geniş çaplı çalışmasını yalnızca biçimsel estetiğe göre değerlendiremeyiz. Sanatçının bu çalışmadaki bakış açısı yani düşüncesi oldukça önemlidir. (Bkz. Resim 7, s. 124). Sanatçı tarafından tasarlanan çalışmanın gerçekleştirilmesinde pek çok insan ve makine yer almıştır. Kullanılan malzemeler alışıldık sanat malzemelerinden oldukça farklıdır. Düşünce sanatçıya aittir, ama uygulama aşaması pek çok insan tarafından gerçekleştirilmiştir. Modern sanatta ise sanat eserinin düşünceden sonuca kadar tüm aşamaları sanatçı tarafından ele alınıp tamamlanmaktadır.

Özellikle 12-14 yaş grubu öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alındığında sanatın bağlamı ne kadar değişirse değişsin onların ilgi ve ihtiyaçları yine kendi gelişim seviyeleri ile doğru orantılı olacaktır. Günümüz teknolojilerinin gerek uygulama alanında malzeme ve teknik olarak ve gerekse toplum üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Sanat tarihinin modern dönemdeki doğrusal kronolojik anlatımı yerine günümüzde tematik yaklaşım sanat eğitiminde yer almaktadır. Emery (2002) kronolojik anlatımın 1980'li yılların sonlarından itibaren bir sanat eğitimi yöntemi olarak tamamen bırakıldığını ifade etmektedir. Programın kazanım ve örnek uygulamalarında tematik yaklaşıma yer verildiği görülmektedir. Örneğin, Vincent Van Gogh'un "Sarı Başaklar" adlı eseri ile doğadan çalışmalar yapan İzlenimci sanatçıların eserlerinin değerlendirilmesi (s.108). Bununla birlikte bu çalışmaların her sınıf seviyesinde birbirinin devamı olacak şekilde yapılandırmasına yeterince önem verilmediği düşünülmektedir.

Görsel sanatlar dersi öğretim programının, günümüz sanatına ilişkin çok kapsamlı ve aşamalı bir yapılandırma içermediği düşünülmektedir. Öğrencilerin ilgi seviyesine uygun pek çok resim, heykel, enstalasyon, arazi sanatı, grafik tasarım çalışmaları günümüz sanatının önemli anlatım biçimleri olarak yansıtılabilirdi. Öğrenciler, öğretim programı doğrultusunda günlük yaşamında her hangi bir çevrede karşılaşabileceği bir sanat çalışmasının

sanat çalışması olduğunu anlayabilecek donanıma sahip olabilmelidir. Bu görmenin sağlanması ise program doğrultusunda yapılandırılacak bir donanım gerektirmektedir. Öğretmenlerin program haricinde böyle bir içerik oluşturması oldukça zordur. Sanatın resim ve heykel dışındaki yeni biçim ve uygulamaları öğrenciler tarafından öğrenilmeli ve günümüz sanatının terminolojisinin öğrencide yerleşmesine özen gösterilmelidir.

Postmodern sanatın farklı kültürleri içeren yapısı programa yeterince yansıtılmamıştır. Ayrıca incelikle tasarlanmış ve öğretmene yol gösterici nitelikte sanatın kültürler bağlamında tarihsel bir yapılandırması yine programda yeterince yer almamaktadır. Bu kapsamda, Afrika sanatları, yerli sanatı, ilkel sanat, farklı kültürler ve dönemler arası etkileşimler önemlidir. Bu bilgiler öğrenciye yaşadığı dünyayı değerlendirme imkanı sunmaktadır, böylelikle öğrenciler sanatın neden önemli bir anlatım ve bilgi biçimi olduğunu anlamaya başlarlar.

3.2.2. İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlarının Değerlendirmesi

Program kazanımları önceki bölümlerde tartışılan içerik bağlamında ve işaret ettikleri anlam doğrultusunda farklı bir gruplandırmaya dahil edilmiştir. Bu ayırmaya her iki dönemin kuramlarını belli oranlarda yansıtmaktadır. Bazı kazanımlar ise içerikleri bakımından her hangi bir değerlendirmeye tabi tutulamamışlardır. Bu kazanımların görsel sanatlar eğitimi dersinin genel amaçlarıyla olan bağlantısı açık görünmemektedir. Bu kazanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.

Yaptığı çalışmalarını sergilemekten ve çevresindekilerle paylaşmaktan haz alır.

Değişik kültürlerle saygı duyar.

Bulunan bir tarihi eserin müzeye nasıl ulaştırılması gerektiğini bilir.

Ulusal kültürümüze sahip çıkmanın önemini kabul eder.

Kültürel miras olan eserlerin, kaçakçılığının sonuçlarını tartışır.

Türk müzeciliğinin kurulmasında öncülük eden kişileri araştırarak bilgi edinir.

Seçtiği herhangi bir eserin müzeye ulaşma sürecini tartışır.

Görsel kültür çalışmalarının görsel okuryazarlık bağlamında yeterince zenginleştirilmediği düşünülmektedir. Bu açıdan kazanımların yeniden güncellenmesi önem taşımaktadır.

İlköğretim Görsel Sanatlar Öğretim Programında yer alan kazanımlar taşıdıkları anlam dikkate alınarak iki farklı bakış açısını içerecek şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlardan bazıları modernist ve postmodernist yaklaşımın doğrultusunda gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmada programın günümüz sanat eğitiminin tartışılan görsel kültür alanını yeterince dikkate aldığı ama bunu uygulama ile yeterince bağlantılandıramadığı görülmektedir. Modernist bakış açısını içeren kazanımlar ise güzel sanatlar eğitimi kapsamaktadır. Daha önceki bölümlerde sanat eğitiminin görsel kültür ve güzel sanatlar eğitimi bağlamında dengeli bir biçimde yapılandırmasına yönelik kuram ve tartışmalara yer verilmişti. Bu bakımdan, program yeterince veri sunmasına karşın geçen zaman içerisinde kazanımların güncellenmesi önemli bir gereklilik olarak görülmektedir. Sürekli değişen dünya gibi, programın güncel yaklaşımlarla canlı tutulması önemli görülmektedir.

Öğretim programının öğrencilerin hayatında bir anlam oluşturmaları ise programın öğretmenler tarafından bilinçli bir şekilde yapılandırıp, iyi bir uygulama planı doğrultusunda gerçekleştirilebilecektir. Bu açıdan program öğretmenlere yeterince esneklik tanımaktadır. Buna rağmen bir saatlik bir zaman dilimini kapsayan süreçte tüm bu uygulamaların hazırlanıp yürürlüğe konması pek mümkün görünmemektedir.

6. sınıf Kazanımları

a) Modernist Bakış Açısını Yansıtan Kazanımlar

- Nokta ve çizgi etkisini üç boyutlu çalışmalarında kullanır.
- Yüzey üzerinde hareket ve üç boyutluluk etkisi yaratmada çizgileri kullanır.
- Sanatçıların, mekanı belirlemek için ışık ve gölgeyi nasıl kullandığını tartışır.
- Kompozisyonlarında üç boyutluluk etkisi yaratmada ışık ve gölgeyi kullanır.
- Sanat eserlerindeki denge unsurunu tartışır.
- İki ve üç boyutlu çalışmalarında benzerlik, zıtlık ve tekrarları kullanır.
- Her rengin bir leke değeri olduğunu fark ederek renklerin açık-orta-koyu değerleri ile kompozisyonlar yapar.

b) Postmodernist Bakış Açısını Yansıtan Kazanımlar

- Renklerin, duygu ve ruh hallerini yansıttığını fark eder.
- Çalışmalarında diğer alanların müzik, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi ürünlerinden esinlenir.
- Sanat eserlerini ve endüstri ürünlerini örneklerle açıklar.
- Sanat eserleri ile endüstri ürünlerini karşılaştırır.
- Ulusal kültür mirasımızdan örnekler verir.
- Ulusların tanınmasında güzel sanatların örneklerini tartışır.
- Ulusal kültürü yansıtan ve tanıtan görsel çalışmalar yapar.
- Gösterilen sanat eserlerinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder.
- Gösterilen sanat eserlerinden edindiği izlenimlerden yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.
- Sanattaki niteliği insan eli ve duyarlılığının belirlediğini fark eder.
- Doğadaki güzellik ile sanattaki güzelliği karşılaştırır.
- Müzedeki eserlerle, bu eserlerin ait oldukları dönemler arasında ilişki kurar.
- Eserler aracılığıyla Anadolu uygarlıklarını tanır.

- Görsel tasarımlarında Anadolu uygarlıklarına ait eserlerden yararlanılır.
- Müzedeki eserlerden yola çıkarak çeşitli görsel tasarımlar yapmanın kendi kültür birikimine katkısını tartışır.

Modern bakış açısını içeren bölümün genel olarak biçimsel özelliklere ağırlık verdiği görülmektedir. Postmodern bakış açısı bağlamında değerlendirilen kazanımlarsa daha çok görsel kültür temelinde yapılandırılabilir yaklaşım içermektedir. Postmodern yaklaşımın görsel kültür çalışmaları öğrencinin yaşadığı görsel dünya ile ilişki kurmasını öngörmektedir. Örneğin “Gösterilen sanat eserlerinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder” kazanımı doğrudan öğrencinin yorumuna ve görsel okumasına yönelik bir çalışma içermektedir. Bu tür çalışmalar öğrencide eleştirel bakış açısını geliştirebilecektir. Bu da postmodern sanat eğitiminin günümüz görsel imgeler çağındaki önemli yaklaşımlarından birini oluşturmaktadır. Öğrencinin kişisel yorumunu gerektiren bu çalışmaların öğretmen tarafından nasıl yapılandırılacağı ve bu çalışmalarda nasıl bir gelişme kaydedileceği öğretmen tarafından iyi yapılandırılmış bir planlama ile gerçekleştirilebilecektir.

Kitle kültürüne yönelik kazanımların ise yalnızca bilgi verme amaçlı olduğu bu alanda etkili bir başlangıç çalışması önermediği görülmekle birlikte bu bağlamda yeni bir iki kazanımla programın bu yönden güçlendirilmesi sağlanabilir.

Günümüz sanatına yönelik örnekler programa yeterince yansıtılmamıştır. Öğrenciler yaşadıkları çağın ve toplumun kültürel özelliklerini sanat eserlerinden ve diğer kültürel ürünlerden yola çıkarak anlamlandırıp yorumlayabileceklerdir. Bilinmeyen bir şey hakkında sorular üretip, yorumlar yapmak pek olası görünmemektedir.

Genel olarak tüm merkezileştirilmiş programlar modern anlayışı temsil etse de program kazanımlar açısından belli bir kesinlik getirmemektedir. Bu

açından öğretmenler tarafın iyi bir planlama ile kişisel anlatımlara dönüştürülebilecek nitelik taşımaktadır.

7. sınıf Kazanımları

a) Modernist Bakış Açısını Yansıtan Kazanımlar

- Nesne ve figürlerin geometrik biçimleri olduğunu algılar.
- Nesne ve figürleri yalın bir anlayışla geometrik biçimlere dönüştürür.
- Çalışmalarında ve izlediği sanat eserlerinde görsel biçimlendirme özelliklerini ayırt eder.
- Sanatsal düzenleme ilkelerine doğadan ve çevresinden örnekler gösterir.
- Kompozisyonlarında çeşitli renk ilişkilerini uygular.
- Pozitif ve negatif biçimlerin ilişkisini kurar.
- Görsel sanatlar alanındaki soyut ve somut ifade biçimlerini ayırt eder.
- Bir eserin niçin gerçeğe benzemek zorunda olmadığını tartışır.

b)Postmodernist Bakış Açısını Yansıtan Kazanımlar

- Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi türlerinden yararlanarak görsel çalışmalar yapar.
- Farklı duygu hallerinin sanatsal yaratıcılığa katkısını fark eder.
- Doğanın sanat eserlerinin oluşumundaki rolünü örnekler vererek açıklar.
- Piktogramların evrensel görsel semboller olarak günlük yaşamdaki önemini kavrar.
- Gösterilen sanat eserlerinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder.
- Sanat eserlerinin toplum ile sanatçı arasında bir iletişim aracı olduğunu fark eder.
- Grafik tasarım ürünlerinde sembol, işaret, renk ve lekelerin işlevlerini ayırt eder.
- Güzellik kavramının ölçütlerinin kültürlere göre farklılaşabileceğini değer sistemine katar.

- Yaşadığı çevrenin yöresel özelliklerinden esinlenerek görsel tasarımlar yapar.
- Müzelerin, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin geçmişten geleceğe taşındığı mekanlar olduğunu kavrar.
- İlgili duyduğu sanat eserleri hakkında araştırma yapar.
- Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleriyle ifade eder.

Bazı kazanımlarda kültür ögesine yer vermekte birlikte bunun farklı bir yönde önemi dile getirilmiştir. “Tarihi eserlerin ve kültürün taşıyıcısı niteliğindeki sanat eserlerinin kayıt altına alınmasının gerekliliğini ve önemini fark eder” açıklamasında yalnızca sanat eserleri ‘kültürün taşıyıcısı’ olarak vurgulanmaktadır. Kültürün taşınmasında tarihi eserler oldukça önemlidir. Kaldı ki bir başka kazanımda bu özellik müzelerle ilgili tanımda doğru biçimde vurgulanmaktadır; “Müzelerin, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin geçmişten geleceğe taşındığı mekanlar olduğunu kavrar”. Burada bu kültürel aktarımların değerinden çok ‘kayıt altına almanın önemi’ vurgulanmaktadır. Bu kazanım bu bağlamda yine belli bir açıklık içermemektedir.

8. sınıf Kazanımları

a)Modernist Bakış Açısını Yansıtan Kazanımlar

- Görsel çalışmalarında ton derecelendirmeleri ile derinlik etkisi oluşturur.
- Sanatsal düzenleme ilkelerinden yararlanarak özgün kompozisyonlar meydana getirir.
- Sanatın anlatım dilinin evrensel olduğunu fark eder.
- Farklı sanat akımları hakkında bilgi edinir.
- Farklı ifade biçimlerinin sanatın dallarını oluşturduğunu fark eder.
- Duygu ve düşüncelerini görsel sanatların farklı dalları ile ifade edebileceğini bilir.

- Gördüğü eserindeki görsel biçimlendirme öğelerinin sanatsal düzenleme ilkelerine göre nasıl kullanıldığını açıklar.

b)Postmodernist Bakış Açısını Yansıtan Kazanımlar

- Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleriyle ifade eder.
- Tarih, kültür ve görsel sanatlar arasındaki ilişkinin farkına varır.
- Müzedeki eserler, tarihi yapılar, anıtlar vb.den yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.
- Kültürel mirasa sahip çıkmanın önemini pekiştirmede bilişim teknolojilerinden yararlanır.
- Şiir, öykü, masal, efsane, mitoloji, karikatür gibi çeşitli alanların ürünleri ile ilişki kurarak görsel biçimlendirme çalışmaları yapar.
- İnternet üzerinden araştırdığı müzeye yönelik tanıtıcı görsel çalışmalar yapar.
- Coğrafi ve kültürel etkenlerin renk seçimindeki belirleyici rolünü tartışır.
- Çizgilerin kişiye özgü olduğunu kavrar.
- Sanatın kendine özgü bir anlatım dili olduğunu kabul eder.
- Teknolojik gelişmelerin görsel sanatlara etkisini tartışır.
- İnternet üzerinden bir müze ziyareti yapar.
- Karşılaştığı evrensel ve ulusal sanat eserlerinin sanatçılarının yaşam öykülerini öğrenmeye istek duyar.
- Sanat eserlerindeki konu çeşitliliğini sorgular.
- Görsel sanat eserlerinin oluşmasında, dönemin düşünce ve inanç sistemlerinin, coğrafi özelliklerinin ve çeşitli olayların etkisini tartışır.
- Sanatın kültürü aktarma yollarından biri olduğuna ilişkin örnekler verir.
- Duygularını, düşüncelerini ve izlenimlerini yansıtan görsel tasarımlar yapar.
- Gördüğü sanat eserleri hakkında bir yargıya varır.

Sonuç olarak kazanımların çağdaş görsel sanatlar eğitimi ile genel olarak bir paralellik gösterdiği buna rağmen özellikle görsel okuryazarlık ve eleştirel düşünceye ağırlık veren kazanımlara daha fazla yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Görsel kültür çalışmaları öğrencilerin yaşına uygun olarak daha kapsamlı olarak yapılandırılabilir. Genel olarak program güzel sanatlara (yüksek sanat), vurgu yapmaktadır. Görsel kültür bağlamında çalışmalara da imkan tanıdığı düşünülmekte, buna rağmen görsel kültür ağırlıklı olarak eğitim almamış öğretmenler tarafından programın bu yönde yapılandırılması çok mümkün görülmemektedir. Hatta pek çok okulda yine resim-iş programı ağırlıklı olarak sürdürüldüğü düşünülmektedir.

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, literatür taraması ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı tarama modelinde (betimsel) bir araştırmadır.

Betimsel araştırmalar, var olan durumları var olduğu biçimiyle betimleme amaçlı çalışmalardır (Karasar, 2005). Postmodern sanat eğitiminin kuramsal yapısı, özellikleri ve uygulamada ne gibi değişiklikler veya yenilikler gerektirdiği meselelerine yanıt aramak amacıyla bu konuda yayınlanmış kitap, süreli yayın, konferans bildirileri, öğretim programları, resim, heykel vb. sanat eserleri incelenerek belli bir bakış açısı sunmak için yorumlanmıştır. Bu kapsamda, yaşadığımız çağ, postmodernizm, postmodern sanat ve eğitimin birbirlerini bütünleyen durumları tartışılmış ve ilköğretim görsel sanatlar eğitimi öğretim programı incelenerek ve programın yeniden yapılandırılmasına yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında genel olarak iki tür veri toplama tekniğinden yararlanılmıştır:

1. Literatür taraması
2. Belge incelemesi

Kuramsal çerçevenin oluşturulması için konu ile ilgili kitap, dergi, konferans dokümanları vb. gibi basılı kaynaklar; elektronik ortamda sunulan

bazı belge ve kaynaklara ulaşılmış ve bu kaynaklardan doğrudan referans gösterilenler kaynakça bölümünde verilmiştir.

Belge incelemesi, araştırma konusu ile ilgili bilgi içeren yazılı kaynakların analiz edilmesini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada belge incelemesi kapsamında 2006 yılından itibaren ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanan MEB Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ve bazı sanat eserlerinin konu ile bağlantılı olarak incelenmesi yer almıştır.

Öğretim programının incelenmesi iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, öğretim programının genel özellikleri programı tanıtmaya amaçlı olarak incelenip gerekli bilgiler özet olarak verilmiş, ikinci aşamada ise araştırma konusu bağlamında öğretim programının değerlendirilmesine yer verilmiştir. Veriler belirtilen bu iki boyutta toplanmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma dahilinde incelenen sanat eserleri ise yine kuramsal çerçeveye olan bağlantıları kapsamında değerlendirilip yorumlanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Literatür taraması ve belge incelemesi sonucunda elde edilen bulgular özetlenip yorumlanmış ve ortaya çıkan genel çerçeve doğrultusunda program değerlendirilmiş ve programın yeniden yapılandırılması için öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, literatür taraması ve görsel sanatlar dersi öğretim programının postmodern bakış açısı doğrultusunda değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

5.1. LİTERATÜR TARAMASI SONUCU ELDE EDİLEN BULGULAR

20.yüzyılın son yirmi yıllık döneminden itibaren yaşamın tüm alanlarında etkili olan postmodernizm, eğitim dahil pek çok alanda önemli değişimlere neden olmuştur. Modernizm döneminin pek çok uygulama ve bakış açısı eleştirilmiş, alternatif görüşler ve düşünceler üretilmiştir. Buna rağmen postmodern felsefeyi bir bütün olarak tanımlayacak tek bir felsefe henüz yer almamaktadır.

Postmodernizm bu alanla ilgili araştırma ve düşüncelerini ifade eden kuramcılarının ait oldukları uzmanlık alanları doğrultusunda tanımlanıp yorumlanmıştır. Pek çok alanda farklılaşan dünya görüşü ve değişimi içeren postmodernizmin sanat eğitime yansıyan yönü öncelikle çok-kültürlü, çoğulcu ve disiplinler arası bir yapıyı içermektedir.

Çok-kültürlü yapı, sanatın Batı merkezci, beyaz erkek egemen yapısından, tüm kültürleri ve cinsiyetleri içeren yapıya yönelişini ifade etmektedir. Çoğulculuk ise, yüksek sanat veya plastik sanatlar yanında popüler kültür ve sanatın da varlığının kabul görmesini içermektedir. Bu arada günümüz ileri teknolojilerinin sunduğu görsel dünya, popüler kültür ve sanat çalışmaları kapsamında önemli çalışma alanları olarak değerlendirilmektedir. Disiplinler-arası yapı ise kültürel çalışmaların içeriği ile açıklanmaktadır. Bir ürünün değerlendirilmesi veya içerdiği kodların çözümlenmesi, sosyoloji, tarih, estetik vb. alanlardan bilgileri de gerektirmektedir.

1980'li yıllarda Amerika'da ortaya çıkan ve pek çok ülkede uygulanan disiplin temelli sanat eğitiminin Batı merkezci, yalnızca güzel sanatları içeren, ağır akademik ve sanat eğitimi uygulamalarıyla ters düşen yapısına duyulan tepki sanat eğitiminde yeni arayışlar ve uygulamaların oluşmasına neden olmuştur. Sanayi sonrası toplumlarında ortaya çıkan ileri teknolojiler sunduğu görsel imgelerle bireyin yaşamının ayrılmaz bir parçası durumuna gelmiştir. Görsel dönem olarak da tanımlanan günümüz toplumlarını kuşatan bu imgeler, küreselleşme, kapitalist çok uluslu şirketler, popüler kültür ve benzerlerinin etkisi altındadır. Kültürlerin küreselleşmesi veya Amerika gibi ülkelerin kültürlerinin diğer ülke kültürlerini yok edip yerine geçmesi bir diğer ciddi tehdit olarak görülmektedir. Burada belirtilen bu güçler kendilerini kabul ettirmek ve amaçlarını gerçekleştirmek için günümüz teknolojilerinin imkanlarını kullanmaktadırlar. Televizyon, internet, pc oyunları, reklamlar, sinema vb. pek çok araç bu amaçla etkili bir biçimde kullanılmaktadır. Günümüz teknolojilerin sağladığı ve çocuğa doğrudan ulaşan bu imgeler çocuğun kişilik gelişimini de etki etmektedir.

Yaşadığımız çağda, amacı ne olursa olsun sunulanları değerlendirip kabul etmek önemli bir gereklilik olmuştur. Görsel okuryazarlık bu bağlamında günümüz bireyleri için gerekli bir beceri durumuna gelmiştir. Televizyon, internet gibi bu teknolojik araçlar yalnızca görsel değil, ses ve müzik gibi farklı boyutlar da içermektedirler. Bu durum çoklu-okumaları da beraberinde getirmektedir. Görsel okuryazarlık veya görsel kodların çözümlenip yorumlanması bireyin kültürel kimliğinin yapılandırması ve dolayısıyla toplumun dönüşümünde bir gereklilik durumuna gelmiştir. Bu durum, günümüz sanat eğitiminin görsel kültür temelli yapısını oluşturmaktadır.

Görsel kültür sanat eğitimi ve eleştirel pedagoji yukarıda ifade edilen ihtiyaçlara bir karşılık olarak gelişmiştir. Sanat eğitime kültürel çalışmaların dahil edilmesine yönelik çalışmalar yirmi yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Amerika, İngiltere, Avustralya gibi gelişmiş ülkelerde çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmiş ama bu alana yönelik iyi örneklerle ilişkin verilere ulaşamamıştır. Bu durum bekli de bu çalışmaların geçmişinin çok kısa

olmasından veya sanat eğitimi ile doğrudan bağdaştırılmasında yaşanan zorluklardan kaynaklanmaktadır.

Günümüzde sanat eğitimi uygulamalarında çok farklı yaklaşım ve yönelimler olduğunu söyleyebiliriz. Görsel kültür sanat eğitimi halen uygulamada yeterince yer almamaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalarda kuramsal yapı ve uygulama arasında kopukluklar dile getirilmektedir.

Modern dönemin disiplin temelli sanat eğitimi anlayışı pek çok ülkede her hangi bir direnç gösterilmeden uygulanmasına karşın görsel kültür sanat eğitiminin özellikle okul uygulamalarında dirençle karşılaşması durumu öğretmenlerin modern sanat eğitimi almış olmalarıyla açıklanmaktadır. Bunun gerçekliği veya sanat eğitimindeki bu yeni uygulamanın sanata olan uzaklığı uygulamadaki yetersizliğin nedeni olarak görülebilir.

Natharius (2004)'un "Ne kadar Çok Bilirsek, O kadar Çok Görürüz" isimli makalesi görülenlerden çok görülmeyen mesajların öğrenilmesinin önemini vurgulamaktadır. Irak savaşında Amerika yönetiminin ve medyanın savaş fotoğraflarını edit ederek yayınladığını ama gerçeklerin bu fotoğraflardaki gibi olmamasına rağmen dünyada pek çok insanın bu imgelerle kandırıldığını söylemektedir. Natharius, metinler-arasılığın önemine değinir ve günümüz postmodern imgelerinde bu özelliğin oldukça önemli olduğunu bu nedenle öğrencilerin bilgilendirilmesinin gerekli olduğunu öne sürer. Natharius'un dile getirdiği görünenin gücü bundan yıllarca önce Hitler tarafından Alman halkını kandırmak için kullanılmıştı. Hitlerin yarattığı sinerci Alman halkının gözünü boyamıştı ama orada söz konusu olan milli ve manevi değerler değil yalnızca Hitler ve yandaşlarının ekonomik çıkarlarıydı. O dönemde Almanlar gerçeğin bu yüzünü göremediler.

UNESCO'un görsel kültür sanat eğitimi çalışmalarını yapılandırmaya yönelik kapsamlı faaliyetleri dikkat çekicidir (www.unesco.org/).

Popüler kültür imgelerinin değerlendirilmesi başlı başına farklı bir uygulama yaklaşımını gerektirmektedir. Postmodern sanat görsel kültürü

içermekle birlikte görsel sanat eğitimindeki yapılandırması daha çok üretime yönelik uygulamalarla değerlendirilebilir. Öğrenciler kendi yaşamlarından konular ve anlatımlara oldukça ilgi duymaktadırlar. Konuların esnekleştirilmesi ve uygulama alanlarının artırılması, günümüz sanatçılarının nitelikli ürünlerinin, günümüz kültürü ve geçmiş dönemlerdeki ilgili eserlerle bağlantısının çözümlenmesi önemli görülmektedir. İlköğretim çağı çocukları özellikle farklı örnekleri görmeye, bu örneklerin altında yatan gerçekleri öğrenmeye ve yorumlamaya oldukça ilgilidirler. Günümüz teknolojileri dünyanın dört bir yanından zengin görsel imgelerin elde edilmesi veya tanınması için oldukça yetkindir. Önemli olan öğretmenin iyi bir planlama ile öğrenciye bu zengin anlatımları sağlayabilmesidir.

İlköğretim çağı çocukları kendini ifade edecekleri ve kendilerini gerçekleştirecekleri sanat faaliyetlerine oldukça istek duymaktadırlar. Sanatın uygulama yönü yani yaparak, üreterek öğrenme her zaman önemli olacaktır. Teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin insanın doğasında olan sanat değişen malzeme ve teknikleriyle varlığını sürdürecektir. Günümüzde sanatın biçimsel özellikleri çok farklılaşmış olsa da anlamın ifadesine yönelik biçimsel arayışların sanatta ve eğitimde varlığını sürdüreceği düşünülmektedir.

İleri demokratik ülkelerde sanat eğitiminde görsel sanatlar ve müziğin yanı sıra dans ve dramının da ayrı dersler olarak eğitimde yer aldığı bilinmektedir (www.eurydice.org). (Bkz. şekil: 2, s. 135). Gelişmiş ülkelerde uzun yıllardır sanat eğitiminin bu farklı anlatım dillerini içermesine karşın ülkemizde görsel sanatlar dersi ve müzik dersinin uygulanma durumu bile zaman zaman tartışma konusu olarak görülmektedir. Hatta görsel sanatlar dersinin uygulama saatlerinin ilerleyen yıllar içerisinde azaltıldığı görülmektedir (Etike, 2001)

Sanat Eğitiminde postmodern yapılandırma doğrultusunda eğitimin aşağıdaki içerikleri yansıttığı düşünülmektedir:

1. Eleştirel düşünme ve görsel okur-yazarlık güzel sanatlar ve popüler kültür çalışmalarıyla çok daha organik biçimde gerçekleştirilebilir.

2. Görsel kültür çalışmaları yani görsel imgeleri yorumlama öğrencilerin televizyon, sinema, internet gibi teknoloji ürünlerine yönelik olarak bilinçli tüketiciliği geliştirici özelliğe sahiptir.
3. Popüler kültür ürünleri olumlu yönde gelişimi de desteklemektedir. Toplumun dönüşümünde etkileri açıktır.
4. Nitelikli bir sanat eğitimi alan bir öğrenci, sıradan programları her hangi bir kod çözümüne gereksinim olmaksızın veya bu konuda eğitim almasa da ilgi duymayacaktır. Bu nedenle çok yönlü bir sanat eğitimi öğrencilere bu özellikleri verebilecektir.
5. Öğrencinin kimliğinin oluşmasında kendi dünyasını içeren estetik çalışmaların önemi yadsınamaz.
6. Uygulama konuları seçilirken her öğrencinin farklı ilgi alanları olduğu unutulmamalıdır.

5.2. GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BULGULAR

2006 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe konan Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının bazı açılardan günümüz postmodern sanat eğitimi bakış açısını yansıttığı ama bazı açılardan ise tam olarak yansıtmadığı düşünülmektedir. Programın hem modern bakış açısını, hem de postmodern bakış açısını belli oranda desteklediği görülmektedir. Postmodernizm, sanat eğitimine getirdiği yeni yaklaşımların yanı sıra, modern sanatın bazı özelliklerini de barındırmaktadır. Konuların seçimi tamamen öğretmene bırakılmış, uygulama alanları konusunda da belli bir sınırlama getirilmemiştir. Postmodern sanatın önemli bir özelliğini oluşturan zengin stillere yönelik çalışmalar yaptırılmaya uygun bir içerik yer almakla birlikte sanat uygulamaları açıkça ifade edilmediğinden bazı öğretmenler tarafından yine resimle sınırlı bir uygulama olarak devam ettirilmeye açıktır. Bu konuda okulların gerçekleştirdiği yılsonu sergileri önemli veriler sunmaktadır.

Sanatın farklı dönem ve kültürlerdeki önemi ve fonksiyonuna yönelik ise detaylı bir yapılandırmaya yeterince yer verilmemiştir. Postmodern sanat

eğitiminin önemli bir içeriğini oluşturan sanatın toplum ve dönemlere göre değişen yapısına, öğrencilerin ilgi ve yaş seviyesine uygun olarak yer verilebilirdi. Programın genel olarak Batı kültürü ve kendi kültürümüz ağırlıklı yapılandırıldığı görülmektedir. Buna rağmen çocuklarda ilgi ve heyecan uyandıracak diğer kültürlerin çalışmalarına (örneğin, Mısır, Pakistan, Japonya vb.) ve postmodern dönemin bazı önemli uygulama örneklerine yer verilmediği görülmektedir.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında verilen sanat eseri inceleme çerçevesi ise öğrencilerin seviyesi ve postmodern sanat eğitiminin içeriğiyle yeterince örtüşmediği düşünülmektedir. 8. sınıflarda yapılan bir çalışma İnceleme için verilen maddelerin öğrencilerin düşüncelerine belli bir sınırlama getirdiği ve öğrencilerin soruları düşünmekten ve cevaplamaktan doğan zorlukla sanat eseri ile doğrudan etkileşime geçemedikleri gözlenmiştir.

Sonuç olarak öğretim programının postmodern içerik doğrultusunda yapılandırılması, kazanımların değerlendirilerek etkililiğinin ölçülmesi önemli görülmektedir.

BÖLÜM VI

6. POSTMODERN SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA PROGRAMIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN ÖNERİLER

Bu bölümde belirtile öneriler, kuramsal çerçevede tartışılan konular doğrultusunda oluşturulan iki boyuttan ve bu iki boyuta ait alt alanlardan oluşmaktadır. Birinci boyut, sanat eğitimi uygulama, konu ve teknikleri içeren uygulama boyutu diğer boyut ise sanatı anlama, yorumlama ve sanat hakkında bilgi edinmeyi içeren kültürel alan veya kültürel boyuttur. Önerilerde, öğrencinin yaşadığı görsel dünyayı anlaması ve anlamlandırması ve yaşamıyla sanatı bağdaştırması, sanattan zevk almasının yanı sıra bilgi içeren yapısının da farkına varması hedeflenmektedir. Görsel sanatlar eğitimi uygulama ve teorik çalışmaları alanın içeriği doğrultusunda birbiriyle bütünleşmiş olarak gerçekleştirilecektir.

Bu önerilerde sanat eğitimi alanında eğitimci olarak çalışmalarını sürdüren araştırmacının gözlem ve uygulamaları da yer almaktadır. Önerilerin içeriğine yönelik alt başlıklar aşağıdaki kavram ve içerikleri kapsamaktadır:

- 1-Görsel Kültür
- 2-Kültürel kimliğin yapılandırılması
- 3-Popüler kültür ve sanat
- 4-Güzel sanatlar eğitimi
- 5-Çok-kültürlü sanat eğitimi
- 6-Günümüz sanatı
- 7-Farklı sanat malzeme ve tekniklerinin kullanımı
- 8-Farklı dönem ve kültürlerde sanatın fonksiyonu ve önemi

6.1. SANAT ÜRETİMİ

Sanatın uygulama alanını içeren sanat üretimi, her türlü teknik ve malzeme ile gerçekleştirilebilecek kültürel çalışmaları kapsamaktadır. Bu malzeme ve teknikler öğrenciler için ilgi çekici ve kolay uygulanabilir nitelikte olmalıdır. Uygulama çalışmaları sırasında öğrenme alanları dahilindeki içeriğin öğrencilerin keşfi ve öğretmenin yönlendirmesi ile gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu yönlendirme kişisel görüşlerin ötesinde bilgilendirme ile gerçekleştirilecektir. Öğrenciler, çalışacakları temanın farklı dönemlerde ülkemizden ve farklı kültürden sanatçılar tarafından nasıl ifade edildiğini aralarındaki fark ve benzerliklerle inceleyip keşfetmeye çalışacaklardır. Bu geniş çaplı araştırma çalışmaları ve sunumu için bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak öğretmenlere hem bilgiye ulaşma açısından hem de öğrenciye yansıtılması açısından büyük bir kolaylık sağlayacaktır.

Görsel sanatlar eğitiminde öğrencinin gereksinim duyduğu her türlü bilgi program bağlamında verilmelidir. İlköğretim seviyesindeki öğrenciler pek çok teknik ve malzemeyi uygulamaya oldukça isteklidirler. Yalnızca resim çalışmaları ile dersi geçiştirmeyip çok çeşitli sanat alanlarına yer verilmelidir.

Sanat uygulaması sanatın farklı teknik ve uygulamalarını içermektedir. Özellikle günümüz sanatının çok dilli yapısına uygun yeni malzeme ve denemelere imkan veren uygulamalar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Öğrencinin bulunduğu yaş ve ilgi seviyesine uygun ve geliştirici çalışmalarla öğrencilerin yaparak öğrenmelerine yardımcı olunmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Zengin malzeme deneme imkanı öğrencilere çok farklı görüş ve düşünce kazandıracağı gibi görsel algı ve duyarlılık gibi becerileri de geliştirecektir. Bol uyaranlı ve zengin içerikli öğretim programı günümüz sanatının ipuçlarını da içerecektir. Öğrenciler doğal bir biçimde günümüz sanatını anlayıp değerlendirebilecektir. Görsel sanatlar daha önce de belirtildiği gibi sanatın pek çok uygulama alanını mümkün olduğunca içermelidir.

Sanat uygulaması bol uyaranlı ve temiz atölye ortamında her türlü malzeme ve uygulama tekniğini içerecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Malzeme çeşitliliği ve farklı uygulamalar bireysel ve grup çalışmaları olarak belirlenmeye çalışılmalıdır. Özellikle üç boyutlu grup çalışmalarının öğrencilerde büyük bir yaratma heyecanının yanı sıra önemli oranda paylaşma, dayanışma, işbirliği, birbirine saygı vb. gibi davranışları geliştireceği düşünülmektedir. Uygulama boyutu teknikler, sanat uygulamaları ve konular olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir.

6.1.1. Malzeme ve Teknikler

Modernist sanatın biçimsel estetiği bağlamında değerlendirilen malzeme ve teknikler günümüzde de önemli anlatım araçları olma durumlarını sürdürmektedirler. Özellikle yaratıcı kendini ifade çalışmalarının çocuğun gelişiminde önemli olduğu düşüncesi doğrultusunda uygulamada malzeme zenginliğine yer vermek önemlidir. Günümüzde bu malzeme ve tekniklere bilgi iletişim teknolojileri de dahil edilmektedir. Görsel sanatlar dersi kapsamında uygulanacak çalışmaların yapılmasında gerekli olan teknikler malzemenin özellikleri de dikkate alınarak öğretilmelidir. Teknikler iyi bir biçimsel anlatım için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Yeterince teknik ve malzeme bilgisi olan öğrenciler çalışmalarını diledikleri gibi geliştirebilmektedirler. Aşağıdaki teknikler ilköğretim öğrencilerinin rahatlıkla öğrenip uygulayabileceği teknikler olmakla birlikte sanatçılar tarafından da kullanılan tekniklerdir:

Karakalem

Pastel Boya

Sulu Boya

Akrilik Boya

Baskı teknikleri (linol baskı, ağaç baskı, serigrafi)

Kolaj

Alçı ve Kil çalışmaları

Kağıt hamuru ve çeşitli kağıt malzemeler

Çeşitli ek malzemeler

Vb.

Bu tekniklerin malzemelerin özelliklerine göre farklı uygulama biçimleri öğrencilere verilmelidir. Teknikler açısından doğru yönlendirilmeyen öğrenciler üretim sürecinde sıkıntı ile karşılaşır ve başarısız çalışmaları onları yıldırıp sanat çalışmalarından uzaklaştırabilir. Doğru ve etkin malzeme bilgisi sanat eğitiminin önemli başlangıç yönlerindendir.

Sanatta kullanılan farklı malzemelerin değerlendirilmesi, örneğin, kumaşın bir görsel kültür anlatım aracı olarak kullanılması, hangi sanatçı çalışmalarının örnek gösterilebileceği, kumaşın bir sanat aracı olarak hangi biçimlerde kullanıldığı vb. tartışılabilir. Öğrencilerden farklı malzemelerle iki veya üç boyutlu ürünler oluşturmaları istenebilir. Oluşturdukları bu ürünlerin altında yatan düşünce, bu düşünceyi ne kadar yansıttıkları, malzemeyi ürüne dönüştürürken karşılaştıkları sorunlar ve bunlara nasıl çözümler getirdikleri veya getiremedikleri gibi pek çok açık uçlu sorular değerlendirilebilir. Öğrenciler üretirken aynı zamanda önemli bir düşünsel faaliyette yer alırlar. Çalışmanın aşamaları mümkün olduğunca öğretmenler tarafından belirlenmemelidir ve öğrencilerin kişisel araştırma ve sorgularına fırsat tanıyacak biçimde planlanmalıdır. Okulların düzenlediği yıl sonu sergilerinde her aşaması belirlenmiş, öğrenciler için zaman harcama yanında pek bir katkısı olmayan aynılık içeren ürünleri görmek olasıdır. Bu çalışmalar aslında teknik ağırlıklı çalışmalardır. Öğrenciler bu çalışmalarda daha çok el becerilerine yer verirler, düşünsel yön veya öğrencinin bakış açısı çalışmalara genellikle yansımamaktadır.

6.1.2. Sanat Uygulamaları

Bu bölümde hem günümüz sanat uygulamaları hem de geleneksel uygulamalara yer verilecektir. Örnekler seçilirken öğrencilerin ilgi ve yaş seviyesine uygunluğuna dikkat edilmelidir.

Postmodern dönemle birlikte sanatlar arasındaki kesin sınırlar büyük oranda yok olmuştur. Çağın düşünsel yapısı ve yeni teknolojilerin sunduğu imkanlar doğrultusunda yeni anlatım teknik ve stilleri oluşmuştur. Resim ve heykel arasındaki sınır önemli oranda belirsizleşmiştir. Günümüzde bazı

Çalışmaların hangi uygulama alanına girdiği konusunda belli bir kesinlik yer almamaktadır. Modernizm dönemindeki sanatın kesin kuralları yerini farklı deneyimlere bırakmıştır. Heykel alışmaları da renklendirilebilmekte veya bir resim çalışması heykel gibi sunulabilmektedir.

Öğrencilere günümüz sanatının zengin uygulamalarını tanıyıp bu zenginliklerin onlarda uyandırdığı etki ve istek doğrultusunda özgürce çalışma imkanı sağlanmalıdır. Öğrenciler, çalışmalarını iki veya üç boyutlu olarak gerçekleştirme imkanına sahip olmalıdırlar. Sanatta birbirinden farklı uygulama alanları vardır. Aşağıda verilen uygulamalara değişik sanat uygulamaları da ilave edilebilir:

Resim: Resim alışmaları pek çok farklı tekniği içermelidir. Uygulama tekniği konusunda belli bir sınırlandırma yapılmadan öğrencilerin her tekniği tanınması ve uygulaması teşvik edilmelidir.

Heykel: Heykel alışması, alçı ve kil çalışmalarının yanı sıra, kağıt ve ağaç tutkalı gibi çeşitli malzemelerden oluşturulabilecek malzemelerle uygulanabilir. Elle biçim araştırması özellikle üç boyutlu çalışmalar öğrencileri oldukça heyecanlandırabilmektedir.

Grafik sanatlar: Afiş resim, öykü kitabı yazma ve resimleme, karikatür ve çizgi film vb. gibi pek çok çalışma bu kapsamda gerçekleştirilebilir. Öğrenciler bir reklam ürünü hazırlayabilirler. Ürünün etkili bir biçimde görsel ve metinsel ifadelerle etkili bir biçimde tasarlanması aşaması aynı zamanda öğrencilerin reklamlarla amaçlanan iletinin görülmesi ve yorumlanması açısından da önemlidir. Bu tür çalışmalar görsel okuryazarlık eğitimi açısından etkili çalışmalardır.

Seramik: Daha dekoratif çalışmalara imkan tanıyabilecek olan seramik çalışmalarında öğrenciler pek çok değişik biçim denemeleri gerçekleştirebilirler.

Fotoğraf: fotoğraf için günümüz teknolojik imkanları oldukça uygundur. Fotoğrafa ilgi duyan pek çok öğrenci olabilir. Çalışmaların fotoğrafla kaydedilip dijital ortama aktarılmasının maliyeti günümüzde oldukça düşüktür. Öğrencilerin fotoğrafa yönelik ilgilerine de karşılık verilebilir.

El sanatları: geleneksel sanatlardan bazı örneklerin yanı sıra çocukların ilgi duydukları bazı çizgi film kahramanlarının oyuncakları uygun malzemelerle oluşturulabilir. Kukla ve maske yapımı da bu bağlamda değerlendirilebilir.

Grafiti: Çocuklar bu yaşlarda sürekli farklı yazı biçimlerini duygularıyla ifade etmeye çalışırlar. Sıralar, duvarlar ve gizli kapaklı pek çok yere yazı yazma eğilimi gösterirler. Onların bu ihtiyaç ve ilgileri grafiti çalışmalarıyla desteklenebilir. Grafiti çalışmaları büyük kağıtlar üzerine hazırlandıktan sonra okul duvarlarının uygun bölümlerine uygulanabilir.

Kolaj resim, günümüz teknolojileri de bu çalışma kapsamında kullanılabilir. Belli bir düşünce ve konuyu yansıtmak için renkli dergi ve gazetelerden elde edilecek biçim veya renkleri kesip uygun bir malzeme üzerine yapıştırarak amaçları doğrultusunda yapıştırarak kullanma.

Duvar resmi: okul duvarlarının uygun bölümlerinin çocuk resimleriyle zenginleştirilmesi için gerçekleştirilir. Öğrenciler için okullarının duvarlarında kalıcı çalışmalar uygulamak oldukça heyecan vericidir. Grup çalışması olarak ele alınabilecek bu çalışmalar aynı zamanda öğrencilerin işbirliği, sorumluluk, değerlendirme, farklı boyutlarda çalışma gerçekleştirme gibi yeterliklerinin yanı sıra sanatsal gelişimlerini de önemli ölçüde etkileyecektir.

Enstalasyon: Bu yaş grubu çocuklar için seviye üstü görünmekle birlikte resim atölyesinde belli bir konu ile ilgili uygulama gerçekleştirmeleri istenebilir, bu çalışmalar proje biçiminde değerlendirilebilir.

Bilgisayarla resim: Bilgisayar sunduğu pek çok teknik imkanla öğrencilerin pek çok araştırma yapmasına imkan tanır. Örneğin bir afiş resim

bilgisayar ile oldukça etkili ve güzel hazırlanabilir. Teknolojinin bize sunduğu imkanları mümkün olduğunca değerlendirebiliriz. Pek çok öğrenci bu bilgilerini mezuniyet sonrasında da kullanabilir.

Kukla yapımı (istedikleri çizgi film kahramanını da bu konu bağlamında gerçekleştirebilirler örneğin bir çizgi film kahramanı olan “Sünger Bob” çalışması çocukları çok heyecanlandırmaktadır)

6.1.3. Konular

Konular, öğrenciler için ilgi çekici olmakla birlikte öğrencileri düşünmeye ve keşfetmeye yönelik içerikte belirlenebilir. Düz konular (doğrudan anlatımı gerektiren kolay konular örneğin hayali manzara çalışmaları) pek çok öğrenci tarafından alışıldık bir biçimde ifade edilir, öğrenci genellikle yeni bir araştırmaya gerek duymadan aynı kompozisyonu yineler veya bir önceki çalışmasından farksız bir çalışma ortaya koyabilir. Resimdeki olumlu ve olumsuz yönler öğrenci tarafından tekrarlanır. Bu tür çalışmalar öğrenciler için kayda değer bir ilerleme imkanı sunmaz. Bu şekilde ele alınan pek çok çalışmada dağlar evler, ağaçlar ve figürler oran-orantı ve renk araştırması olmaksızın bir araya getirilmektedir.

Öğrencileri düşünmeye yönlendirirken, çocukların yaratıcı özgün ifadelerine de yer verecek çalışmaların içeriğini belirlemek de son derece önemlidir. Sonuçta aynı kalıptan çıkmış gibi görünen veya aynı öğrenci tarafından yapılmış gibi görünen özgünlüğünü yitirmiş tek düze resimler bütünü ile de karşılaşmak olasıdır. Aşağıdaki bazı örnek konular öğrencilerin düşünme, parçalar arasında bağlantı kurma, amaç belirleme, kendini ifade etme, yaratıcı problem çözme gibi yetilerini hareke geçirmeyi hedefleyen çalışmalara yönelik olarak düşünülmüştür:

- 1.Nesneler ve gölgeler
- 2.Yansıma.
- 3.Akşam olurken gökyüzü, doğa ve biz.
- 4.Gece ve çevremiz.

5. Bir ev ve bahçe görünümü (birbiriyle ilişkilendirilerek).
6. Zıt renklerle soyut düzenlemeler.
7. Renk perspektifi ve serbest konulu çalışma.
8. Öğrencilerin algılarını geliştirici çalışmalar (karakalem etüt ve desen çalışmaları).
9. Gerçeküstü resim çalışmaları.
10. Geometrik biçimlerle düzenleme çalışmaları
11. Açık orta koyu ton değerli çalışmalar.
12. Bir renkten ne kadar ton değeri elde edebiliriz.
13. Belli bir bakış açısıyla bir yerleşim yeri planlaması.
14. Trenler, tren yolları ve geçitler bulundukları mekanla ilişkili biçimde ele alınması.
15. Evler ve insanlar oran-orantıyı vurgulayarak.

Yukarıda ifade edilen bu konulara pek çok farklı konu elenebilir. Bu konular daha çok güzel sanatlar eğitime yönelik çalışmaları içermektedir. Öğrencilerin biraz daha kişisel dünyalarından seçilen konular ise kimliğin yapılandırılması bakımından değerlendirilmektedir. Bu konulara örnek olarak da aşağıdaki maddeler verilmiştir;

1. Yaşadığım kent
2. Ben kimim
3. Yaşam
4. Çevremdeki sorunlar
5. Nasıl bir çevrede yaşamak isterim
6. Yapmak istediklerim
7. Beni etkileyenler
8. Hayal dünyam
9. Ülkemi anlatıyorum
10. Bu benim sanatım
11. Dünyanın bazı ülkelerinde ve ülkemde fakir insanların yaşadığı evler
12. Ülkemi seviyorum
13. Mutluluk
14. Ailem

15. Sevgi

Vb.

Sınıf seviyesi ve öğrencinin gelişim basamağı dikkate alınarak resminde ne gibi gelişmelere yönlendirileceğine dikkat edilerek gerekli eleştiriler yapılmalıdır. Her öğrencinin kendi özgün anlatımı doğrultusunda gelebileceği en ileri noktaya gelmesinin sağlanması önemlidir. Boyama ile ilgili sorunlar çözülmeyen oran-orantı sorunlarına geçmek öğrenci açısından zorlayıcı olabilir. Eleştiriler sırasında teşvik etmek son derece önemlidir. Resimdeki olumsuzluklara işaret ederken güzel olan noktaları vurgulamak motivasyon ve devamlılık için önemli noktalar olarak düşünülebilir.

Öğrencilere birebir eleştiri yapılmadığı zaman çalışmalarında önemli bir ilerleme kaydedemedikleri gözlenmektedir. Öğrenci çalışmaları tek tek değerlendirilip, ayrıca sınıf ortamında çalışmaların güzel yönleri sözle desteklenmelidir.

6.2. TEORİK BOYUT

Günümüz sanatı çok stilli bir yapı sergilemektedir. Güzel sanatların özgün ifadeleri, popüler sanat, yeni kavramsal sanat, yeni minimalizm, enstalasyon sanatı, arazi sanatı gibi pek çok anlatım biçimi günümüz sanatında yer almaktadır. Postmodern sanat ürünlerinin içerisinden çıktığı kültür, toplum ve dönemle bağlantılı olarak hikaye edilmesi öğretimi açısından önemli bulunmaktadır. Günümüz sanatının aşamalı ve öğrencinin seviyesine uygun yapılandırması çok önemlidir.

İleri teknolojiler doğrultusunda şekillenen günümüz görsel dünyası bu görselliğin yorumlanıp anlaşılmasını gerektirmektedir. Yaşadığı çağın kültürel dinamiklerini kavramayan bireyler pek çok şeyin farkında olmayacak ve eleştirel bir bakış açısı kazanamayacaklardır. Günümüzde görsel sanatlar eğitimi toplumsal dönüşümün en önemli aracı olarak görülmektedir. Sanat eğitimi, kültürel, politik ve düşünsel yönleri de ağırlık vermektedir.

Çağdaş sanatın yerli ve her kültürden yabancı ustalarının çalışmaları derslerde işlenen konulara uygun olarak derslerde incelenmelidir. Örneğin, figür çalışması yaparken bu alanda önemli ürünlere sahip sanatçı resimleri tanıtılıp bu sanatçıların ürünleri, sanattaki arayışları veya sanatlarının düşünsel yönleri dile getirilebilir.

Günümüz sanatçıları ile ilgili güzel örneklerle galeri ve müzelerden ulaşmak, ürünleri sergilendikleri ortamlarda izlemek, daha kalıcı bir birikim sağlayacaktır. Günümüzde özellikle müzelerin çalışma alanları dahilinde yer alan eğitim faaliyetleri önemli oranda aşama kaydetmiştir. İnternette pek çok müzenin on-line eğitim çalışmalarına katılmak mümkündür. Bu çalışmaların özellikle sanat müzelerini de içermesi oldukça önemlidir. Bu konuda New York Modern Sanatlar Müzesinin teknolojinin tüm yönlerini etkili bir eğitim için kullanan online eğitimi oldukça eğitici ve öğreticidir. İlköğretim çağı öğrencileri başkalarına ait örnekleri görmekte oldukça isteklidirler. Çok dinamik bir inceleme ve öğrenme azimleri vardır. Yeterince ürün görmeyen öğrenciler yaşadıkları çağın sanatını anlayamadan mezun olmakta ve daha sonraki dönemlerde de sanat, zor anlaşılan ve uzak durulan bir meta duruma gelmektedir. Ülkemizde sanat belli oranda bir dekorasyon unsuru olarak görülmektedir. Bir ürünün taşıdığı sanatsal ve düşünsel içerik pek çok insan tarafından fark edilmemektedir.

Sanat ürünlerinin biçimsel yapısının altında yer alan temalar geçmiş, günümüz ve farklı toplumlarla kurulacak bağlantılarla araştırılabilir. Öğrenciler düşüncelerini yansıtmak görsel biçimler tasarlarırken gördükleri görsel biçimler ve sanat eserlerinin altlarında yatan düşünceyi de sorgulamaya başlayacaklardır. Bu da sanat eserleriyle aralarında doğal bir bağ oluşturmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda farklı kültürler ve dönemlerden eser örnekleri bu ilişkinin güçlenmesi açısından önemlidir.

Güncel sanat olayları derslerde zamanında değerlendirilmeli öğrencilerin bu çalışmaların içeriğini anlamaları sağlanmalıdır. İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olması nedeniyle pek çok görsel sanatlar çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kamusal alanlarda gerçekleştirilen bu

Çalışmaların güncel olarak öğrencilere yansıtılması onların da bu heyecana katılmalarına yardımcı olacaktır.

Görsel sanatlar dersleri zengin içeriğiyle pek çok kültürel dinamiğe yer vermelidir. Görsel kültürümüzde yer alan bazı değerlerin, İznik inileri, halı ve kilimlerimizdeki motifler bu motiflerin anlamı, ebru sanatı, gölge oyunu, cam altı resimleri vb. günümüzdeki yansımaları; ağdaş sanatçıların eserlerinde bunların bazı yansımaları değerlendirilmeye çalışılmalıdır. Günümüz teknolojilerinin sanat ve tasarımı nasıl etkilediğini, zaman değiştikçe yaşam biçimimizde meydana gelen değişikliklerin değerlendirilmesi, örneğin yaşadığımız evler ve çevremiz, eşyalarımızdaki farklılaşma, büyük kentler ve insan yaşamı vb. değerlendirilebilir.

İlköğretim ağı öğrencileri yeni ve farklı çalışmaları uygulamaya ve özellikle bu çalışmalar, sanatla ilgili ve kendilerinin dahil olduğu bir çalışma ise yapmaya çok isteklidirler. Bu istek ve ihtiyaçları, dinamik ve iyi hazırlanmış bir görsel sanatlar dersi uygulaması ile gerçekleştirilebilecektir. İlköğretim ğrencilerinin farklı yetenek, deneyim ve hazır bulunuşluk seviyesinde olduğu değerlendirilerek bireyselleştirilmiş bir eğitim sağlanmaya çalışılmalıdır. Görsel sanatlar eğitiminde diğer derslerden farklı olarak her ğrenci için birebir yaklaşımın oldukça etkili bir eğitimi sağlayacağı düşünülmektedir. Tüm ğrencileri aynı doğrultuda eğitmek ve onların dünyalarına müdahale etmek veya ilerlemelerine destek vermemek aynı ölçüde yaratıcılığı ve gelişimi engelleyen faktörler olduğu düşünülmektedir. Resim tekniklerinin yerinde ve doğru ğretimi öğrencilerin çalışmalarını kolaylaştırıp onların daha da ileriye gitmelerine yardımcı olacaktır. Malzeme ve teknik bilgisi olmayan çocukların çalışmaları kendilerini de mutsuz etmekte ve sanattan uzaklaştırmaktadır.

Okullardaki sanat atelyeleri, her türlü sanatsal donanımın yanı sıra sanata ilişkin zengin belge ve örnekler de içermelidir. Küçük bir atelye sanat kitaplığı ve sanatçılar ve eserlerine dönüşümlü olarak yer verebilecek bir pano öğrenciler için oldukça etkin bir öğrenme alanı sağlayacaktır. Sergi afiş ve posterleri için uygun sergileme alanlarına da yer verilmelidir. Öğrencilerin

güncel sanat olaylarını takip edip araştırmaları okul sanat gazetesi ile de teşvik edilmelidir.

Günümüzde sanat, kültürel bir unsur olarak ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Sanat tarihinin Batı merkezci çizgisel anlatımı yerini tüm kültürleri içeren tematik yaklaşımlara bırakmıştır.

İnsanın doğasında var olan sanatın ilkel toplumlardan günümüze farklılaşan ifade biçimlerinin çağın kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik durumuyla bağlantılı olarak nasıl değiştiğine ilişkin bilgiler sanat eğitimi dersleriyle birlikte konular bağlamında değerlendirilebilir. Sanat tarihinin kronolojik bir yapı ile ayrı bir ders olarak okutulması postmodern sanat eğitimi anlayışıyla bir kenara bırakılmıştır. Günümüzde müze eğitimi çalışmaları öğrencinin bu kültürü edinmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Eğitimde müzelerin yanı sıra galeri, sanatçı atölye ve uygulama merkezleri internet erişimi de dahil yer almalıdır. Öğrencilerin proje ve performans ödevleri yine pek çok bilgiyi edinmeleri açısından etkili ve verimli olacaktır. Yalnız bu konular kuram ile uygulama birlikteliği dikkate alınarak verilmeye çalışılmalıdır.

Sanat eseri analizi çalışmalarında öğrencilerin kendi keşiflerine ağırlık verilmeli, incelenen ürünün yapıldığı dönemin tarihsel ve kültürel alt yapısı çalışmadan yola çıkarak yine öğrenciler tarafından değerlendirilmeye çalışıldıktan sonra öğretmen tarafından özetlenmelidir.

Günümüz sanatının yaygın özellikleri, ülkemizden ve farklı kültürlerden sanatçılar ve ürünlerin incelenip yorumlanmasıyla öğrencilerin belli bir bilgi ve eleştirel bakış açısı kazanacakları düşünülmektedir. Sanatın günlük yaşamın bir parçası olduğu düşüncesi, sanatla öğrencileri tanıştırmakla gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Günümüz çağdaş sanatı örneklerinden uzak bir eğitim içeren, sanat eserlerini tartışma konusu etmeyen bir sanat eğitimi programının yeterince çok yönlü olamayacağı düşünülmektedir. Sanata yönelik kavramlar, sanat terminolojisi, günümüz sanatından örneklerin

değerlendirilmesi ve öğrenciler tarafından sübjektif bir anlatımla ifade edilmesi günümüz sanatının içselleştirilmesi açısından önemli görülmektedir.

Kültürel bir yaratı olan sanat ürününü hakkında yeterli donanım verilmeli, insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olan sanatın genç dimağlarda anlam oluşturması teşvik edilmelidir. Bunun için de sanatı ve sanatçıyı tanıyan, alanında yeterince donanıma sahip sanat eğitimcilerinin yine iyi bir eğitim politikasıyla desteklenmesinin sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu bölümde verilen bilgiler kişisel bakış açısını yansıtmaktadır; kısaca kişisel bir anlatıdır. Modern ve postmodern bakış açısını içeren yaklaşımlara sanat eğitimi içeriğiyle örtüştüğü oranda herhangi bir ayırım yapılmaksızın yer verilmiştir.

BÖLÜM VII

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇ

Son yıllarda sanat eğitiminde farklı ihtiyaç ve uygulamaların ortaya çıktığı görülmektedir. Sanatın anlatım dili ve kullanılan teknik ve araçların sayısı oldukça artmıştır. Bilgisayar, internet ve kitle iletişim araçları günümüz yaşantısında pek çok şeyde değişikliğe neden olduğu gibi sanatta da pek çok değişime neden olmuştur. Daha önce kabul gören pek çok gelenek örneğin sanatta Batı merkeziliği önemini yitirmiş, sanat eseri ulaşılamazlığı ve sanatçıların kahramanlık rolleri modern dönemde kalmıştır; Sanatın amaç ve uygulamaları değişmiştir. Tüm bu değişimler ülkemizde de başta görsel sanatlar eğitimi dersinin ismi dahil öğretim programının da değişmesine zemin hazırlamıştır. Görsel sanatlar dersi öğretmenlerine önemli ölçüde özerklik tanıyan yeni öğretim programının, alanında yeterli donanıma sahip öğretmenlerle çok etkili olabileceği gibi, başarı değerlendirmesinde ürünü dikkate almayan teftiş sisteminin sağladığı kolaylıkla kimi öğretmenler tarafından yeterince verimli olmayan çalışmalarla geçirilebilecek bir durum oluşturabileceği düşünülmektedir.

Öğretim programının etkililiği için, çalışma yapılacak alanlar; resim, heykel, grafik sanatlar, fotoğraf, el sanatları vb. belirlenmeli ve her alan için yeterince uygulama zamanı ayrılmalıdır. Görsel sanatlar dersi sanatı sevdirmeye ve anlamaya teşvik edici ve öğrenciyi doyurucu çalışmalarla zengin bir içerikten oluşmalıdır. Sanata yönelik kuramsal bilgiler yine uygulama çalışmaları dahilinde ve ayrı birer konu alanı olmadan öğrenciye verilmelidir.

Öğrencilerin sanat eğitimindeki gelişimlerine öğretmenin desteğinin sağlanması, yani öğrenci gelişimi için hangi eleştirilerin yapılacağı oldukça önemlidir. Bununla birlikte öğrenciler kendi hallerine bırakıldıklarında genellikle herhangi bir estetik ve düşünsel gelişme göstermeden kendilerini

yinelemektedirler. Buna karşın bazı eleştiriler öğrencilerin özgürce çalışmalarını engelleyebilmekte, onların doğal gelişimlerini durdurabilmektedir. Örneğin, perspektife yönelik eleştiri belli bir gelişme seviyesine ulaşmamış bir öğrenciye yapıldığında öğrencinin önemli ölçüde bocalama dönemine girdiği görülmektedir. Bu tür olumsuz durumlardan kaçınmak için öğretmenlerin öğrencilerin gelişim basamaklarını ve öğrencilerin bireysel gelişimlerini bilmeleri önemlidir.

Çalışmalar planlanırken öğrencinin estetik duyarlılığını, görsel okuryazarlığını, eleştirel düşünme becerilerini vb. geliştirici nitelik taşımayan yalnızca teknik beceriden ileri gitmeyen çalışmalar yaptırılmamalıdır. Örneğin, mandal ve kibrit çöpünden yapılan inşa çalışmaları, öğrencileri yıldırıldığı gibi, estetik yönden de bir katkı sağlamamaktadır.

Okullardaki uygulamaların çok yönlülüğüne ilişkin elimizde önemli bir veri bulunmamasına karşın görsel sanatlar dersi programının yine resim dersi uygulamaları şeklinde geçtiği görülmektedir. İnternet üzerinden okulların sanal sergileri incelediğinde bu görüşün önemli ölçüde doğru olduğu görülmektedir. Oysaki sanatı anlama ve sevmenin birinci yolu günümüz sanatının zengin biçimlerini öğrenme ve uygulama ile belli bir anlayış geliştirmektir. Yaparak öğrenmenin etkin öğrenme biçimi olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir.

Avrupa ve Amerika'da bazı ülkelerde öğrencilerin günümüz sanatını anlamaları ve uygulamaları için farklı alanlardaki sanatçılarla işbirlikçi çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Sanatçılar okullardaki eğitimlere belli sürelerle katılmaktadır. Bu eğitim sırasında öğrenciler farklı sanatçıların çalışma tarzları ve uygulamalarını doğrudan gözlemlerken sanatçılar da okulda uygulanan sanat çalışmaları hakkında bilgi edinip yeni deneyimler kazanmaktadırlar. Ülkemiz açısından da bu tür çalışmaların gelecekte sanat ve izleyici arasındaki kopukluğun azaltılması için önemli olduğu düşünülmektedir. Her sanatçının kendine ait zengin görüş ve sanatı öğrenciler için yeni düşünce ve ifade biçimlerine zemin hazırlayabilecektir. Bu

da düşünme sistemi gibi pek çok yeterliğin doğal bir biçimde gelişmesine katkıda bulunacaktır.

7.2. ÖNERİLER

1. Görsel kültür, sanat eğitime dahil edilmelidir.
2. Malzemelerin rahatlıkla kullanılabileceği geniş masalardan ve sergileme sistemlerinden oluşan bol ışıklı ve görsel açıdan zengin donanımlı mekanların öğrenciler için oldukça motive edici olduğu düşünülmektedir.
3. Sanat üretiminin yanı sıra sanat kültürüne yönelik eğitim faaliyetlerinin verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi için ders saatleri artırılmalıdır.
4. Görsel sanatlar eğitiminde çeşitlilik ve zenginlik için okulların bireysel çabalarıyla ressam, heykeltıraş, seramik sanatçısı, grafik tasarımcısı gibi uzmanların belli sürelerle okullarda eğitim vermeleri sağlanmalıdır. Bu faaliyetler öğrencilerin yanı sıra öğretmenlerin de gelişimlerine katkı sağlayacaktır.
5. Her sınıf seviyesi için öğrencilerin ulaşması gereken hedef seviyeler belirlenmeli ve değerlendirme bu seviyeler doğrultusunda gerçekleştirilmeli, öğrencilerin aşama aşama gelişmesi sağlanmalıdır.
6. Üniversite ve okulların işbirliğinin sağlanması, öğretmenlerin üniversitelerden eğitim desteği almaları için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
7. Program ve ders içeriklerinin yeni gelişmeler ve bakış açıları doğrultusunda güncellenmesi sağlanmalıdır. (Örneğin, 1992 programının 14 yıl uygulamada kalması ve bu zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin öğrencilere yeterince yansıtılamaması)

8.Dünyadaki gelişim ve değişimler takip edilmeli ve ulusallık çerçevesinde değerlendirilerek programlara yansıtılmalıdır.

9.Sanatın insan hayatındaki öneminin öğrenciler tarafından anlaşılmasına yönelik görsel kültür temelli çalışmalar planlanmalıdır.

10.Öğrencilere yeterli sanat terminolojisi verilmelidir. Öğrenci bir sanat eserini tanıyıp, biçimsel veya düşünsel özelliklerini anlatabilmelidir.

KAYNAKÇA

Aguirre, I. (2004). Beyond the Understanding of Visual Culture: A Pragmatist Approach to Aesthetic Education *The International Journal of Art&Design Education*, Sayı:23. (256-269).

Antmen, A. (2008). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Aydın, Hasan (2006). Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizm, Temel Dayanakları ve Eğitim Felsefesi. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1. INASED

Balkır, N. (2009). Perceptions of Visual Culture in Turkish Pre-Service Art Teacher Preparation. *International Journal of Teaching and Learning*, Vol. 3, No.2 (July 2009). (p.1-12).

Baykam, B. (1994). *Monkeys' Right to Paint and the Post-Duchamp Crisis*. İstanbul: Literatür Yayın Dağ. Paz. San. Tic. Ltd.

Bernard, M. (2002). *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*. (Çev. Güliz Korkmaz) Ankara: Ütopya Yayınevi. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı).

Burges, L. Ve Addison, N. (2004). Contemporary Art in Schools: Why Bother? Richard Hickman (ed). *Art Education 11-18*. (p.15-38). London: Continuum.

Burns, (2006) May, 2009, www.laexconferans.org/2009/

Dobbs, S.M. (1997). *Learning In and Through Art*. Los Angeles, California: Paul Getty Trust.

Duncum, Paul (2001), Theoretical Foundations for Art Education of Global Culture and Principles for Classroom Practice. *International Journal of Education&the Arts*, Vol.2, No. 3

Duncum, P. (2004) Visual Culture Isn't Just Visual: Multiliteracy, Multimodality and Meaning. *Studies in Art Education* 45 no. 3 spr. 2004. (p. 252-264).

Duncum, P. (2009) Visual Culture in Art Education, *Visual Art Research Volume* 35 Number 1 Summer 2009.

Efland, A. (1995) . *Context, Content, and Community in Art Education*. Ronald W. Neperud (Ed.) (p.25-40) New York, London: Teachers College Publications.

Efland, A. (2002) *Integrating The Visual Arts In The Curriculum*. New York and London: Teachers College Press.

Emery, L. (2002). *Teaching Art in a Postmodern World*. Australia: Common Ground Publishing Pty Ltd.

Erzen, J. N. (1990). Çağdaş Avrupa'da Sanat Eğitimi *Ortaöğretim Kurumlarında Resim-iş Öğretimi ve Sorunları*. (s.61-76). Ankara:Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Erzen, J. N. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. Cilt 3*. İstanbul:Yem Yayınevi.

Etike, S. (2001) *Cumhuriyet Dönemi Resim Eğitimi (1923-1950)* Ankara: Güldiken Yayınevi.

Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture*. New York: Teachers College Press.

Freedman, K. (?). <http://www.portal.unesco.org/culture/en/files/30187/> sayfasından 13/08/2010 tarihinde alınmıştır.

Gablik, S. (1995). *Has Modernism Failed?* New York: Thames and Hudson.

Giddens, A. (1998). *Sosyoloji*. (Çev. Cemal Güzel) (Beşinci baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gombrich, E. H. (1980). *Sanatın Öyküsü*. (Çev. Bedrettin Cömert) (On ikinci baskı) Ankara, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Hamblen A. K. (1995). Art Education Changes and Continuities: Value Orientations of Modernity and Postmodernity. *Context, Content, and Community in Art Education*. Ronald W. Neperud (Ed.) (p.41-52) New York, London: Teachers College Publications.

Hardy, T. (2006) *Art Education in a Postmodern World*. USA: Intellect.

Hassan, I. (1987). *The Postmodern Turn*. USA: Ohio State University Press.

Herberholz, Barbara ve Hanson, Lee (1985). *Early Childhood Art*. (Third Edition). Iowa, USA: C. Brown Publishers.

Hickman, R. (2004). *Art Education 11-18*. London, Continuum.

Hollands, H. (2004). *Ways of Not Seeing: Education, Arts and Visual Culture* Hickman, R. (Ed) *Art Education 11-18*. (p.58-73). London, Continuum.

Huyssen, A. (1998). Mapping the Postmodern. *Postmodernizm*. Victor E. Taylor and Charles E. Winquist (Eds.) (p.181-224) London and New York, Routledge

İlhan, A. Ç. (2003). Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programları ve Sanat Eğitimi. (s.13-23) Ankara: *Anakara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı:36

İlhan, A. Ç. (2006). Sanat Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü. İnci San ve Ayşe Çakır İlhan (Ed.) *Çağdaş Estetik Eğitimi Semineri Dizisi*:1 Ankara: Naturel Yayınları.

Jencks, C. (1989). *What is Postmodernism?* Great Britain:Academy Editions.

Kavcar, C. (2003). Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. Sayı 44. Ankara:Milli Eğitim Yayınları.

Karasar, N.(2005). Araştırmalarda Rapor Hazırlama. (On üçüncü baskı) Ankara: Nobel Yayınevi.

Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayınları.

Kırıçoğlu, O. T. ve Stokrocki M. (1997). *İlköğretim Sanat Öğretimi*. YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi. Ankara.

Kurtuluş, Y. (2006), *Sanat Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü*. İnci San ve Ayşe Çakır İlhan (Ed.) *Çağdaş Estetik Eğitimi Semineri Dizisi*. Ankara:Natürel Yayınları.

Little, S. (2006). *...İzmler Sanatı Anlamak*. (Çev. Belirtilmemiş). İstanbul: Yapı Yayın.

Lyotard J. F. (1990) *Postmodern Durum*. (Çev. Ahmet Çiğdem) İstanbul: Ara Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı 2006 (1-8.Sınıflar)

MacGregor, Ronald, N. (1992), Eric Clearinghouse for Art Education, Bloomington IN <http://www.ericdigest.org/1992-2/art.htm>.

May, Frances A. 2009, (www.loexconferans.org/2009/). Visual and Media Literacy, the Overlooked Competencies: How We are Influenced by What We See. *LOEX Konferansı Sunumu*.

McFee, J. K. (1995) , Change and Cultural Dimensions of Art Education. (s. 71-192) *Content, and Community in Art Education*. Neperud, R. W. (Ed.) New York, London: Teachers College Publications.

Meecham, P. (1996) What's In A National Curriculum? (s.71-75) *Critical Studies*. Liz Dawtrey, Toby Jackson ve diğ erleri (eds.) Italy: Yale University Press.

Natharius (2004) The More We Know, The More We See. *American Behavioral Scientist*.vol.48, no.2. (p.238-248). USA: Sage Publications.

Neperud, R. W.(1995). *Cotext, Content, and Community in Art Education*. New York, London: Teachers College Publications

Oktay, A. (20-22 Ekim 1995). Sanat Eğ itiminin Ö nemi ve Sanatın Gelece ğ i (s. 16-21). *Sanat Eğ itiminin Gelece ğ i*. Türk Alman K ültür Derne ğ i'nin Sanat Eğ itiminin Gelece ğ i isimli Seminer ç alı ş masında sunuldu. Ankara.

Parsons, M. J. ve Blocker H. G. (1993) *Aesthetics and Education*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Popovich, K. (2006) Designing and Implementing Exemplary Content, Curriculum, and Assessment in Art Education *Art Education*, Month, November. (p.33-39).

Raney, K. (1999). Visual Literacy and the Art Curriculum. *Journal of Art&Design Education. Volume 18, Number 1.* (p. 41-47).

Rayala, Martin (1995). *Curriculum Development.* Wisconsin, Wisconsin Department of Public Instruction.

Read, H. (1981). *Sanat ve Toplum.* Ankara: Umran Yayınları.

Ronald R. MacGregor (1992) www.ericdigest.org/1992-2/art.htm.

San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları.* Ankara: Ütopya Yayınevi.

Sandell (2009). Using Form + Theme + Context (FTC) for Rebalancing 21st-Century Art Education. *A Journal of Issues and Research, Vol.50, No.3.* (287-299).

Sarup, M. (1993). *Postyapısalcılık ve Postmodernizm.* (Çev. A. Baki Güçlü) Ankara: Ark Yayınevi.

Sim S. (2006) *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü.* (Çev. Mukadder Erkan, Ali Utku). Ankara: Babil Yayıncılık. (Eserin orijinali 1998’de yayımlandı).

Smith, N. R. (1993). *Experience and Art, Teaching children to Paint.* (Second edition). New York, London: Teachers College Press.

Spratt, F. (1989). Art Production in Discipline-based Art Education. *Disipline Based Art Education.* (p.197-204) Ralph A. Smith (Ed.) Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Swift ve Steers (2006) A Manifesto for Art in Schools T. Hardy (Ed.) *Art Education in a Postmodern World.* (p.17-25). UK, USA: Intellect.

Şaylan, G. (2002) *Postmodernizm.* (İkinci baskı). Ankara: İmge Yayınevi

Tansuğ, S. (1982) *Sanatın Görsel Dili*. (İkinci baskı). İstanbul: Uart Galerisi Yayınları.

Tavin, K. (2003) Wrestling with Angels, Searching for Ghost: Toward a Critical Pedagogy of Visual Culture. *Studies in Art Education A Journal of Issues and Research* 2003, Vol. 44, No.3 ,197-213.

Tavin, K. (2009) Seeing and Being Seen: Teaching Visual Culture To (Mostly) Non-Art Education Students. *The International Journal of Arts Education*, 1-22.

Telli, H. (1990) Türkiye’de Resim-İş Öğretimine Genel Bir Bakış. *Orta Öğretim Kurumlarında Resim-iş Öğretimi ve Sorunları*. (p.1-33). Ankara:Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Timuçin, A. (2003) *Estetik*. (Altıncı baskı). İstanbul: Bulut Yayınevi.

Walker, J. A., Chaplin, S. (1997). *Visual Culture*. Manchester: Manchester University Press.

Wheale, N. (1995) *The Postmodern Arts*. London: Routledge.

Yetkin, S. K. (1947). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (İkinci baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

<http://www.literacytrust.org.uk/Database/thinking.html> sayfasından 21.09.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.christojeanneclaude.net> sayfasından 23/10/2007 tarihinde alınmıştır.

<http://www.visualculture.wisc.edu/> sayfasından 23/10/2009 tarihinde alınmıştır.

Resim 1
(Modern Mimarinin Sonu)

Amerika St. Louis'de dar gelirli insanların yaşaması için inşa edilmiş olan modern apartman blokları 1972 yılında yıkılmıştır. Pruitt-Igola blokları olarak da bilinen bu binaların yıkımıyla mimaride modernizm döneminin sonlandığı bilinmektedir.

Resim 2

Marcel Duchamp, "Çeşme", 1964, Hazır Nesne

Resim 3

(Sanatlar arasındaki kesin sınırların yok olması)

Ferhat Özgür, "Colleteral identities" Enstalasyon.

Resim 4

Kuzgun Acar, "Kuşlar", 1966 Malzemeler: Demir, çivi, tel ve ahşap. İstanbul.

Resim 5

Christo ve Jeanne- Claude, "Surrounded Islands" 1983, 11.3 km.
Miami, USA.

Resim 6

Damien Hirst "Anne ve Bölünmüş Çocuk" 1993, Malzemeler: kompozit, cam silikon dolgu macunları, ölü inek ve buzağı ve % 5 formaldehit.

Resim 7
(Alan Özellikli)

Robert Smithson, "Spiral Jetty", 1970, Great Salt Lake, Utah, USA

Resim 8
(Anlık/Geçici)

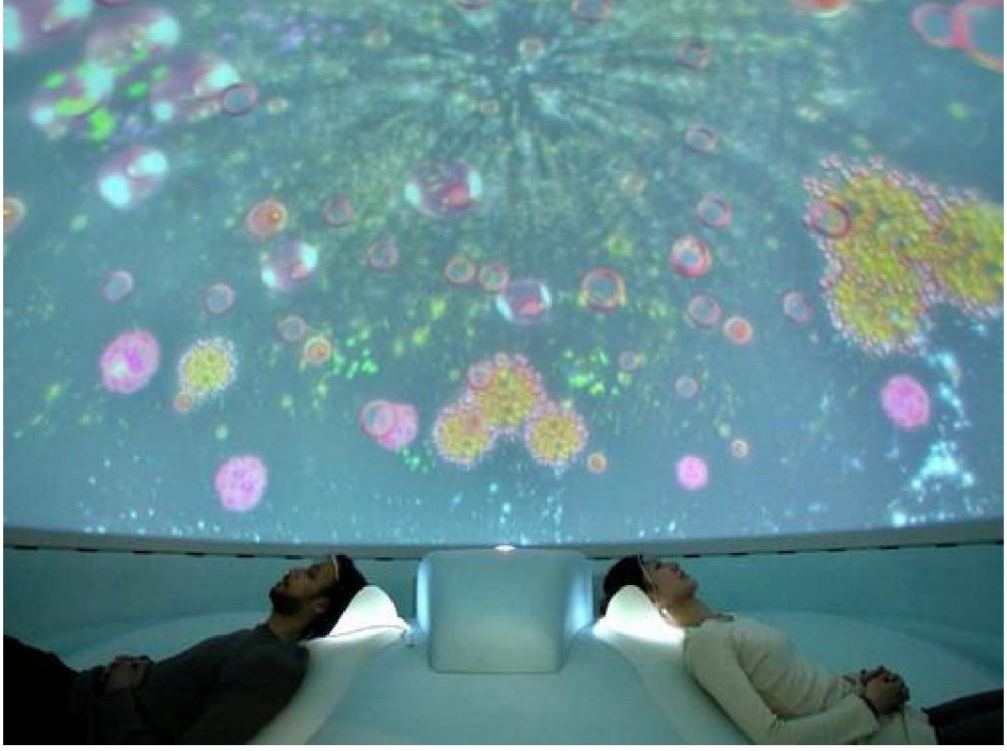
Christo ve Jeanne- Claude, "Wrapped Reichstag", ("Paketlenmiş Parlamento Binası") 2005, Berlin, Almanya

Resim 9
(Eklektizim)

Bedri Baykam, "A Clean Sheet For You Mr. President (History Will Judge)" 2009, 4-D work, 180X20cm.

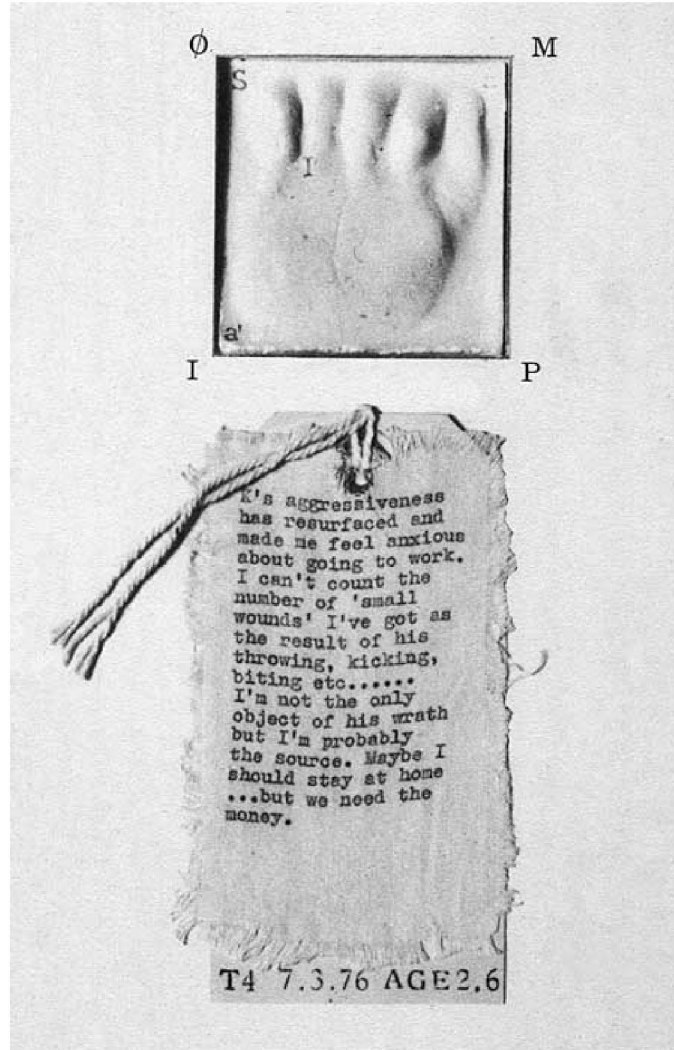
Resim 10
(Melezleştirme)

Mariko Mori, Fotoğraf ve video enstalasyonu. 2000.

Resim 11

(Mücadele)

Marry Kelly, "Post Partum Document: Documentation IV: Transmittional Objects, Diary and Diagram, mixed media, (karışık teknik), 1976.

Resim 12

(Uyarlama)

Andy Warhol "200 Chambell's Soup Can", 1962.
183x254cm. Tuval Üzerine Akrilik Boya

Resim 13
(Küçük anlatılar)

Gülsün Karamustafa "Kronograf" 1994, Enstalasyon çalışması, 60 adet çerçevelenmiş kadın portresi. Her biri 8.3 x 11.8

Resim 14
(Çifte kodlama)

James Stirling, Staatsgalerie, Berlin, Almanya

Resim 15
(Biriktirme/Toplama)

Andy Warhol "Thirty Are Better Than One", 1963, 279.4x240 cm. Tuval üzerine serigrafi mürekebi ve sentetik polimer boya.

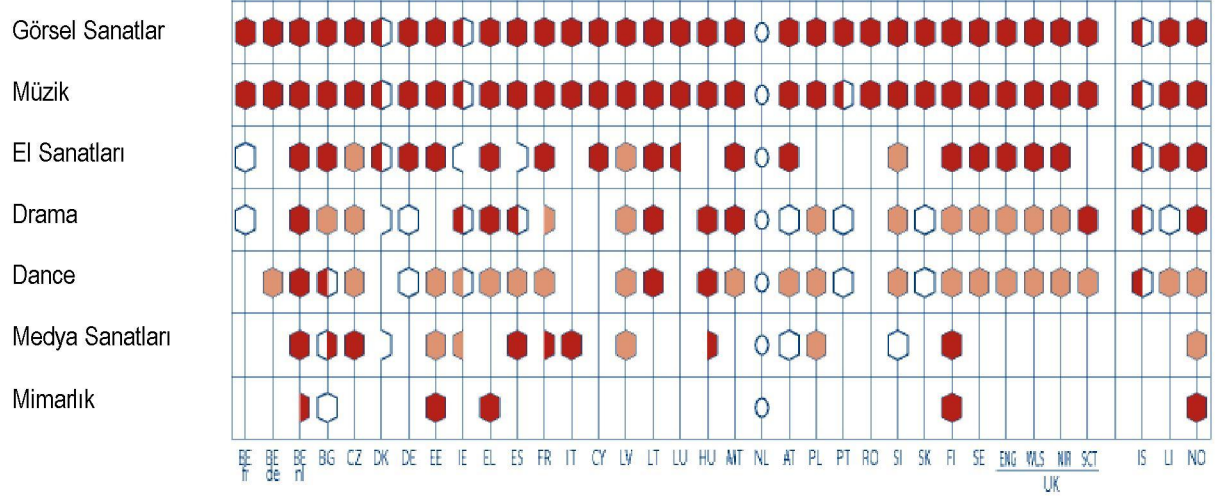
Resim 16

Pablo Picasso, "Guernica" 1937, 349x776cm. Tuval Üzerine Yağlı Boya Reina Sofia Müzesi, Madrid.

EK, 1

Şekil 2: AB Ülkeleri ulusal öğretim programlarında farklı sanat alanlarının durumu (2007/08)

Zorunlu sanat dersi veya zorunlu sanat eğitiminin bir parçası

Seçmeli sanat dersi

Sanat dışı derslerin parçası

0

Enstitüsel özerkliğe sahip

Kaynak: Eurydice (Avrupa Konseyi'nin Avrupa Okullarında Sanat ve Kültür Eğitimi, 2009 adlı yayınından alınmıştır).

EK 2. MEB, (2006) İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitimi Öğretim Programı,
Sayfa 116'dan alınmıştır.

SANAT ELESTİRİSİ BİLGİ YAPRAĞI FORMU

Öğrencinin

Adı ve Soyadı:

Açıklama: Aşağıdaki form gösterilen eseri değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır.
İlgili yerleri lütfen doldurunuz.

Betimleme

1. Heykelin biçimi nasıldır? (soyut, figüratif vb.)
2. Heykel ne renktir?
3. Heykel, nasıl bir dokuya (pürüzlü, düz vb.) sahiptir?
4. Nerelerde boşluk görünüyor (Çevresinde, içinde, diğer) ?
5. Heykel hangi malzemeden yapılmış (Taş, mermer, pişmiş toprak, tahta, cam, maden, diğer) ?
6. Hangi bakış açısından eseri en iyi şekilde görebiliyorsunuz? Çevresinde dolaşarak mı, karşıdan ya da yandan vb. bakarak mı?
7. Işık gölgeyi heykelin nerelerinde görüyorsunuz?
8. Heykelin konusu nedir?

Çözümleme

1. Heykel hareketli mi? Nasıl bir harekete sahip?
2. Heykel dengeli duruyor mu? Eserin dengesini ne sağlamış?
3. Heykelin ölçüleri gerçeğine oranla nasıl (gerçeğine uygun, gerçeğinden büyük, küçük)
4. Heykelde en çok dikkatinizi çeken yer neresi? Sanatçı, dikkati oraya çekmek için ne yapmış?
5. Heykelde düzenli ya da düzensiz tekrarlar var mı?(Kıvrım, hareket, doku, boşluk, renk vb. açısından)

Yorumlama

1. Heykel nasıl bir ifadeye sahip?(hüzünlü, neşeli, gururlu, mağrur, güçlü vb.)
2. Heykelin aktarmaya çalıştığı tema ya da semboller neler olabilir?
3. Heykel sizde ne gibi bir duygu uyandırdı? (hüzün, neşe, gurur vb.)